

Előfizetési ár: helyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr.; vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesítendők.
Hirdetésekért soronkint 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztő-
segénnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében
váci utca Drasche-féle házában.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizenegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos Markusovszky Lajos tr. Főmunkatárs Balogh Kálmán tanár.

Tartalom: Jendrássik Jenő tr.: Két új szemmérszeti mód. Folyt. — Szikszai Szabó József tr. Közlemények a párisi kódokról. I. Rák az arczon; étető kúpok alkalmazása. — A lékezérről eszmecsere a Soc. imp. de Chirurgie-ben. Közli Ambró János tr Folyt. — Könyvismertetés. Traité de la Physiognomie, par M. le docteur Lepelletier. — Lapszemle. A baloldali vese tályoga, mely a hurkabélbe nyílt. — Az agyrázkódásnak hol van székhelye. — Húgykövek gyűjteménye szerkezetük és kifejlődésük szerint rendezve. — A nyaktájon hallható edényzörejek helyéről és származásáról. — A kénsavas szikenynek hatása a porczhártya foltjaira.
Tárgya: Rupp N. János s egyet. rector beszéde a m. k. egyetem újja alakításának 87-ik évfordulati napján. Vége. — Felszólítás a k. magyar természettudományi társulat tagjaihoz — Vegyesek. — Könyvészet. — Pályázatok.

Két új szemmérszeti mód.

A magyar tud. akademiában tartott értekezése nyomán, kivonatban közli JENDRÁSSIK JENŐ egyet. tanár.
(Folytatás)

I. A szem forgáspontjának meghatározása.

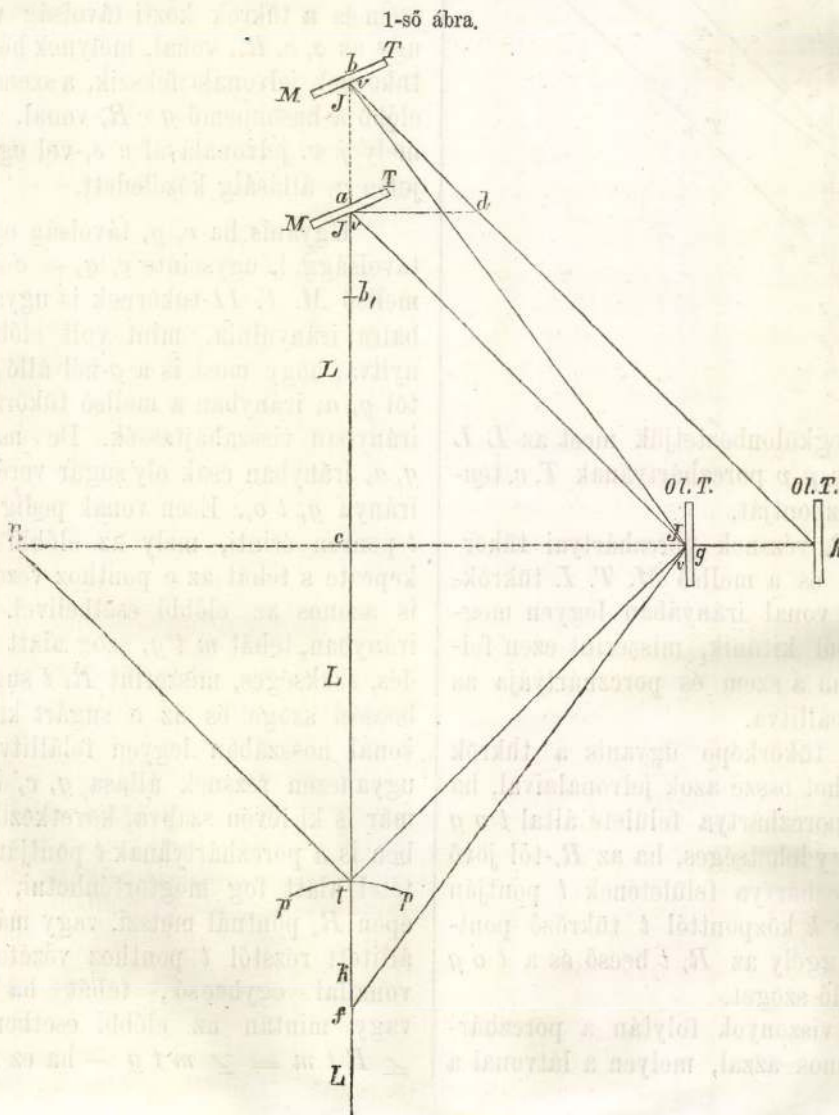
Az eljárás, melylyel a szem forgáspontjának távolsága a porczhártyától meghatározható, lényegében a következő viszonyokon alapszik, mi-
ket az 1-ső ábra vizsin-
tes síkban tüntet elő.

Ha a szem úgy volna irányítva, hogy látvonala LL vonalba esnék s egyelőre az eset egyszerűsítése végett feltéve, hogy ugyanezen vonal hosszában fekszik úgy a pp porczhártya görbületének k központja, valamint a szem f forgáspontja is, akkor az R helyen megvilágított rézstől jövő Rt sugár a porczhártya felületének t pontján visszaverődve, ezután tg irányban fog haladni, g -nél pedig az itten lapjával párhuzamosan LL vonnallal függélyesen felállított $Ol. T.$ tükörtől újra ga irányban elhajtani; s ha itt megfelelő szög alatt $M. T.$ tükör van felállítva, akkor a pontnál még egyszer visszaverődve, ezen sugár LL látvonal irányában magába a szembe fog eljutni, úgy hogy ez R rézsnek saját porczhártyai tükörképét megláthatja. Ezen tükörkép egyszersmind össze fog esni azon finom jelvonalakkal is, melyekkel úgy az oldalsó

$Ol. T.$ tükör, valamint a mellső $M. T.$ tükör is g , illetőleg a helyén el van látva. A tükrök, valamint a megvilágított rézsnek oly beállításánál tehát, melynél a függélyesen álló oldalsó tükör lapjával párhuzamos LcL iránynyal, egyszersmind a megvilágított R rézs az oldalsó tükör g jelvonalára merőleges cg vonal hosszában, a tükörtől oly távol fekszik, hogy $Rc = cg$, akkor a porczhártyai tükörképnek összeesése a két tükör jelvonalaival, biztos jelül fog szolgálhatni, hogy maga a szem megfelelőleg akképen van beállítva, hogy $ct = ca$ távolsággal.

S ha ezután a szem e helyzetben f forgáspontja körül forogva, látvonalával az oldalsó tükör g jelvonala felé irányul úgy a mellső $M. T.$ tükörnek a jelvonalat csak akkor fogja az oldalsó tükör jelvonalanak irányában, azzal egybeesőnek láthatni, midőn a mellső tükör LL vonal hosszában tova mozdítatván, jelvonala a elsőleges állásából, b másodlagos állásáig eljutott, azaz midőn ab távolság, melyből az eltolás történt, egyenlővé lett a forgáspontnak a porczhártyától tf távolsággal. A mellső tükör továbbmozdításának egyszerű megmérése által meghatározható fogna tehát lenni a szem forgáspontjának távolsága a porczhártyától.

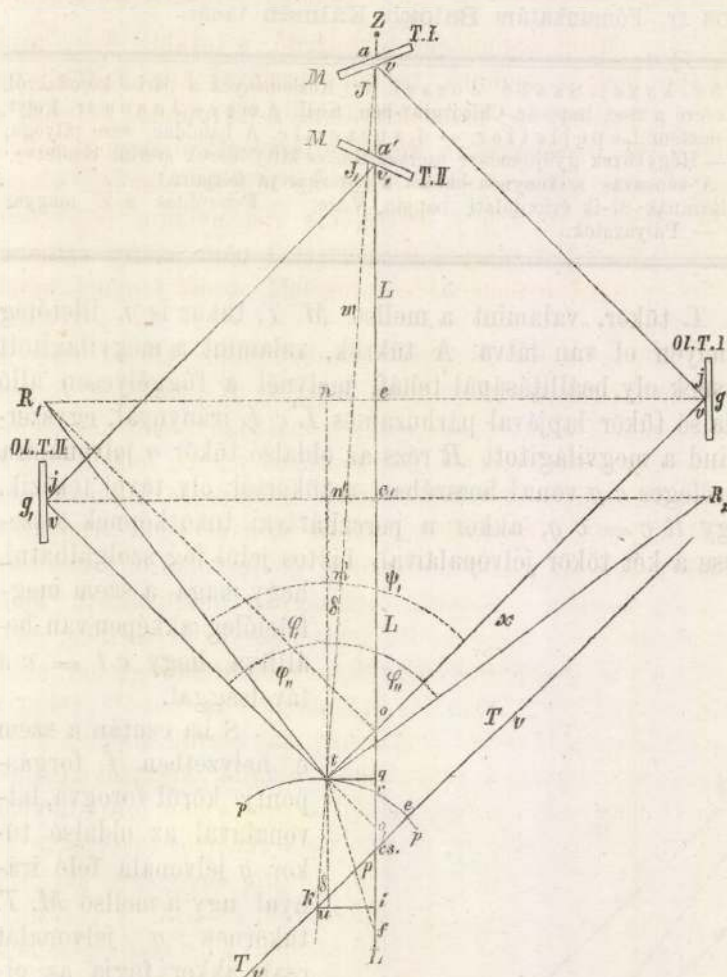
Mínthogy azonban a porczhártya görbületi központja szükségképen annak optikai tengelyében, a szem forgáspontja pedig, mikép már előbb kimutatva lón, egész

bizonyossággal a szem látvonalában fekszik, e két vonal maga azonban össze nem eső, hanem különböző egyéneknél különböző fok értékű szög alatt egymást metszi; azért a fentebbi eljárásnál egyelőre alapul vett azon felvétel, hogy ugy a szem forgáspontja, valamint a porcezhártya görbületi központja is $L L$ látvonalban fekszik, nem alapos, és épen azért szükséges ezen viszonyok számba vétele mellett a szóban álló eljárásnak hasznavehetőségét megbirálni.

Meghagyva tehát a 2-dik ábrában in változatlanul R , megvilágosított rézsnek és a tükröknek előbbi állásait, a péld-

2-dik ábra.

dául szolgáló jobb szemnél megkülönböztetjük most az $L L$ látvonalat f forgáspontjával és $p p$ porcezhártyának $T. v.$ tengely vonalában k görbületi központját.

Megkivántatván, hogy R , rézsnek porcezhártyai tükröképe az oldalsó — $Ol. T. I.$ és a mellső $M. T. I.$ tükröktől visszaverődése után $L L$ vonal irányában legyen meg-látható, ezen ábra szerkezetéből kitűnik, miszerint ezen fel-tétel csak akkor teljesülhet, ha a szem és porcezhártyája az ábrában kijelölt módon van beállítva.

A rézsnek porcezhártyai tükröképe ugyanis a tükrök adott állásánál csak akkor eshet össze azok jelvonalaival, ha az R , rézstől jövő sugár a porcezhártya felülete által $t o g$ irány felé hajtatik, mi csak úgy lehetséges, ha az R ,-től jövő sugár visszaverődése $p p$ porcezhártya felületének t pontján történik, ekkor képezhetvén a k központtól t tükröző pont-hoz vezetett $k t m$ beesési függély az R, t beeső és a $t o g$ visszaverődött sugárral egyenlő szöget.

Ebből kitűnik, hogy ily viszonyok folytán a porcezhár-tya t tükröző pontja nem azonos azzal, melyen a látvonal a

porcezhártyán áthalad, hanem hogy a látvonalról, valamint ennek azon pontjától is, hol vele a porcezhártyától visszave-rődött sugár kereszteződik, oldalt és hátrább esik s ennélfogva a porcezhártyának távolsága c ponttól és ez utóbbinak távolsága a mellső tükör a jelvonalatól sem egyenlő többé; következőleg azon távolság is, melyben a mellső tükör kifelé tolandó, hogy az f forgáspontja körül az oldalsó tükörnek g jelvonala felé fordított szemre nézve a mellső tükörnek a jelvonala $f g$ vonal (mely az ábrában nincsen kijelölve) irá-nyába essék, s mely távolnak hossza szükségképen $o f$ értékű leend, különbözni fog a szem forgáspontja és a porcezhártya között a látvonal hosszában létező valódi távolságtól, mely $f r$ -nek lévén megfelelő, kisebb mint a mérés által nyerhető $o f$ érték.

De nem bocsátkozom még most az e viszonyokból ke-letkező hiba értékének meghatározásába. Vegyük előbb tag-lalás alá azon esetet, midőn az oldalsó tükör és a vele szem-közt álló megvilágosított rézs, megtartva ugy egymástóli, valamint a mellső tükrőtől távolságukat, helyeikben egy-mást egyszerűen felváltják, ugy hogy most a tükör bal, a rézs pedig jobb oldalon foglal helyet.

Ábránkat tehát a jobb szemnek változatlanul hagyott előbbi állásához alkalmazva s azt ismét oly módon szer-kesztve, hogy a jobb oldalon R_2 -nél álló rézsnek porcezhár-tyai tükröképe, miután a bal oldalon beállított $Ol. T. II$ tükrőtől és tovább a most balra irányuló mellső $M. T. II$ tükrőtől is visszaverődött, ezen szemnek $L L$ látvonal a irá-nyában a szembe eljuthasson, azonnal feltűnik, hogy most a szem és a tükrök közti távolság megváltozott, a mennyiben ugy az g, c, R_1 , vonal, melynek hosszában a rézs és az oldalsó tükörnek jelvonala fekszik, a szemhez most közelebb áll mint előbb a hasonnemű $g c R$, vonal, valamint a mellső tükör is, mely $j. v.$ jelvonalaival $c c_1$ -vel egyenlő hosszban a állásából jelen a_1 állásáig közeledett.

Ugyanis ha c, g , távolság egyenlő maradt az előbbi $c g$ távolsággal, ugyazinte $c, a_1 = c a$ -val, akkor az a_1 -ban álló mellső $M. T. II$ tükörnek is ugyanazon szög alatt kell most balra irányulnia, mint volt előbbi a állásánál jobbra irá-nyítva, hogy most is a g -nél álló oldalsó tükörnek jelvonala-tól g, a_1 irányban a mellső tükörre eső sugár ettől $a, L c L$ irányban visszahajtsassék. De magától az oldalsó tükörtől g, a_1 irányban csak oly sugár verődik vissza, melynek beesési iránya $g, t o_1$. Ezen vonal pedig a porcezhártyát ugyanazon t ponton érinti, mely az előbbi esetben is a tükröző pontot képezte s tehát az e ponthoz vezetett $k t m$ beesési függély is azonos az előbbi esetbelivel. Hogy pedig t ponttól g, t irányban, tehát $m t g$, szög alatt történhessék a visszaverő-dés, szükséges, miszerint $R_2 t$ sugárnak is ugyanaz legyen a beesési szöge és az e sugárt kibocsátó R_2 rézs valahol $t x$ vonal hosszában legyen felállítva. De a fentebbiek szerint ugyanezen rézsnek állása g, c, R_2 vonal hosszában R_2 -nél már is ki lévén szabva, következik, hogy ezen második eset-ben is a porcezhártyának t pontján a tükrözés csak azon fel-tétel alatt fog megtörténni, ha $t x$ vonal g, c , vonalat épen R_2 pontnál metszi, vagy más szóval, ha az R_2 -nél fel-állított rézstől t ponthoz vezetett vonal a feltételezett $t x$ vonallal egybeeső, tehát ha $\angle g, t m = \angle m t R_2$ vagy miután az előbbi esetben a szerkezet szerint volt : $\angle R t m = \angle m t g$ — ha ez utóbbi szögek levonása után

az előbbiektől támadt szögmaradék is egyenlő, azaz ha $\angle g, t R_1 = \angle g t R_2$.

E feltétel maga azonban a fentemlített értekezésem részletes kimutatása szerint, csak azon esetben valósulhat, ha a tükrök és a rézs egymás közti beállítása oly viszonyoknak felel meg, melynél g, a, c , és gac derékszögű háromszögben g, c , és c, a , illetőleg gc és ca oldalszárak egymással egyenlők.

S ez tehát azon feltétel is, mely alatt egyedül lehetséges, hogy megtartva az oldalsó tükrök és a megvilágított rézs közti távolságot, valamint ezektől a mellő tükrök távolságát is mindkét esetben, midőn a rézs és az oldalsó tükrök állásukban egymást felelősek, a tükrözés a porczhártyának egyazon pontján történhessék.

Folytatva most egyelőre ezen kiváló eset taglalását, kitűnik hogy a porczhártyától a bal oldalon álló oldalsó tükrök felé elhajtott g, t sugár, hátra felé meghosszabbítva LL vonalat o -nál fogja metszeni, s midőn a szem f forgáspontja körül forogva $Ol. T. II$ tükrök $j v$ jelvonala felé irányul, hogy ezzel a mellő $M. T. II$ tükröknek jelvonala egybeesve láthassa, szükséges lesz azon tükröt a állásából o, f -nek megfelelő hosszban kiebb tolni. Ez esetben azért a forgáspontnak a porczhártyától látszólagos távolsága kisebb fog lenni a valódinál, míg az első esetben az oldaltükröknek jobb oldali állásánál a látszólagos távolság a valódinál nagyobb volt; mindkét esetbeli látszólagos távolság közti különbség fog lenni $o o$, melynek o, q fele értékéhez a forgáspontnak a porczhártyától látszólagos távolság kisebb $-fo, -$ értéke adtván, lesz: $f q = \frac{of - o, f}{2} + o, f = \frac{of + o, f}{2}$; mely

hosszban, mint könnyen egyelőre is gyanítható, igen is meg lesz közelítve a forgás pontnak valódi fr távolsága a porczhártyának azon pontjától, hol azt r -nél a látvonal érinti.

S mellőzve egyelőre ama két érték között létező $q r$ különbségnek meghatározását, figyelembe vesszük még, hogy másrészt az ábra kimutatása szerint egész pontossággal meghatározható a forgáspontnak tf távolsága a porczhártya t tükröző pontjától. Mert tudva lévén az előbbiektől nyomán $f q$ és másrészt a taglalás alá vett esetben a tükröknek oly állás lévén adva, melynél $cg = ca$, következőleg $\angle cag = \angle cog = toq = 45^\circ$, tehát $oq = tq$, s így ez is ismerttévé, a derékszögű tqf háromszögnek keresett tf átfogója is kiszámítható.

Előbb már ki lőn mutatva, hogy az oldalsó tükrök és a megvilágított rézs egymással felváltásának két esetében a porczhártyának tükröző pontja csak azon feltétel alatt marad ugyanaz, ha a két tükrök és a rézs egymáshoz oly helyviszonyban van, melynél $cg = ac$. Ezen feltétel ugyan maga is teljesíthető, kívánatos azonban még is a mérés kényelmesebb eszközölhetése és az e viszonyból netalán keletkező hiba ismerete tekintetéből, megközelítőleg legalább azon hártárt megszabni, melyben a tükrök más viszony szerinti beállításánál a tükrözés helye a porczhártya felületén változhat, midőn arra a rézs állása szerint, a fény beesése majd jobb, majd pedig bal oldalról történik. Felkerestem azért egy példában legalább t tükröző pontnak viszonyát LL látvonalhoz, kijelölve azt $o q$ vagy o, q és $t q$ összerendezők értékeiben, és úgy találtam, hogy $t q$ érték N_1 -nel jelöltetvén ki, midőn a megvilágított rézs a jobb szem bal oldalán, N_2 -nél pedig, midőn a rézs ugyanazon szem jobb oldalán van felállítva, a tükrök egymáshoz viszonya pedig olyan, hogy $c g$

$= R c = 60$ mm. $ac = 80$ mm.; és tovább Listing és Helmholtz¹⁾ a mintaszemre vonatkozó adatai nyomán a porczhártya görbületének e sugár hossza 8 mm.-re tétetik, végre a szem tengelye és a látvonal közt γ szögnek értéke 7° -nak vétetik, akkor az $N_1 - N_2$ különbség kisebb mint 0,000093088 mm.

Szintugy az M -el jelölt $o q$ érték közti $M_1 - M_2$ különbség a fény oldalbeesésének ama két esetében kisebb mint 0,00001141 mm.²⁾

Ezen értékek elenyésző kicsinységénél fogva következik, hogy $\frac{M_1 + M_2}{2} = \frac{o o}{2}$ is számba vehetlen hiba nélkül

M_1 vagy M_2 -el egyenlőnek tekinthető, s továbbá hogy azon hiba is, mely a szemnek taglalt viszonyai által feltételezve a forgáspont és a porczhártyának a látvonalról érintett r pontja közti távolságra nézve a tervezett eljárásnál keletkezik, szinte elenyésző, s tehát az eljárás elméleti alapja teljesen kielégítő még a tükrök oly viszonylagos beállításánál is, melynél a tükröző porczhártyai pont szoros értelemben nem lehet azonos az oldalak felől beeső fénynek mindkét esetében.

Sőt a mérés kielégítő pontosságához képest még az sem kívántatik meg feltétlenül, hogy az R_1 , illetőleg R_2 rézs az oldalsó tükrök felületének jelvonalaiban emelt merőleges irányában $c g$ -el egyenlő $R c$ távolban legyen felállítva, hanem a pontosság még akkor sinés veszélyezve, ha azon rézs $R_1 o$ vagy $R_2 o$ vonalnak az ábrán ki nem jelölt irányában valahol, bár távolabb a szentől, de az oldalról beeső fény mindkét esetében egyenlő távolságban felállítatott. Mert tekintetbe véve, hogy az itt lehetséges határ esetben, mely volna, midőn a rézs $R_1 o$ vagy $R_2 o$ hosszában végtelen messzire állítatnék, $N_1 - N_2$ különbség o -ra leszál, tehát a porczhártyának tükröző pontja ugyanaz marad midőn a mondottak értelmében a fény beesés oldalát megváltoztatjuk, kitűnik hogy oly esetben, midőn a rézs a mondott irányban nem végtelen messzire, hanem csak bizonyos távolságra R_1 és R_2 helyen túl van felállítva, feltéve, hogy ezen távolság egyik és másik oldalon egyenlő marad, ez által a porczhártyai tükröző pontnak helyváltozásából keletkező hiba még azon fenttalált elenyésző értéknél is kisebb lesz.

A rézsnek illetően beállításánál ugyan növekszik mind a $t q$, mind pedig az $o q$ érték is; eltávolodik tehát kevésbé egyfelől a tükröző pont a porczhártyának e csúcspontjától, másfelől a mérés által felismerhető q pont a porczhártyának LL vonalba eső r pontjától.

¹⁾ Lásd Helmholtz : Physiol. Optik. 83 és k. 1.

²⁾ A többször idézett értekezésben kifejtett egyenletek, melyek alapján azon értékek meghatározhatók, a következők :

$$N_1 - N_2 = \rho (\sin. \delta_1 - \sin. \delta_2)$$

$$M_1 - M_2 = \frac{B}{A} (N_1 - N_2)$$

A alatt értve cg —, B alatt pedig ca távolságot, δ alatt pedig azon szöget, melyet a porczhártya k görbületi központjától a t tükröző ponthoz vezetett és tovább a beesési függélybe folytatódó sugár azon segéd vonallal képez, mely a látvonnallal párhuzamban a tükröző ponton át $n t u$ irányban van vezetve; ezen δ szög egyenlete

$$2 \cotang. 2 \delta = \frac{A^2 + B^2 - A^2 - B^2}{NB + AB}$$

melyben a (+) jel vonatkozik a szem optikai tengelyének oldala felől, a (—) jel pedig a látvonnallal orri oldala felől beeső fény esetére.

De miután még ama előbb taglalt határ esetben is tq érték növekedése a minta-szemnél 0,007336 mm.-nél többre nem terjed, másfelől pedig a tükröző t pontnak egész ívtávola a porzhártya e csúcspontjától egyáltalában 1 mm.-t még el nem ér, kitűnik, hogy eljárásunk pontossága lényegében sem az épen taglalt viszony, sem azon körülmény folytán, hogy a porzhártya görbülete a gömbfelülettől eltér, semmiképen nem szenved.

Másfelől qr érték is a minta-szemnél felvett adatok alapján a rézs oldalfelállításának két esetében csak 0,0009179 mm. és 0,0009178 mm. közt változik, sőt még ama módosított eljárás határ esetében megfelel 0,000928 mm.-nek. Miből tehát kitűnik, hogy mérésünk pontossága a szóban álló módosított rézs felállítása folytán semmiképen nem fog szenvedni, sőt még hogy ha mérésünk pontosságát egy millimeternek első három tizedesein túl kiterjeszteni nem kívánjuk, akkor q pontnak a mérés által a fent taglalt módon felismerhető távolságát a szemnek f forgáspontjától, egyszerűsrekinthetjük mint a forgásponttől távolságát a porzhártya azon pontjának a melyen át a látvonal halad. Azon távolság pedig az alább leírandó készülék segítségével pontosan meghatározható, minthogy a két rendbeli mérés közt felmerülő oo , különbség a minta-szemnél pl. 0,3 mm.-t túlhalad.¹⁾

Mielőtt most az e mérésnél alkalmazandó eszköznek leírásába bocsátkoznám. áttérek előbb feladatomban másik részének elméleti taglalására, mely a szem mellő csonó pontjának meghatározására vonatkozik. (Folyt. köv.)

Közlemények a párisi kórodákról.

SZIKSZAI SZABÓ JÓZSEF tudortól.*)

I.

Rák az arczon; étető kúpok alkalmazása.

J. M. Bresson nevű 31 éves, kertészettel foglalkozó egyén a Hôtel Dieube, Mr. Maisonneuve osztályára, az u. n. Salle St. Jean-ba a következő jelen állapottal jun. hó 11-én vétetett fel:

Külvizsgálatra: a jobb oldali arc nagy mértékben megduzzadva, egész terjedelmében barna-piros színt, ugyszinte kisebb-nagyobb helyen bőrtől lemeztelenítve genyedő felületet mutat. A dag kiterjed felülről a halánték s homlokcsont szemgödri részétől egészen az alsó állcsont csúcsáig, valamint mellülről hát-felé az erre csontok s jobb oldali szájuztól a fül hátsó-alsó részeig. Tapintatra e dag kemény, s nyomásra az említett burjánzó fekélyekből evszerű bűzös geny szíváro. Ez oldali szemhéjak oly mértékben vannak megduzzadva, hogy csak nagyobb fáradsággal lehet egymástól eltávolítani, midőn is a már elsvadvt szem maradványai tűnnek fel. — Kutaszszali vizsgálatra ugy a felső állcsont még meglevő része, mint az alsó állkapocs felhágó ága s fogmeder nyujtványa szuvsok s üszkösöknek találtattak. A szájuég belvizsgálata a külső bántalomnak megfelelő képét mutatja, egyszerűsrekinthetjük

¹⁾ Maga a qr érték is azonban még meghatározható, egyenlete léven: $qr = q \cos. \delta - \sqrt{q^2 - (N + q \sin. \delta)^2}$; és az ebben előforduló értékek magok ismét magán a készüléken kimérhetők léven. Lásd az idéz. értek.

*) Tiszt. ügyfelünk néhány hó óta Párisban mulatván, tudományos tapasztalatait részben legalább közölni szándékozik. Midőn becses közleményeinek lapunkban szívesen helyet adunk, egyszerűsrekinthetjük sajónalatunkat fejczük ki a felett, hogy első küldeménye kezünkhöz nem érkezett. Szabó tr. lakása Párisban Rue del' Ecole de Medecine, 4. Hôtel St. Pierre.

feltűnik, hogy ugy a felső állcsont egy része, mint az e oldálnak megfelelő alsó s felső zápfogak hiányzanak.

A baj ezelőtt mintegy egy évvel kezdődött, állítólag külérőszak által okozott sértés elhanyagolásából, mely miatt egyszer már valami 7 hóval ezelőtt műtetett is, eltávolítottván a felső állcsont megszuvosodott része, az örlő fogak s a már kifejlődött szarucsap. Ez alkalommal látszatra meg is szabadult bajától a beteg, míg pár hóval ezelőtt ismét kiujulván, az a fent leirt képet mutatja.

Ugyanaz nap tétetvén meg a kórisme, a bántalom jobb oldali arczfél rákos beszürődésnek — affection carcinomateuse de la joue droite — határozatott.

Jun. 11-kétől, tehát a felvételi naptól, egész 15-éig egyedül a következő eljárás követtetett: a bántalmazott arczfél tisztán tartására aromaticus borfőzet, belsőleg hűsítő ital — julep gommeuse —, a fájdalom enyhítése és az alvás elősegítésére Syr. Diacodii 30 gramme naponta adatott.

A műtét jun. 15-én követezőleg vitetett véghez:

Elaltatván chloroform által a beteg, a dag egész kerületében az ép s bántalmazott részek közt bistourival mély beszúrások tétettek, melyek csaknem mindannyian a szájuégbe hatoltak; minden egyes tett szurás után a mélység és szélességnek megfelelő kúpok, ugy nevezett Fleches caustiques alkalmaztattak, melyek hason mennyiségű halvány horgag (Chlorure de Zinc) és buzalisztból (farine de froment) állanak. Elegendő vízzel téstávagyuratva elnyujtatik e keverék s ék alakokra metszetvén, megszárittatik. Az ék-kúp hossza különböz 1—2—3, míg szélesebb, vagyis alaprésze $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ hüvelyk, vastagsága pedig pár vonal. — A lisztből, a szerint a mint gyöngíteni akarjuk e szer edző hatását, többet rendelhetünk. Legtöbbször 2 rész liszt s 1 rész chl. zinc vétetik.

A műtét alatt igen kevés vér szíváro, miután minden egyes szurás után rögtön e kúp alakú edző szer alkalmaztatott, mely a képzett nyilást egészen kitöltvén, a vérzést megakadályozta.

Befejeztetvén a műtétel, az egyes kúpok csúcsai, melyek a szájuégbe messze kiállottak, letörettek, kívülől pedig az egész bántalmazott rész tépettel bőven befedetett, mely ragtapaszcsíkokkal helyében megerősítettvén, folytonos hideg borogatás alkalmaztatott, míg 36 óra elteltével, midőn már a hideg borogatások nem tütettek, langyos meleg pép borogatásokkal váltattak fel; belsőleg pedig fájdalomcsilapító szer nyujtatott.

Az első ugy a követező napokon által betegünk — leszámítva a türhető fájdalmat — jól érezte magát, láz nem jelenkezvén. Éteül egyedül leves, s tej szolgált.

Jun. 19—20-dik már az egész rákos beszürödmény mintegy összöbbszörödvén, az ép részekről leválni kezdett. Láz alig valami.

21—22-én pedig már itt-ott pár vonal hézag látszott az elhalt s ép részek közt, még azonban egyes helyeken összefüggvén el nem távolittathatott.

E két nap az egész felület acid. phenicum vizes elegyével (1 rész phen. sav 100 rész viz) borogattatott.

Junius 23-án az egész elhalt — tehát rákos-rész könnyű szerrel eltávolittatván, különös látmányt nyujtott. Ugyanis az egész felső állcsont valamint az alsó állkapocs felhágó fogmeder része hiányozván, mintegy félarcú embert mutatott, kinek torkába egész szabadon lehetett látni. Az ép vagyis visszamaradt részek szélei azonban legszebb piros színt mutattak, — kivéve azon helyet, mely a még erősen rögzített atrophicus szemgolyó hátsó részét, s az alsó állkapocs felhágó ágának csonka végét környezé.

E naptól, tehát 23-kától máig, azaz jun. 30-kaig az egész figyelem a seb tisztán tartására fordítottatik, melynek elérése végett aromaticus borfőzetbe mártott tépetek alkalmaztatnak, napjában 2—3-szor. Ugyancsak mai nap távolítottak el az ez üregbe már mintegy befüggő atrophicus szem maradványai. — Az ép részek szélei általában szép piros színűek s sarjadoszni kezdenek. Rákos beszűrődmény sehol sem található.

A vég kimenetelt, mely azonban még sek időt veend igénybe, mihelyt a kellő eredmény el lesz érve, tudatni fogom.

A lékezésrőli eszmecsere a „Soc. imper. de chirurgie“-ben.

Közli AMBRÓ JÁNOS orvos-sebész-tudor.

(Vége.)

3) Féloldali hűdés egyedül vagy a hűdött tagokra korlátolt rángatózásokkal. A félhűdés az agyvelő kórlátolt nyomásának kórtünete néha az agyvelő zúródásából ered, leggyakrabban azonban vérömleny által okoztatik.

Malgaigne által a lékezés ellen legnagyobb érvül a vérömleny hozatott fel, okoskodás s kísérletek nyomán igyekezett bebizonyítani, hogy az agyvelőre gyakorolt nyomás veszélyes kórtüneteket nem eredményezhet. Legnevezetesebb kísérletei azok, a melyekben a kutyák, tengeri nyúlak koponyáját átfurta s bizonyos mennyiségű vizet egymásután nagyobb és nagyobb adagokban befecskendezett. Ezen kísérleteknél az agyvelő teriméjébe egy hatodának megfelelő mennyiséget kellett e folyadékból befecskendezni, míg szembetűnő nyomásjelenségek léptek fel. Ha középszámitással az ember koponyájának ürterét 1 kilogr. 400 grammebe veszünk, akkor 333 gramme súlyú ömleny kívántatnék, hogy az agyat veszélyesen nyomja. Malgaigne egy másik kísérlet sora meggyőzhetette volna az előbbi kísérletek értéktelenségéről, ugyan is langyos vizet fecskendezett oly mennyiségben míg félhűdés elő nem állott, s a mint a félhűdés elmúlt, ujjonnan oly mennyiségű folyadékot fecskendezett be, míg a félhűdés ismét fel nem lépett s ily módon Malgaigne több folyadékot befecskendezett, mint a mennyit az állat koponyájának ürtere üres állapotban befogadni képes.

Ezen kísérleteknél a befecskendezett folyadék a keményanyag kér s agyvelő között a félteke egész felületén szétömlött, részint a gerinczsatornába behatolt és felszívódott; ily módon csak csekély s rövid ideig tartó nyomást idézhetett elő, a mely az egész felületre kiterjedve nem lehet oly veszélyes, mint a minő a vérömleny által előidéztet.

Tekintetbe kell venni, hogy az agyvelő környi részei nem birnak azon élettani fontossággal mint a központiak. Ha egy korlátolt vérömleny a keményagykór s esont között a halanték táján van, ez az agyvelőt egy helyen nyomja, ezen nyomás mélyebb részekre u. m. a csikolt testre, a láttelepre, a gyomrocrokra áttérjed, s innét oly fokú működési zavarok állanak elő, a melyek nem lépnek fel jóval nagyobb, de nem korlátolt hanem az egész felületre elterjedő vérömlenynél, azért Malgaigne kísérletei a tárgyban tekintetbe nem vehetők.

A félhűdés ritkán áll elő a szerencsétlenség pillanatában, hanem többnyire egynéhány óra vagy nap múlva következik be s így nem oly kórtünet a mely egyenesen, közvetlenül a külbehatás folytán támad, az fontos. A szerencsétlenség után közvetlenül előálló félhűdés különösen kórszuny s eszméletlenséggel kapcsolatban súlyos agyvelő sérelmet jelez, s ily eset az első osztályba sorozandó, mert a félhűdés jelentőségét elveszti a kórszuny, érzéketlenség, horkolás mellett.

Ellenben ha nehézköri rángatózások félhűdés után lépnek fel, kiváltkép ha ezen rángatózások a hűdésel váltakoznak, vagy pedig azon tagban jönnek elő a mely előbb hűdött volt — a rángatózások veszítenek kórtüneti, jelentőségökből, mert ily esetben azon helyen, a hol nyomás volt, korlátolt agyizgatottságot vagy lobot jeleznek.

Ezen értekezésnek alapul szolgáló esetek között 10 betegnél volt félhűdés jelen, kettőnél egyidejűleg könnyű rángatózások. A félhűdés 3 betegnél második napon; egynél 4; egynél 5; egynél 9; egynél 19 napon, egynél harmadik hétben lépett fel; két beteg-

nél közvetlenül a bal eset után a kikenél egyéb agyállomány veszteség volt jelen.

A lékezéskor tapasztalt sérelmek a sérelem s a kórtünetek közti összefüggést bizonyítják s a műtétel közvetlen eredménye kétségen kívül helyezi a nyomás befolyását, mert minden betegnél a műtétel után a félhűdés megszűnt. Ezen 10 beteg között 7 meggyógyult, 3 meghalt.

Ezekből indulva a félhűdés nem oly súlyos kórtünet mint a kórszuny s ránggörcsök; továbbá csaknem minden esetben a melyben a lékezés félhűdés miatt történt, a műtételt a bonczatani sérelem igazolta.

Röviden három különböző kórtünet megfelel három sérelmi nemnek s ezek határozzák a lékezés javalatait s ellenjavalatait.

1-szor A kórszuny horkolással megfelel vagy egy súlyos agyvelő sérelemnek vagy egy vérömlenynek, a mely az agyvelő rázkódattatás után lép fel. Ily esetben nem kell lékezni vagy várni.

2-szor A ránggörcsök vagy agykér- agylobot jeleznek vagy az agyvelőnek sérelmét egy csontdarab által. Az első esetben nem kell lékezni, a másodikban a műtételt mi hamarabb megtenni.

3-szor A félhűdés jele az agyvelő nyomásának egy csontdarab vagy gyakrabban kiömlött vér által. A lékezés azonnal gyakorlandó.

A lékezés magába mint műtétel, sebzés, minő veszélyt rejt a betegre? Az állatokon tett kísérletek, az angol éjszakamerikai sebészek tapasztalatai a kik gyakrabban lékeznek, továbbá oly esetek elemzése nyomán, a melyek a lékezéssel kezeltettek, de az agyi kórtünetek nem léte miatt az agyvelő nehéz elsődleges bántalmát kizárni lehetett — alapos azon következtetés, hogy a lékezés nem ártatlan műtétel, de veszélyessége semmi arányban sincsen azon kórtünetek veszélyességével a melyek elhárítására alkalmaztatik s annyira nem rejti magában a halál okát, hogy nem kell ingadozni nem csak midőn a javalat határozott, de még kétséges esetekben sem.

A lékezés javalatai. A lékezés opporitunitása különböző körülmények között merül fel.

1. Elsődleges agyi kórtünetek hiányoznak, de jelen van *A.* a koponya egyszerű törése, *B.* törés behorpadással.

A. A koponya egyszerű törésénél Quesnay, Le Drán, J. L. Petit, Pott megelőző tekintetből lékeztek, ezen gyakorlat elvetendő.

B. Törés behorpadással. Ha a behorpadás kis foku s sebbel nem szövetkezett, helyén van a várakozó eljárás, ha behorpadás kis foku s sebbel szövetkezett, a tört csontokat felemelni kell megkísérteni, de ha ez emeltyűvel nem sikerül, jobb a várakozó eljárás mint a lékezés. Ha a behorpadás tetemes s a törtesontok az agyra nyomást gyakorolnak, mindegy akár sebbel szövetkezett vagy nem, a törtesontokat fel kell emelni s ha ez nem sikerül, lékezni.

2. Elsődleges agyi kórtünetek vannak jelen, de *C.* törés nincs vagy *D.* egyszerű törés vagy *E.* törés behorpadással. Az elsődleges agytünetek jelenléte mellett, ha nincs seb, azon helyen, a melyre a külérőszak hatott, felmetszés teendő, mert törekedni kell a kórtünetek oka iránt tisztába jönni.

C. Törés nincs vagy fel nem fedeztetik. Ily eset a legnehezebb s a követendő eljárás iránt a vélemények eltérők. Kórszuny, általános nehézköri rohamoknál, ha a szerencsétlenség után csak hamar következnek, nem kell lékezni. Félhűdésnél magában, vagy ha szövetkezett a hűdött végtag ránggörcsével, főkép ha a félhűdés a szerencsétlenség után egy pár óra vagy nap múlva következett be s a beteg eszméletét visszanyerte, a zúzás helyén lékezni kell, — ha a zúzás helye fel nem fedeztetik, akkor a hűdésel ellenkező falcsont dudorodása felett vagy mellette a lékezési korona alkalmazandó. Cselekvő eljárás nélkül ilyenmü betegek csaknem végzetlenül a halál áldozatai, rendkívüli a várakozó eljárás mellett a kedvező lefolyás. Ily esetekben alkalmazandó Pott állításai: 10 beteg között a cselekvő eljárás nélkül 7 meghal, három esetben a beavatkozás nem czélszerű, de minthogy a lékezés a beteg állapotját csak kis mértékben súlyosbítja, jobb három lékezést tenni haszon nélkül, mint hét esetben tétlenül lenni, a melyekben a műtétel életmentő lehetett volna.

Általános ránggörcsnél, tévengésnél, nyugtalanság, heves fejfájdalomnál legczélszerűbb az opium nagy adagban.

D. Egyszerű törésnél ha kórszuny van, várakozó eljárás, az agyvelőlob kórtüneteinek opium; a félhűdésnél vagy pedig azon esetben, ha gyanítani lehet, hogy a ránggörcsök az agyvelő korlá-

tolt izgatottságnak a belső lemez egy szálkája által, vagy pedig az agyfélteke körülirt zuzódásából erednek, lékezés teendő.

E. Törés behorpadással, — ha másképen a törtesontokat felemelni nem lehet, úgy lékezni kell.

3. Ha az agyi körtünetek későbbben lépnek fel. Ha napok hónapok múlva a koponya zuzódása után sebbel, töréssel vagy ezek nélkül utólagosan, agyi körtünetek lépnek fel, a sérelem gyanítólagos helyét le kell mezteleníteni. Pott, Le Dran szerint a koponya boltozat azon helye, a mely megfelel azon résznek, a hol a csonthártya a csonttól elvált, szárazabb s itt kell lékezni. A körtünetek ezen késő megjelenése mindig igen veszélyes, mert legtöbbször agykér — agylobnak következménye, a mely kórszuny, ránggörcsök ritkán félhűdés által küli magát. Ily esetekben a lékezés és eredménye nagyon kedvezőtlen. Ha a sérelem helye ki nem puhatható, a kórszuny, ránggörcsök mellett nem kell lékezni, ha törés van kiváltkép behorpadással, lékezni kell; a későn fellépő félhűdésnél vagy korlátozott görcsöknél ott, a hol a törés nyomai vannak lékezni kell. Ugyazint a lékezés javult, ha nehézköri rohamok későn egy törés után következnek.

Ily körülmények között egy fontos kérdés merül fel. Utólagosan fellépő körtünetek miatt a lékezés megtörtént, de a kemény agykér csont s agyvelő közt semmi bántalom, másrésztől oly körtünetek vannak jelen, melyek valószínűvé teszik, hogy az agyvelőben tályog van. Lopeyronie, Roux stb. miután a kemény agykért felmetszették, tovább nem mentek s boncolásnál azon a helyen, a hol a kemény agykér fel volt hasítva, az agyvelőben az agyvelő vékony rétege által fedett tályog találtatott. Petit, Dupuytren bátrabbak voltak, bemetszették az agyvelőt és bátorságukat fényes siker koronázta. Detmald bátorságát nem utánzandó vakmerőségig fokozta.

Számtalan esetek bizonyítják, hogy az agyféltekék környi részeinek sérelmei nem oly veszélyesek s azért szükség esetében nem kell habozni az agy környi részének bemetszésénél, de nem szabad központi telepekbe, gyomrocokba behatni.

Három körtünet a koponya sérelmeknél körjeli s gyógytani tekintetben a legfontosabb u. m. kórszuny, ránggörcsök, félhűdés.

A kórszunyál a szabály várakozni.

A ránggörcsöknél soha vagy csak igen kivételes esetben lékezni.

A félhűdésnél ha magában avagy részletes ránggörcsökkel szövetkezve van, a javulat a lékezésre mindig, vagy csaknem minden esetben fenáll és pedig minél előbb.

Ha a körtünetek későn lépnek fel, lékezni kell félhűdésnél csonttörés következtében, s ha lékezésnél vérömleny nem találtatik s gyanítani lehet, hogy az agyvelő környi részében tályog van, azt ki kell nyitni.

Minden kétséges esetben tanácsosabb lékezni.

KÖNYVISMERTETÉS.

Traité de la physiognomie par M. le docteur Lepelletier (de la Sarthe), membre correspondant de l'académie de médecine. 1868.

A tudomány a rendszertől és a művészettől lényegesen abban különbözik, hogy hanyatlásnak nem indulhat soha, hanem folytonosan előre kell mennie a tökéletesedés útjain. Hogy a rendszer és a művészet súlyedésnek van kitéve, annak igen egyszerű oka ott található, miszerint abban minden a teremtő egyén elméje és izlésének természete szerint forog, s ha egyszer az eltűnt, más által nem pótoltatik, miből azután a művészet és rendszernek szükségképen alá kell szállania, mint ezt láttuk Görögországban a rómaiak alatt valamint a mostani időkben is. A tudomány azonban csak értelmet, itéletet és munkát igényelvén, a cselekvés közössé lesz, az épület felemeléséhez szükségelt anyagot mindenki hordván, így folytonosan készül ugyan, de nem végződik be és tökéletessé nem lesz soha, minélfogva nem is súlyedhet, mint ez a művészettel és a rendszerrel megeshetik.

Gall és Lavater arcizmetanukkal azért buktak meg, mert abból rendszert csináltak, a szerző azonban azon vizsgálókat mind a mellett megtámadni nem akarja, részint azért, mert még sok ügyfelünk, kiket egyébként becsül és nagy érzékenységük miatt érinteni tartózkodik, azokon nagy kegyelettel csüng; részint pedig

azért nem akarja őket szigorú bírálattal sújtani, mert a számos és nagy hibák, nemkülönben a számtalan tévedések között, némely igazságokat, valódi gyöngyöket talált, melyeket munkájában felhasználott. Lepelletier, Gall és Lavatert nem követve, az arcizmetanból tudományt igyekezett csinálni, mely ne egy ember életéhez legyen kötve, hanem az élet- és lélektan törvényeiből kiindulva, szilárd alapokon nyugodjék, s annak fejlesztéséhez bármely komoly észlelő hozzájárulhasson.

Lavater azon lényeges hibát követte el, hogy arcizmetanának alapelvei eredeti természettani sajátságokon nyugodtak, s azokat nem megszerzett tulajdonságokból fejlesztette ki, holott minden nap tapasztalhatjuk, miszerint nagy és szép testi szerkezetű emberek erkölcsi tekintetben rútak, éktelenek és alacsonyok; míg ellenben a természet valódi torzképei nagy és fenséges szelleműek lehetnek, kik a szív és ész legszebb tulajdonságaival felruházvák. Csak körül kell tekintenünk, hogy igazolásunkra akárhány példát találjunk. Vegyünk fel példaként nyugalmában szép, bájoló nőt, ki rúttá, visszataszítóvá lesz, midőn valamely rossz szenvedély dül benne; míg más részről a nyugodtság idejében csunya nő, ha szép lelke által elragadtatik, majdnem kecsessé lesz, de minden esetre vonzóvá és csábítóvá válik, mert ilyenkor égi szellemének sugarai arcát úgy szólván megvilágítják, mi által ennek kimondhatlan báját kölcsönöznék, mely megbüvöl és elragad. Ez tény, mi a komoly arcizmet-buvárok figyelmét ki nem kerülte, s mi a megfejtenő kérdésekre nagy világosságot áraszt.

Más részről tagadhatlan, hogy az embernek őszitőnei, érzései szenvedélyei és gondolatai kifelé számos természettani jelben nyilvánulnak, ha pedig többször ismétlődnek, nyomokat hagynak maguk után, melyekből mint lelki tulajdonságok szerzett jeleiből az ember valódi erkölcsi természetére a legbiztosabb következtetések vonhatók. Hogy pedig többet ne említsünk, így módon a homlok haránt redői jóakaró és vidor jellemre mutatnak, míg a függélyes redők komor, gyűlölő jellemről tanúskodnak, s végül az egyentelen, rendetlen és összküszált vonások határozatlan, csapongó és torz jellemet árulnak el.

A legsúlyosabb ellenvetés, mit az arcizmetan helyessége és valósága ellen felhoztak, abban áll, hogy az ügyes tettető akarata szerint magát a vizsgáló szem elől elvonhatja, valódi jellemének tükrül szolgáló arczvonásokat elrejtetheti; ezen ellenvetést azonban a legnagyobb tévedésnek kell nyilvánítanunk, mert ha a dolgot komolyan tanuljuk, épen belőle lehet az arcizmetannak, mint tudományak nagy jelentőségét szilárd alapon, csalhatlanul kimutatni. Ugyanis, ki valódi érzéseit el akarja rejtteni, annak belsejében hatalmas küzdés foly, az elnyomandó igaz és a kifejezendő hamis között, mi a kifejező arczmozgások ingadozásában küli magát. Az érzések uralma alatt álló elméleti részek rendes útjaikon iparkodnak haladni és a természetes irányban nyilatkozni, ezen törekvésnek azonban az akarat ellenáll, azt megfékezi, foglyává teszi, s az érzéseket megváltoztatott irányba hajtja, mely változtatás legtöbb esetben nem történhet meg minden külső nyom nélkül, mit a figyelmes észlelő elég könnyen észrevehet. S ha nemis kivétel nélküli, de általában véve áll, hogy minél többet akar valaki elrejtteni, az arczkifejezésben annál több a zavar, minélfogva annál könnyebb a valót felfedezni. A tettető ember nem igen szokott felemelt fejjel járni és szembe nézni, nehogy tekintetét fürkészszerűk, azonban szemébe pillantva, ezt izgatottnak, nyugtalanannak és fénylőnek fogjuk találni. Az álnok, hamis embernek soha sincs azon nyílt, őszinte tekintete, milyent a becsületesnél találunk. Csak szája szögleteire kell figyelmesen néznünk, hogy azok apró mozgásaiból a hamisságot és álnokságot kitaláljuk.

Még számos tény lenne felhozható, melyekből az arcizmetannak mint tudományak a jelentősége nyilvánvalóan kitűn, melyekre nézve azonban, nehogy ősmertetésünk hosszúra nyúljon a munkára kell utalnunk, ezt ügyfeleink figyelmébe különösen ajánlva, mert alig van hivatás, hol az arcizmetanra nagyobb szükség van, mint az orvosi és a bírói. Ezen könyv végén számos arczjelleg van, azon czélből, hogy az elmélet érdekes és könnyű gyakorlati példákkal legyen egybekötve.

Az arcizmetan tényeit figyelemmel kísérve tapasztalhatjuk, hogy az erkölcsi műveltség a természetannira mily jótékony befolyást gyakorol: láthatjuk hogy mennyire magasabban áll azon ember, kinek cselekedeteit mindig az érzéssel párosult értelem kor-

mányozza, a felett, ki csak érzéki vágyainak és siralmas önzésének s anyagi létezésének mindent feláldoz. Mily nagy különbség van a kettőnek élete között, nemkülönben mennyire különböznek élet céljaik és vigaszaik.

— α —

LAPSZEMLE.

(—h—n) A baloldali vese tályoga, mely a hurkabélbe nyílt.

A vesebeli tályogok, melyek a hurkabélbe nyílnak, nem igen ritkák és már régóta ismeretesek, jelzésük azonban mindamelllett igen nagy nehézségekkel van egybekötve. A következő észleletről láthatjuk, hogy az általános tünetek hiányozhatnak, mint a fájdalmak állandósága és a láz, továbbá a borzongásoknak rendetlen megjelenése, az agybeli és hagymászerű tünetek az érlökések szaporasága és kicsinyége, s ekkor a vesebeli tályogoknak más daganatoktól való megkülönböztetése igen nehéz; ha azonban a tályog a belekbe nyílik, akkor a daganat kisebbedése, mely genynek a bélürítésekben való megjelenésével van egybekötve, felettébb nagy fontosságú tünet, mely a jelzést sokszor lehetővé teszi, csak hogy azt kutatnunk kell.

A következő, idetartozó kórtörténetet kimerítőn közöljük: Léo Adél, 48 éves, eléggé erős testalkatú, vérmes természetű, szolgáló és kilencz gyermek anyja, mindig szerencsésen szült. Hószámja 1865-diki júniusig rendesen ment véghez, midőn abban némi rendellenességek mutatták magukat. Ettől fogva az egészség valamennyire megzavarodott, mennyiben láz, hányás hasmenés és székszorulás egymással felváltva, ágyéktáji és kivált baloldalon hasbeli fájdalmak léptek fel, mely tünetek azonban csak hosszú időközökben mutatkoztak, de 1866-ban erősebbek, majdnem folytonosak lettek. Ezen időszakban vette észre a beteg először, hogy jobb ágyékában daganat van, mely azóta folytonosan növekedett, s ugyanazon időben ő mindinkább soványodott és erőit mindnagyobb mértékben veszítette.

1867-diki február 7-én a következő tünetek mutatkoztak: általános elsoványodás, jelentékeny gyengeség, a bőr és a nyákhártyák halaványsága, percenkint nyolczvan kicsiny érlökés; kevéssé száraz, hegyén vörös nyelv; étvágytalanság, semmi hányás, lassú és nehéz emésztés; kevéssé felfuvt, a gyomortájon érzéketlen de a baloldali ágyékon nyomásra igen érzékeny has, minek megfelelőleg a faniv felett, körülbelül négy haránt ujnyi magaságban, narancsnyi térfogatú, gömbölyded, kemény, nem mozgatható, a has mellső falával össze nem függő és a gerincoszlop felé mélyedő daganat találtatott, mely mellfelé kopogtatáskor egészen üresen hangzott. Hátralról aláfelé, a gerinc oszloptól két centimernyire és avval párhuzamosan kopogtatván eleinte a tüdők ruganyossága és teltsége vétetett észre, mire a lépnek megfelelő eléggé nagy ellenállás tapintatott, s végül aláfelé nyilvánvalóan a vesétől származó teljes üresség hangzott igen jelentékeny terjedelemben. A baloldali csipő tájon, semmi daganat se tapintatott, székszorulás volt jelen, s a tiszta vizelet semmi különös változást se mutatott. A méh nem volt megnagyobbodva, a hüvelyen át történő vizsgálatkor pedig a méhnyak úgy szöveteiben mint fekvésében egészen rendesnek találtatott, a reá gyakorolt nyomás pedig a vesebeli daganatot meg nem mozdította. Az alsó végtag nem fájt, nem duzzadt meg. Tizenöt grammé himbojolaj, a hasra pedig meleg pépes borogatások rendeltettek.

Február 20-án akaratunkivüli bő és folyó bélürülések után a daganat érezhetőleg kisebbedett, s térfogatának kétharmadára összeesett. A has fájdalmasnak tapintatott, főleg pedig a baloldali borda alatti tájon. Kicsiny szapora érlökés. Chinaforrázat és a meleg pépes borogatások.

Következő napok alatt a daganat majdnem eltűnt, s csak nagy figyelem és erős nyomás mellett lehetett azt kitapintani; az általános gyengeség azonban, valamint az elsoványodás igen előrehaladt; sorvasztó láz lépett fel, s a halál február 28-án beköszöntött.

Bonczoláskor a tüdők és a szív rendesnek találtattak. Hasbártalobnak nyoma sem volt jelen. A baloldali ágyéktáji daganat látszólag nem dűdorodott elő. A máj és a lép egészségesnek, a gyomor nyákhártyája pedig szintelen és rendes összetartásúnak mutatta magát, valamint hasonlóképp nézett ki nagy kiterjedésben a

vékonybélbeli nyákhártya is. A lehágó hurkabél a vese mellső és alsó részletével össze volt növe, mint pedig ezen össznövéstől az említett bél elválasztatott, kerekded, benne három centimeter átmérőjű nyílás látszott, mely által a bélüreg vesebeli üreggel közlekedett. Ezen nyílás szélei rendetlenek és szagattottak, nemkülönben palaszürkek voltak. A baloldali vese 17 centimer hosszú, 7 centimeter széles és 6 centimeter vastag volt, s alsó részletében 6 centimeter átmérőjű üreg foglaltatott, telve genyszerű anyaggal és félig folyó véralvadék- és megalvadtt fehérrnyéből álló morzsalékkal. A külső szövetben félszkelő üreg falzata rendetlen alakú, ellágyult és sűrűs volt, mi mellett az eredeti szövet sorvadásnak indult. A kelyhek és a medencze sárgás folyadék által kitágítottak. A jobboldali vese kevésbé volt kifejlődve, s a kelyheket és medenczét sárgás savó töltötte ki. Köveknek semmi nyoma. A húgyvezetékek és húgyhólyag mi változást sem mutatott. (Journal de médecine de Bordeaux. 1867, április).

(—h—n) Az agy rázkódásnak hol van székhelye?

Laugier mindenelőtt megjegyzi, hogy az agyrázkódás székhelyét még senkise kereste, s azt az agy bizonyos pontjához megkise akarta kötni, már ez pedig legalább oly esetekben érdekes, melyekben a halál a rázkódást közvetlen követte, mi a legnagyobb ritkaságok közé tartozik.

Hogy pedig a kitézett kérdésre megfelelhessünk, mindenelőtt kutatnunk kell, melyek a rázkódás után megmaradó és melyek a hiányzó agybeli működések, mert ekként lehetséges oly tájak bántalmazottságát kizárni, melyek működései ismeretesek, ha hogy ezek folytonosan tartanak.

Ha egyszer a rázkódás megtörtént, a légvételek esende sen tovább tartanak, a vérkeringés nincs annyira megzavarva, hogy ez által az élet veszélyeztetve lenne. Az érlökések változatai nem annyira nyilvánvalók és nem annyira állandók, hogy mondani ne lehetne, miszerint a nyúltagy a rázkódás által érezhetően nem szenvedett.

Ilyen esetekben valjon a gyűrűszerű emelkedés (protuberance annulaire) szenvedett-e valami változást? Longet szerint ezen szerv a helyváltoztató mozgások középpontja, ezek pedig egészséges létkor részben akaratszerintiek, rázkódás esetében azonban az akarat fel van függesztve és a tagok kinyújtva, melyek csak külbehatás folytán mozgathatók. A tagok elernyedvük, mint azonban azoknak bőrét megcsipjük, a sértett azokat félrevonja, hogy akként a fájdalmas behatástól meneküljön. Ezen mozgás után felvehetjük, hogy a gyűrűszerű emelkedés működésében nincs háborítva. A szóbanlevő szerv bántatlanságát még abból is következtethetjük, hogy a sértett az ötlet éré élénk külső behatások folytán panaszkodásra fakad.

Semmi hűdési tünet nem lévén jelen, az agy kocsányok meg-rázkódását is kilehet zárnunk, melyek működését egyébként a gyűrűszerű emelkedésétől bajos külön választanunk.

A láttelepek és a csikolt testek működése meglehetősen ismeretlen lévén, azok változatait nem is igen ítéltjük meg; azonban nem igen tehetjük fel, hogy a rázkódás egészen hozzájuk érne, mert ha mélyen bántalmazva akár élettani kísérletek akár kórtani esélyek alkalmával, az mindanyiszor a tagok hűdésével van egybekötve, már pedig az agyrázkódás elsősleges tünetei között azzal nem találkozunk.

Az ikertestek (tubercules quadrijumeaux) nyilvánulásaiban észlelhető-e valami változás? Serres azokat a három alsóbb osztályban a látérezék éltetőinek tekinti. Rázkódás után ezen irányban különböző változatok ismeretesek; de a látá általában mozog, s erős fény behatására összehúzódik. A sajátos érzékenység fenn van tartva, épen úgy mint a gyűrűszerű emelkedésnél.

Arra sem mutat semmi, mintha az agyacs szenvedne.

Az agylebenyek azok, melyek rázkódás után majdnem kizárólag bántalmazva s valóban az értelem, az akarat és a kifejezési képesség egészen fel van függesztve. Az érzékek a nékik sajátos ingerek által izgathatók ugyan, de az izgatás öntudata hiányzik. Sértett a fény és a hangok befolyását megérzi ugyan, de ezen érzésről mit sem tud. Egészen olyan állapot van jelen, mint az állatoknál, melyek agylebenyei eltávolítottak.

Hogy pedig rázkódás által az agy szürke szövete leginkább szenved, onnét van, mert kevésbé kemény összetartású, s emellett

a felületen lévén, a csontokhoz közel esik. (Académie des sciences. Seance du 13 mai, 1867).

(—h—n) **Húgykövek gyűjteménye szerkeze tük és kifejlődésük szerint rendezve.**

Civiale gazdag húgykő gyűjteményét azok szerkezete és kifejlődése szerint rendezvén, azt a húgykövekről szóló munkái kiegészítője és rövid foglalatjaként kívánja tekintetni:

A húgykövek kezdetben jegecek, pikkelyek, alaktalan porként vagy lágy vakarcsként mutatkoznak.

A húgyköveseket két osztályba sorozhatjuk, melyek elsejébe azok tartoznak, kiknek egész betegségét a kő teszi, míg a másodikba azok sorozandók, kiknél a kőbántalom helybeli vagy általános zavarok által előztetik meg.

Első esetben a húgybóli lerakódások alapja a hűgysav és ennek összeköttetései, a sós-kasavas mész és a hólyagdék (cystine).

Ezen lerakódások jegecek, pikkelyek vagy alaktalan porként nagy mennyiségben természetes úton ürítettnek ki.

Egyetlen szemecske belőlük a hólyagban marad, s kő magvává lesz, mely körül majd lemezes rétegek rakódnak le, majd pedig szemcsék halmozódnak fel; némelykor pedig ezen két növekedési módszer egymás mellett vagy egymással váltakozva található; minél fogva a kövek kifejlődése három nagy osztály szerint megy véghez.

Az összetett kövekre nézve megjegyzendő, hogy a látszólag egyszerű elemek valóságban nem mindig azok. Így például a hűgysavas hamany, szikeny vagy könenylégeg (ammoniaque), sós-kasavas vagy vilansavas mész által kísértetik. Ezen esetben a jegecek nem oly rendszeresek, mint midőn a kövek egy anyagból. Walter szerint a hűgysav többé nem tiszta, miután nagysága disznóbabát meghaladt.

Az alakváltozatok rendkívüliek, mire a kövek szerkezetén kívül befolytat a szervek, melyekben keletkeznek, azután pedig a magvak természete, alakja és fekvése. Vannak azonban rendkívüli alakú kövek is, de ezen alakok okai nem ösmeretesek. Így találhatók kúp-, lóboralakúak, háromszögletesek, köbidomúak, négyszögletesek, négylapványok (tétraédriques), gombákhoz, szívhez és agyhoz hasonlóak, valamint laposak is.

Ritka köveknek Civiale azokat mondja, melyek alakjuk, létrészeik és főleg szerkezetük fogva a figyelmet különösen megérdemlik. A bemutatott ritka kövek szerkezetbeli fősajátságai a kifejlődés utolsó idejében végbement változatoktól függöttek. Így a felületben mész lerakódások történtek, miután a kő a hólyagban hosszasan időzött.

Morzsolás által a szerző köveket nyert, melyek közül némelyek át voltak fúrva, mások letörve és ismét mások egészen szétzúzva, minek folytán az egyes darabokat a hűgycsón keresztül el lehetett távolítani. Ezen darabok a legkülönbözőbbek szoktak lenni. (Académie des sciences. Séance du 13 Mai 1867).

(—h—n) **A nyaktájon hallható edényzörejek helyéről és származásáról.**

J. Parrot a nyaktájon hallható edényzörejek helyét és azoknak származását igen áthatóan tanulta, még pedig a következő eredménnyel:

T Á R C Z A.

B e s z é d,

melyet a m. k. egyetem e. i. nagyságos Rectora

RUPP N. JÁNOS tanár és k. tanácsos f. é. jun. 26-án, az egyetem ujjá alakítása évforduló napján tartott.

(Vége.)

A tanügynek általam vázolt fordulata előkészítéséhez egyébiránt több tényező működött közre. A bécsi egyetem Swieten alatt nagyszerű felvirágzásnak indult volt. Gondoskodva lón a tanszékek derék férfiak általi betöltéséről, úgy a tudomány színvonalán álló jó tan és kézi könyvekről; az orvosi kar kiemeltetett régi jelentéktelenségéből, s már is Europa orvosi iskolái közt fényes helyet foglalt el. Számos magyar öznölt fel a Galen tudománya ez

1) A nyakon kétféle edényzörejeket hallhatunk, melyek részben ütér-, részben visszérbeliek. Az elsőkhöz tartoznak a fejbéli hangok és a zörejek, melyekké azok átváltozhatnak; míg a másodikhoz azon zörejek számítandók, melyek ördögzöreje, légyzugás, zenezöreje sat. elnevezés alatt foglaltatnak együvé, s majd félbehagyók, majd folytonosak, egyenletesek vagy időnkint megerősödők.

2) A zörejek ezen két félesége egymástól független. Ugyanazon ponton egy időben jelen lehetnek s mindamellettt határozottan megkülönböztethetők.

3) Visszérbeli zörejek mindannyian közös eredetűek, mert ugyanazon egy erőművi okból származnak. Mindig egy vagy két visszér rezgéséből erednek, még pedig a belső torokalatti visszérnek a lehágó nagy visszérbe való szájadzása helyén mint a két ellenkező irányú véráramnak megfelelőleg a billentyűk záródnak vagy kinyílnak.

4) A visszéri zörejek majdnem minden gyermeknél és az 50 éves felnőttek negyedikénél meg vannak.

5) Távollétük az esetek legnagyobb számában öregség vagy betegség következménye.

6) A sápadt vérszegénység (chloro-anaemie) bizonyos jeleként nem tekinthetők, kivéven midőn háromcsucsú billentyű zörjével, vagy a nyak alapján zugó remegéssel kötvék egybe.

7) A vérkeringési készülék rendellenes zörjei, származzanak bár azok a szívben vagy az edényekben, ugyanazon forrásból. (Archives générales de médecine. 1867, junius).

(—h—n) **A kénsavas szikenynek (natrum sulfuricum) hatása a porczhártya (cornea) foltjaira.**

De Luca mondja:

„Első kísérleteim alkalmával kénsavas szikenynek hidegen titeltet oldatát használtam, melyből naponta többször a szemtekére több cseppet bocsátottam. Nehány nap alatti kezelés után a beteg javult, mennyiben a porczhártya foltjainak terjedelme kisebbedett; azonban magától látható, hogy ezen folyadék használása felettébb hosszadalmas, hogy általa határozott eredményre juthassunk, miből következőleg gondoltam: a szóbanlevő söt finoman porrá törve fogom alkalmazni. Ezen porból a szemtekére csipetnyit bocsátottam, mely művelet közben a beteg feje majdnem haránt helyzetben volt. A port azon folyadékok oldották fel, melyek a szemben vannak. Az ezen eljárás által elért eredmény kielégítő, mert ezen kezelés alatt néhány nap múlva a porczhártya foltjai tűnni kezdenek, s a betegek, kik ezen szer alkalmazása előtt mit sem láttak, nemcsak a sötétséget tudják a világosságtól megkülönböztetni, hanem míg az előttük történő mozgásokat is majdnem határozottan kiveszik. Ezen sóból finom porrá törve, naponta kétszer kell a szemtekére helyeznünk.

Szóval a kénsavas szikeny vizes oldatában, vagy még inkább igen finom poralakban rövidebb vagy hosszabb használás után a porczhártya homályát egészen vagy részben megszünteti: ezt kísérletek bizonyították be, melyeket részint a gyógyíthatlanok kórházában az általam vezetett osztályon, részint pedig saját kóródámon tettem.“ (Académie des sciences. Seance du 27 mai 1867.)

uj forrásból meríteni, számosak magasb általános miveltésig nyere végett. Képességek, buzgóságok figyelmet gerjesztett a bécsi tanárok előtt annál is inkább, mert nem kevesen érzékeny nélkülözések árán keresték fel a tudomány eme székhelyét. Mily eleven lehet Magyarországon az ismeretek szükségének érzete, mely tökéletlenek az eszközök annak kielégítésére, mennyi derék szellemi erő rejlik e nemzetben, és mily nagy eredmények érthetnének el általa ha neki mód nyujtatik, a felsőbb kifejlődésre: így kezdének gondolkodni Bécsben; a dolog elhatott az udvarig; Mária Terézia kezébe vette királyi kötelmei és hatalma teljéből a legfontosabb ügyet, a közoktatást, és tanulmányi bizottmányt állított a helytartótanácsnál. Mindenek előtt pontos ismerete kellett az állapotoknak. Részletes, pontosan kimerítő jelentések kivántattak be az iskolák előjáróitól a gondjaira bizott intézetekről, melyeknek

alapján átható reformok tervezettek. Borie államtanácsos buzgón támogatta azokat, a tanács életbeléptetésüket sürgette. A bölcsészeti és jogtudományi kar szegényesen vala ellátva, az orvosi nem létezett. Mindezeknek kívánt karba hozatalára és újjá alakítására költségek kellettek, melyeknek fedezésére a szükséges alapokat előteremtteni annyival nehezebb volt, minthogy Magyarországon csak a szegény pór nép adózott. Mária Terézia azonban talált módot. Megürülvén 1769-ben a földvári apátság, hivatkozva az 1748. évi XII. törvényzikkre, azt az egyetemre ruházta; az egyetem többi alapítványait még most a Jézusiak kezén hagyatni, de az illető karok szükségére fordíttatni rendelte. Az egyetem főkormányzására gr. Fekete György alkancellár személyében egy királyi főigazgatót, a karok élére királyi igazgatókat állított, azokban a bécsi egyetemnél behozott tanrendszert léptetve életbe; a törvénytudományi kart újra rendezte az orvosit felállította és ebben a természetrajz és vegytan is taníttatott, végre a bölcsészetihez egy politikai és nemzetgazdászati tanszéket csatolt, úgy a német és francia nyelveknek tanítókat, a tánc és vívásnak mestereket rendelt.

Az ekkép átalakított és kiegészített egyetem 1769/70-ben nyitvatott meg, még pedig miután a régi épületek alkalmazása s újak emelése, melyek közt a csillagdat fel nem említenem nem lehet, időt követelt, ideiglen több érseki és klostromi házakban, míg amazok 1771-ben befejeztettek.

S ez állapot is csak átmeneti volt. 1773-ban t. i. bekövetkezően a Jézus rendnek XIV. Kelemen pápa általi eltöröltetése, a theologiai és bölcsészeti kar tanszékeire vizsgálati csőd rendeltetett. A kinevezések az 1774-ki tanévvel már életbe léptek: mint jellemző adatot jegyzem fel, hogy a bölcsészeti karhoz folyamodó 38 férfi közt csak három világi volt, s hogy míg a logikai s metafizikai tanszékre 24 jelent meg a versenyen, a természetrajza egy folyamodott, s az is nem magyar, hanem stíriai születésű volt.

Ez vala a már királyi egyetemnek második időszaka, de mely mint az előbbi szintén csak négy évig tartott. A királyné már 1774-ben tárgyalta azon kérdést, valjon nem kellene-e az új egyetemet az ország széléről annak belsejébe állítani: Esztergom, Buda Pest jöttek szóba. De gr. Fekete György, ki a csak imént elkészült épületekre köztök a csillagdára is hivatkozva, Nagyszombat mellett küzdött, még most győzött. Mindazáltal a bölcs királyné tartósan meg nem nyugodott e nézetben s már 1777-ben martius 6-án kiadta azon emlékezetes rendeletet, mely az egyetemet, a nemes ifjak számára maga által alapított növelvével együtt Budára, még pedig a királyi várpalotába parancsolta áttéetni. Roppant munkásság jegyzé ez évet mind az ország összes tanügyére mind különösen az egyetem minden szükségességekkel ellátására vonatkozólag. Ugyanis: a várpalota és némely más épületek új rendeltésekhez idomíttattak, csillagda s kórodák épültek, természetrajzi, természettani, gép és mértani gyűjteménytárak alkottattak, növénykert rendeltetett, orvosi, műtani s gazdasági plántákkal ellátva, a könyvtár a hazaszerte létezett jézusrendi collegiumok könyveivel s új szerzeményekkel gazdagítva újja szerveztetett, a nagyszombati nyomda új berendezéssel ide tététt által. Az egyetem szerkezetét a királyné teljesen a bécsiéhez idomítván, ezzel s a közbirodalom egyéb egyetemeivel egyrangúvá s egyenjogúvá s minden más egyetemtől függetlenné tette, s pallosjoggal s országos intézet méltóságával ruházván fel, a magyar birodalom czimerével ajándékozta meg, melynek szív pajzsában a régi budai egyetem czimere az alapító királyné névbetűivel kiegészítve látható. Alapvagyományát végre az egyetem köre tetemes bővítésénél fogva a szegszárdi és a pécsváradai apátságokkal szaporította. Az ekkép új diszben teljes egyetemi ranggal és terjedelemmel, új intézettekkel és birto-
kokkal megadományozott egyetemet 1780. évi június 25-én mint koronázata évfordulóján avattatá fel királyi fényvel. Nem mellőzhetem itt kiemelni, hogy az ekkép megújított anyaintézet tetőzetét képezte egy új, az összes tanügyet befoglaló alkotmány, mely a szinte még 1777-ben királyilag megerősített és „Ratio educationis” czimé kiadott tanrendszerben nyerte törvénykönyvét. E szerint az ország tíz tankerületre osztatott fel mindannyi királyi főigazgatók alatt, öt akadémiával, számos gymnasiummal, miknek széles alapját végre a főbb s elemi iskolák tették. De gondoskodott a királyné a népnevelésről is. Kifejezett akarata lévén, hogy minden alattvalója hivatásához mért oktatást nyerjen, még 1770-ben előterjesztette magának a megyék által a népiskolák számát, hol-

létét, állapotját, s e tudomás alapján azokat újra szervezvé, sürgette a püspököket, földesurakat és községeket olyak felállítására, támogatására, s az öszves elemi tanügyet 1777-ben kerületi királyi igazgatók örökösége alá adta.

S ekkép tisztelt gyülekezet, ha azon állapotot, melyben dicsőült királynénk az öszves tanügyet trónraléptekor találta, s melyben azt negyven éves uralkodása után hagyta, szemügyre vesszük, egy korától rég elmaradt a gyakorlati élet szükségeinek ép oly kevéssé, mint a tudomány felsőbb igényeinek megfelelő korlátolt intézvényt szárnysegő hatások alól emancipálva, az előhaladt műveltség színvonalára emelve, s általa a tudomány és irodalom megifjodása s új felvirágzása feltételeit megteremtve látjuk.

Ez volt tisztelt gyülekezet Mária Terézia alkotásainak nemzeti értelmiségünk emelése terén nagy jelentése, ez horderejük a műveltség sőt közvetve a nemzetiség és a magyar államlét irányában is. De mielőtt ezen elmékedésektől megválnam, legyen szabad mint a természettudományok hívének, mint orvosnak még egyszer az orvosi kar felállítása méltánylására visszatérnem, mely által a dicső nem csak egyes polgárok, de az öszves népesség egészségét sikeresen előmozdítani tudó személyzet neveléséről gondoskodott, hanem a természeti tudományoknak, bár még csak mint segéd tudományoknak e karban taníttatása által a hazai tudomány közt is egy főfontosságú tényezőjével a magasabb értelmi műveltségnek egészítette ki. Mert eltekintve attól, hogy az ember egészséges és bete; testét nem érthetjük voltakép, ha az öszves természet szerves és szervetlen alkatásai sorát is nem ismerjük s akkép annak számtalan titkait hasonlítás útján meg nem közelítjük; s eltekintve attól, hogy más felül a természet által nyújtott ártó és jótékony anyagokat beható vizsgálat nélkül nem használhatjuk fel jólétünk fentartására azon észszerűséggel, mely nélkül az orvosi tudomány pusztá empirismussá és nyers kuruzslattá sülyedne: — mondok eltekintve a gyakorlati hasznoktól, a természettudományok meghonosítása által Mária Terézia a legfelsőbb szellemi haladás nélkülözhetetlen feltételével is megajándékozta hazánkat.

Igen, a természettudományok nélkül a philosophia nélkülözhető tulajdonképi első forrását, mely a tudomány által constatált tapasztalásnál egyéb nem lehet; s náluk nélkül ismereteink csonkák, bizonytalanok, műveltségünk pedig egyoldalú s így hézagos, tehát hibás is marad. Azért ép oly igazán mint szépen írja egy érdemes természetbúvárunk, hogy magának az emberi észnek nincs magasabb és hozzá méltóbb czélja, mint az örök természet változhatlan törvényeinek kutatása, megismerése, — hogy az emberi ész annál inkább közeledik az istenség magas eszméjéhez, minél inkább ismeri a természet törvényeit, melyek szerint minden a mi volt, van és lesz, — lett és lenni fog.

És midőn ekkép az eddigiekben azokat iparkodtam szerény szavakban ecsetelni, miket mai ünnepünk hősnéje a szellemi műveltség fejlődésére tett, szabad-e végül orvoslétemre hallgatással mellőznöm azokat, mikkel azon tényező előállításához járult, mely az orvosi karral oly közel viszonyban állva, az emberi nem bármely irányban fejlődésére a legfőbbeknek egyike, szabadna-e hallgatnom arról, mit Mária Terézia a közegészség fenntartása érdekében üdvöset alkotott.

Bármennyire fáradozzanak is a szakértő jogászok az állami fogalmat másképp megállapítani, végelemzésben mégis igaz van Aristotelesnek midőn azt mondja, hogy az állam az embereknek szövetezése a jólét elérhetésére.

Már pedig az állam-jólétnek legnélkülözhetlenebb alapja az egészség, és ha így, akkor kinek lehetne az állam anyagi és szellemi érdekeinek előmozdításába nagyobb érdeme, mint dicső hősnénknek, ki a közegészségi ügyet annyi szorgos buzgósággal előbbre vinni törekedett: kiderül ez azon egészségügyi rend eletekből, mik egyes esetekre vonatkozva országglata alatt oly sürűen kibocsáttattak, kiderül az 1770-ben kiadott egészségügyi szabványból, mely oly alaposan, találóan és kimerítőleg van szerkesztve, hogy valóban kevés változtatással mai nap is alapul szolgálhatna egy egészségügyi szabvány kidolgozásánál; mert nincs tagadás benne, hogy legnagyobb része annak, mit közegészségügyi rendeletekben birunk, nem sokkal egyéb, mint gyümölcse azon csiraképes magnak, mely Mária Terézia által Van Swieten kezével elhintetett, és II. József által gondosan ápolgatva erős akarattal érleltetett. Az egészségügyi rendeletek, utasítások és szabványok tetemesen megszorodtak.

ugyan, és számra nézve egész kötetekre nőttek, de új nem igen található bennök, és a mi még is olyan, az alig mondható javításnak.

Egyébiránt ha mi nálunk a közegészségi ügy nem mutatja fel azon egyszerű eredményeket, miknek más országok már jelenleg is örvidenek, ennek oka valóban nem a rendeletek hiányában mint inkább abban keresendő, hogy a közegészségi ügy illő helyen nem méltatott azon figyelemre, melyet nagy horderejű fontosságánál fogva érdemel. Az állam nem tekinté azt úgy, mint az államgazdászati egyik főrészt, a helyhatóságok a községek csak mellékdolognak tartják, és mindebből magyarázható azon fonákul alkalmazott takarékosági, hogy ne mondjam fukarkodási rendszer is, mely a közegészségi intézkedések foganatosítására szükségelt költségek fedezésére fájdalom mindenha tapasztalható: mintha nem azon tőke kamatoznék a leggazdagabban, mely az egészség fentartására helyeztetik ki, mely költség végre nem is kiadás, hanem csak oly előlegezés, mely az államgazdászati nagy háztartásában már a legközelebbi jövőben kiszámíthatatlan haszonnal kerül ismét vissza az állam pénztárába.

A Nemzetgazdászati ki tudja számítani mennyit nyer az állam munkaerőben, tehát nemzeti gazdagságban, ha a hygieniai intézkedések foganatosítása által a közép élettartam meghosszabbítottatik a halandóság lejjebb szállítottatik. Csak Liwerpoolt említem, hol az egészségügyi ügy czélszerű szabályozása által a halandóság egy száztólival lejjebb szállítottván, ez a városnak 25 év lefolyta alatt 140 millió frtnyi nyeresémet hozott.

A mindinkább ébredező nemzeti élet nálunk is fogja érlelni azon öntudatot, hogy minden egyes mind egyik alkotó része az egésznek, melynek jólétében részesül, állampolgári köteleménél fogva erejéhez képest tartozik járulni az állam közös érdekeinek előmozdításához és akkor el lesz érve az, mit az orvosi rend napjainkban a mily forrón ohajt, ép oly buzgón és sürgősen szorgalmaz, t. i. a közegészségi ügynek czélszerű elintézése.

Hosszúra nyulván már is előadásom, nem bocsátkozom mind azoknak csak érintésébe sem, mik az irodalom a művészet, földmívelés ipar és kereskedelem — és ezek útján a szellemi és anyagi boldogulás terén a nagy fejedelemtől által életbe hivatnak, hanem a hála és kegyelet szavával áldást mondok a hű királynéra, ki nemzetünk hűségét annyi gyümölcsöző tettekkel oly nemesen jutalmazta meg, s oly karban hagyta nemzetünket, hogy ez az általa nyújtott alapokon képes lón a szellemi téren is az elenyésztés veszedelmét kiállani s bevárhatni azon időt, melyben semmi sem gátolhatja többé teljes felvirulását, ha kész, egész lélekkel betölteni maga iránti kötelességeit.

S ennek reményében tekintsünk tisztelt gyülekezet bizodalommal a jövőbe, mely immár saját magunktól függ. Koronás királyunk a közoktatás ügyét oly férfiu kezei közé tette le, ki már egyszer élén állott ez intézetnek, és ki kormányzatának csak holnapokra terjedő rövid tartama alatt is biztos tapintattal kijelölte volt haladása alapfeltételeit és e férfiu erős kézzel tovább építend az általa már akkor is megvetett alapon, s ha a nemzet nem vonja meg tőle támogatását, egyetemünket azon színvonalra emeli majd, melyen nevelkedve az ifju nemzedék miveltségben is utólérendi a magyar Európa dicsőbb nemzeteit, melyek mellett kivívott szabadságával már is tisztas helyet foglal el.

De e biztos remények örömei közt is ismétlem: éljen közöttünk áldásban alapító királynénk Mária Terézia dicső emlékezete.

Felszólítás a kir. magyar természettudományi társulat tagjaihoz.

A kir. magyar természettudományi társulat f. július hó 17-én tartandja félévi közgyűlését, midőn egyszersmind új tagok is fognak választatni. Minthogy alapszabályainknak a választásokra vonatkozó 5-ik §-e újabb időben némi változást szenvedett, a mennyiben „a bejelentetkekről a választmány a közgyűlés elé véleményes jelentést terjeszt, hol a tag szavazat többség által választatik meg“: — mindazon tagtársaknak, kik új tagokat szándékoznak ajánlani, ezennel tudomására juttatjuk, miszerint az ezen ügyben határozó választmányi ülés f. h. 12-én fog tartatni, a mikorra is ajánlottjaik nevét, polgári állását, lakását, az

utolsó postát világosan írva vagy aláírott első titkárhoz, vagy a választmányi tagok bármelyikéhez beküldeni sziveskedjenek.

Káta i Gábor tr.
társ. első titkár.

Lakása: váci utca 2-ik szám.

Vegyesek.

Pest, július 5-én. — A m. orvosi könyvkiadó társulat részére fizettek lapunk szerkesztőségénél: 1867-re Korányi Frigyes 10, 1867-re Schmidt Emil, Kelemen Mihály, Máthé János és Lendvay Benő 8; 1866-ra Meskó Pál, Flegmann Miksa, Juhász Kálmán szintén 8, és Lészay Dániel 1866 és 1867-re 16 frtot.

— Rupp N. János egyetemi tanár és k. tanácsos az orvosi tanügy terén szerzett érdemeiért Ő Felsége által magyar nemességgel ajándékozott meg.

— Az egyetem sebészi kórodáján Balassa tnr. f. hó 2-én az ovariotomia műtételét vitte véghez. Az eset elég kedvezőnek látszik, a mennyiben a középkori nő egyébként egészséges küllemmel bír s a tömlő egy rekeszű volt s csak egy gyengéd összetapadás találtatott. — Különben a nő sohasem havadzott s a méh hiányzani látszott. A beteg a mai napig a körülményekhez képest jól van; nem hány, láza gyenge, nem téveng.

* Több oldalról intézetett a szerkesztőséghez kérdés az orvos és sebésznövendékek segélyegyleti pénztárának ez idej állása, kezelése és hatása iránt. Midőn mi a jogos kérdést nyilvánosságra hozzuk, egyszersmind szivesen ajánlkozunk az illető egyetek pénztári kimutatásának lapunkban közzétételére.

— Egy t. polgártársunk, ki tudományunkkal hosszú évek során át a legközelebbi összeköttetésben állott, mint értesültünk, emlékiratot nyújtott be a ministeriumnál az orvosi tanintézetek felállítására iránt. O a régi füvészkertet, hozzácsatolván a szomszédságában lévő mindazon telkeket és házakat, melyek netalán szükségeltetnének — a legezelszerűbb helynek gondolja az összes orvosi és természetudományi intézetek valamint az egyetemi kórodák felállítására is. Indokolja pedig azt e telkek magas egészséges fekvésével, azzal hogy jó vizük van, s hogy a város közepén lévén ugy a tanárok, mint a tanulók s a járó betegek által is könnyen látogattathatnak, végre hogy ez idővesztés nélküli látogatás valamint az intézetek e czélbéli összpontosítása nálunk annál kívánatosabb, mivel a külföldi egyetemekkel szemben fel kell használnunk minden eszközt, hogy tanintézeteink úgy a helyiségre nézve, mint a szervezett, tanrendszer és taneszközök tekintetében minél több előnyvel birjanak.

* A magukat hasonszenvésznek nevező, Pesten lakó orvosok, mint olvassuk, nyilvános orvosi rendeletet nyitottak szegények számára a Terézvárosban, Kis keresztutca, 33-ik szám. Rendelő orvosokul a hasonszenvészek egylete Szontagh és Wurda trokat nevezte ki; a rendelési idő egyelőre kedden, csütörtökön és szombaton reg. 7—8 óra között.

Kolozsvár. A kolozsvári sebészi kórodán jelenleg egy érdekes esete kezeltek az állcsontok és pofák összeforrásának, ezelőtt 3 évvel előrement Noma következtében, mely az állkapocsnak bal ágán készített műleges izület által nevezetes. — Nagel tanár t. i. műtét közben, minek utána a fogsoroknak eltávolítása terjedelmes metszések, sőt lágyrészeknek, a felső és alsó állcsontoktól lefejtése után sem sikerült, meggyőződött arról, miszerint a benge nyujtvány (Processus coronoideus) a halánték árokban heg által rögzítve van. A csontnak elválasztása után a fogsorok között (melyek 3 év óta egymásra lévén csaknem merőben mozdíthatlanul kapcsolódva, az étkezést nagy fokuban nehezítették) azonnal 2 hüvelyknyi nyílás támadt. — Érdekes tudni, hogy a 17 éves beteg nőn ennek előtte 3 évvel ugyancsak a sebészi kórodán baloldali szemkidülledés és keratitis purulenta neuroparalytika észleltetett, mely utóbbi ritka szembaj nyilván a heveny vizenyőnek (Oedema acutum) az ikáll részen (fossa sphaenomaxillaris) át történt elterjedése által a szemüregbe jött létre, az idegekre ható nyomás és vonaglás következtében. — A gyógyulás jól halad, és minden oda mutat, hogy nem csak a szájnilyást, de az állkapocsnak helyes működését is sikerülend megtartani. A műtétnek egyuttal cosmeticus értéke nem kevés fog az által emeltetni, hogy ez annyira eltorzított volt hajadon ábázatja bal felől műleges szemmel fog felszereltetni.

Bécs. A bujakór higanynyali gyógyításának ellensége Hermann bécs-wiedeni közkórház főorvosa ellen fegyelmi vizsgálat rendellett volt el, egy másodorvosa által közzé tett azon állítása folytán, hogy

főnöke tanjának megerősítése végett a kórházi tápasztalatokat nem igen híven közölte. A bizottmány a második ülés alkalmával, mint írják, egyhanguan határozta: 1) fölmenteni kéri magát a reá ruházott küldetéstől; 2) ha ez nem történék, alphabeticus részletes összeállítást kíván eszközöltetni a H. tr. által gyógykezelt betegekre nézve; 3) tudományos vizsgálatát sürgeti a kérdésnek semleges téren és semleges egyéniség által. E végett közakarattal Ulrich egészségügyi tanácsos és a Rudolf kórház jelöltetnek ki.

London. Mathilde főhercegnő égés által okozott sajnos halála említésénél a „Lancet” sürgeti, hogy törvény által, büntetés terhe alatt, hagyassék meg, miszerint mindennemű ruhakelme a wolframsavas szikeny (Scheelsaure Soda) oldata által tűzállóvá tétessék. Az angol udvarnál ezt évek óta használják; a szer olcsó és könnyen alkalmazható. A Lancet reményli, hogy a mit a szegény (?) tánczosnők elégeése elő nem idézhete, az létesülni fog most, midőn egy fönséges személyek közt köteendő frigy ily nyomorult módon dugába dőlt, s egy gyufa veszélyesebbnek bizonyult be két birodalom békés viszonyaira nézve, mint a custozzai ágyuzás és a lissai tengerhad támadása.

† Trousseau tanár Párisban élete 66-ik évében f. hó 23-án meghalozott. Vele ismét egyik legkitünőbb tagját veszté el azon francia orvosi iskola, mely ez évszázad első felében tudományunk élén állott, s a gyakorlat terén még a mai napig is megtartotta jó hírnevét. — Pelouze hírneves vegyész szintén meghalozott.

Könyvészet.

Az alább megnevezett, valamint minden egyéb, az orvosi szakba tartozó könyvek *Kilián Gy.* egyet. könyvárusnál Pesten, váczí utcában, megrendelhetők és megszerezhetők.

- Klob J. M.** Pathologisch-anatomische Studien über das Wesen des Cholera-Prozesses. Mit einer Tafel Abbildungen. Leipzig. 1 fl. 90 kr.
- Kempner F.** Denkschrift über die gesetzliche Einführung von Leichenhäusern 6. Aufl. Breslau. 1 fl. 12 kr.
- Bericht über die Augenklinik der Wiener Universität 1863 — 65. Herausgegeben unter der Mitwirkung des Prof. Dr. F. Arlt. Wien. 2 fl. 50 kr.
- Schuh Fr.** Prof. Dr. Abhandlungen aus dem Gebiete der Chirurgie und Operationslehre. Nach des Verfassers Tode gesammelt. Wien. 6 fl. 50 kr.
- Traube L.** Die Symptome der Krankheiten des Respirations und Circulations Apparats. Erste Lieferung. Berlin. 2 fl. 80 kr.
- Kölliker, A.** Handbuch der Gewebelehre des Menschen. 5 Auflage Leipzig. 8 fl. 40 kr.
- Geigel A.** Geschichte, Pathologie u. Therapie der Syphilis. Würzburg. 4 fl. 20 kr.
- Navratil J.** Orrtükrészet. Fametszettel. Pest. 30 kr.
- Bamstead F. J.** Pathology and treatment of venereal diseases. Philadelphia. 17 fl. 64 kr.
- Chambers Th. K.** The indigestions or diseases of the digestive organs. functionally treated. London. 8 fl. 40 kr.
- Niemeyer F.** Klinische Vorträge über die Lungenschwindsucht. Berlin 1 fl. 40 kr.
- Troltsch Dr.** Lehrbuch der Ohrenheilkunde mit Einschluss der Anatomie des Ohres. Würzburg. 7 fl. — kr
- Ullersperger J. B.** Die Frage über die Heilbarkeit der Lungenphtisen. Würzburg. 3 fl. 36 kr.
- Erlenmayer.** Die Embolie der Hirnarterien. Neuwied. 70 kr.
- Dillnberger E.** Therapeutisches Receptaschenbuch für innere und äussere Krankheiten mit Einschluss der Augen- Ohren- und Hautkrankheiten. 3 Auflage. Wien. 2 fl. 50 kr.
- Scanzoni Fr.** Lehrbuch der Geburtshilfe. 4. Auflage 3 Bde Wien. 9 fl.
- Neubauer G. V.** Anleitung zur qualitativen und quantitativen Analyse des Harns. 5. Auflage 5 fl. 32 kr.
- Fehr A.** Über die amyloide Degeneration insbesondere der Nieren. Bern. 1 fl. 68 kr.
- Otto F. J.** Anleitung zur Ausmittelung der Hilfe und zur Erkennung der Blutflecken bei gerichtlich-chemischen Untersuchungen. Braunschweig. 1 fl. 40 kr.
- Balassa J.** A képző-műtétek 18 ábrával. Pest. 5 fl.
- Braune W.** Topographisch-anatomischer Atlas. Nach Durchschnitten an gefrorenen Cadavern 1 Liefg. Leipzig. 7 fl. 98 kr.
- Dumreicher. Z.** Lazarethfrage. Erwiderung an Langenbeck. Wien. 40 kr.

- Beer A.** Die Eingeweidesyphilis. Tübingen. 2 fl. 10 kr.
- Renz V. Th.** Die Trichinenkrankheit des Menschen. Tübingen. 2 fl. 10 k.
- Cornil V.** Du Cancer et de ses caracteres anatomique. Paris. 1 fl. 75 k.
- Moore G.** On some diseases of the nose, thrvat, air-tubes and lungs 2 fl. 10 kr.
- Prrie & Reith.** Acupressure; and excellent method of arresting surgical haemorrhage and accelerating the healing of wunnds 4. fl. 20 k.
- Friedrich E.** Die Paracentese des Unterleibes bei Darmporforation im Abdominal-typhus. Berlin. 1 fl. 12 kr.
- Schneider M.** Über Luft-Curen mit klimatische Curorte. München. 1 fl. 5 kr.
- Kramer W.** Handbuch der Ohrenheilkunde. Berlin. 5 fl. 60 kr.
- Helfft H.** Handbuch der Balneotherapie. Practischer Leitfaden bei Verordnungen der Mineralquellen, Molken, Seebäder, klimatischen Kurorte etc. 6. Auflage. Berlin. 7 fl. 70 kr.
- Murchison Ch. M.** Die typhoiden Krankheiten. Flecktyphus, recurrender Thyphus, Ileotyphus und febricula. Mit einem Anhang: Die Epidemie der recurrenden Typhus in St. Petersburg 1864/5, Mit 6 Tafeln. 6 fl. 30 kr.
- Reich.** Die Ursachen der Krankheiten. Leipzig. 5 fl. 80 kr.
- Meyer R.** Zur Pathologie des Hirn Abscesses. Zürich. 2 fl. 10 kr.
- Buchner E.** Lehrbuch der gerichtlichen Medicin für Aerzte und Juristen. München 4 fl. 4 kr.

Hetiki mutató

a pestvárosi közkórházban 1867. június 28-tól egész 1867. jul. 4-ig ápolt betegekről.

1867.	felvett			elboosátott			meghalt			visszamaradt					
	beteg		összeg	gyógyult		összeg	beteg		összeg	beteg		szülő	gyermek	elmekör	összeg
	férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő				
Jun. 28.	28	13	41	16	13	29	5	3	8	310	490	2	8	25	775
" 29.	16	19	35	15	6	21	3	1	4	309	443	2	6	25	785
" 30.	10	11	21	13	13	31	2	1	3	300	438	2	8	24	772
Juli. 1.	13	15	28	18	11	29	7	1	8	287	443	2	7	24	763
" 2.	19	26	45	27	19	46	4	1	5	275	449	2	7	24	757
" 3.	19	21	40	15	11	26	3	1	4	278	459	1	6	23	767
" 4.	19	14	33	8	13	21	1	1	2	288	460	1	6	22	777

Létszám, halott több mint múlt héten. — Túlyomók az ivar- és emésztési szervek bántalmái; légzési, csúzos stb. bajokban szenvedők kevesebb számmal vannak. Hagymázás 75, Himlős 8.

Pályázatok.

Máramaros megyebeli Técső korona-város orvosa dr. Sziklász Lajos urnak tek. Szabolcsmegeye bizottmánya által, azon megye orvosává lett megválasztatása folytán, e város orvosi állomása — melyhez 420 a. é. frt. évi fizetés, — egyszeri beteglátogatás és halott szemleért az illetők által fizetendő 35 kr. — jutalék van kapcsolva — megüresülvén, az erre nyitott pályázat jelen hirdetmény keltétől számítandó 30 napra meghosszabbítatik.

Pályázni kívánók sajátkezüleg irt s kellőleg felszerelt folyamodásokat a kitűzött idő alatt ezen város tanácsához nyujtsák be.

A pályázótól politikai és erkölcsi jó magaviseletén kívül megkívántatik: hogy orvostudor legyen; a magyar nyelvet bírja; azonban előnyére leendő, ha a német és orosz nyelvet is érti s beszéli.

Ezen orvosi állomás alapításakor meghatározott alapszabályok a városi tanácstól akar levelezés által megtudhatók, akar a városi irodába személyesen bármikor megtekinthetők.

Kelt Técsőn az 1867-ik évi június 29-ik napján tartatott városi közgyűlésből.

Erdő Bálint
polgármester.

Farkas Tamás
városi jegyző.

Kiskún-Szabadszállás város tanácsa részéről ezennel közhírré tétetik, hogy a város részéről 315 o. é. frt. szabad lakás és 2 öl fa évi fizetéssel díjazott városorvosi állomás lemondás folytán megüresedvén, — ezen állomásnak csődület újtáni betöltése határozottatott el. Ebből kifolyólag felhivatnak mindazok, kik ezen állomást elnyerni óhajtják, hogy képességek, erkölcsi és politikai magukviseletéről szóló okmányokkal, s továbbá anyakönyvi kivonattal ellátott folyamodványikat f. évi július 15-ik napjáig a városi tanácsnak adják be.

Kelt Szabadszálláson 1867. június 10-én.

A városi tanács.

Szepesmegye bányai járásában az alorvosi állomás megürülvén, annak betöltése végett a megyei közönség részéről pályázat nyitattik. Az ezen állomást, melyre 500 frt évi fizetés van egybekötve, elnyerni óhajtok ezennel felhivatnak, miszerint folyamodványaik, orvosi képességükről szóló bizonylataikkal felszerelve, f. év július 15-ig terjeszték be. — Kelt az 1867. évi június 4-én Lőcsén tartott bizottmányi ülésből.

Kiadta K a i l A n t a l,
főjegyző.

GLEICHENBERG

(Steierországi gyógyhely),

Konstantin és Klausenstahl forrásokkal, és **Jánoskúttal Spielfeld** déli vaspálya állomáshoz közel, igen bájos vidéken s ásványvizeinek kitünő gyógyiseréről híres — különösen görvélyes és gümőkóros bántalmakban, a légzési, emésztési, húgy- és ivarszerek takarainál, hiányos vérképzésnél, sápkórnál kitünő; appenzelli légény által készített kecske savó, igen jeles égető, szerfeles egyhe, szőlől s portól mentt lég, kényelmes lakások, — gyógy- és olvasó termek, jó étkezési helyek, és zenekar stb. stb. A közlekedés Gráz és Spielfeld vasúti állomásokon naponta kettős posta összeköttetéssel, gyorskocsikou és kényelmes fogadott kocsikon történik. **Fürdőidény májustól októberig.**

Ásványvíz megrendelések alóliit igazgatóságához, vagy a kútkelzőséghez Gleichenbergbe intézendők; **lakás megrendelések** azonban — némi foglalóval — csupán az utóbbihoz.

Fürdő rópiratok az osztrák birodalom minden nagyobb könyvkereskedése, valamint alóliit igazgatóság által ingyen kaphatók.

A Gleichenbergi részvényes társulat igazgatósága

(6—6) Grätzban (Steierországbán).

A császárfürdőben

e **fürdőidény május 5-én** vette kezdetét. — Ezen régi és alsó rangu hazai fürdő gyógyhatásáról szólni nem érezzük magunkat hivatottaknak, azonban midőn szerencsénk van a nagy közönséggel tudatni, hogy alóliítottak ezen nagy fürdő-intézetet haszonbérbe vettük, egyuttal kijelentjük, miszerint buzgóságáról általánosan ismert fürdő-orvosunk közreműködése mellett komolyan elhatároztuk, mindazon korszerű igényeknek eleget tenni, miket mai nap egy fürdőtől mint gyógyintézet-től gyógyeszközök tekintetében követelni lehet. Egyuttal eltökélttük a kényelem, kedélyes szórakozás és a jó izlés követelményeinek is eleget tenni.

Szobák **minden alkalommal** kaphatók, a gyors közlekedésről ugy kocsikkal, mint minden órában a gőzhajókkal Pest-Budával, távirtdáról az intézetben magában gondoskodva van.

A szükségesekeknek ismert reformok már is megtétettek, s így bátran ajánljuk magunkat és a fürdő-intézetet a nagy közönség figyelmébe.

Weisz testvérek, Hirschler Fülöp,

(3—3) a budai császárfürdő bérloii.

SZLIÁCS.

A fürdőidény megnyitása május 15-dikén.

A természetes meleg és hideg **szénsavas vassfürdők** Szliácsan a **vérszegénységen** alapuló kórokban, **méh és idegbajokban** jó sikerrel használtatnak.

Szép, egészséges és olcsó lakások, sétányok, kávéház, jó konyha, táncz és társalgási terem és Szliácsan helyben **távirtdai állomás.**

Mint rendelő fürdői főorvos már 8-dik évben **Dr. Hasenfeld M.** m. tanár úr működik, kinek legujabb dolgozata minden könyvkereskedésben kapható.

Utazás Szliácsra, vagy **Esztergom-Nánáig** vasuttal és onnét mindennap induló postakocsin vagy **Vácznak** Ipolysághon keresztül, vagy most az új **n. kir. éjszakai vasútvonalon Salgó-Tarjánig** és onnét Lőcsőnek. Lakás megrendeléseket átálvesz a szliácsi fürdőigazgatóság.

KETS LAJOS,

3—3) fürdő-tulajdonos.

Nagy választékú
sebészi eszközök és gépek,
u. m. légzés-készülékek, porlasztók, boralatti fecskendők, fülészeti eszközök és készülékek, gégetükrészeti eszközök, villamdelej-gépek, legujabb méhzuhanyszakadatlan sugárral, nyomtatott használati utmutatás mellett, **öncsörezők (clysopompe), méhkoszorúk, villam-csengetyüs lövetjelző golyófogóval (Electrischer Glocken-Indicator mit Zange für Projectile) Kovács József** tr. tól; testgyenyitési (orthopádiai) gépek, lágyék és köldöksérvkötők, ruggyanta és fűző harisnyák, legfinomabb angol szálacsok és pöscsapok, nemkülönbén mindenféle mesterségesen keményített ruggyanta gyártmányok, valamint a megyék és járárok számára megrendelendő mindenféle sebészi- szülészeti- szemészeti- fogászi-eszközök mindenkor készen kaphatók

FISCHER PÉTER-nél;

(4—4) sebészi mű- és kötszerész, Pesten, Barátok terén 2. sz.

ANGLIA. Londoni kiállítás. TISZT. ÉREM. 1862	FRANCZIAORSZÁG. GYÓGYSZER, ISKOLA PÁRISBAN. TISZT. MEGEMLÉKEZÉS. 1862	PORTUGAL. Oportói kiállítás. 1. ső R. ÉREM. 1865.
---	---	--

TOROK-BAJOK, SZÁJ-GYULADÁSOK.

DETHAN LEPÉNYKÉI

(Pastilles de Dethan)
BERTHOLLET-SÓBÓL
(Kali chloricnm).

Ajánlják Páris és Belgium kórodáinak orvosi a torokbajok, torokgyík, hártás lob, a száj fekélyei s gyuladásai ellen, Visszaadják a gégeinek hajlékonyságot, a hangnak az üde csengést, megszüntetik a rossz lehetetet, véget vetnek a dohányzás szülte ingerlőnek s ellensúlyozzák a higanynak a szájra gyakorolt veszélyes hatását.

Ára egy doboznak 2 frt.

DETHAN FOGPÉPJE (Opiat de Dethan) Berthollet-sóból (Kali chloric.) Különösen ajánlatos e mézzel készült száj-szer oly egyéneknek, kiknek f. guk inog vagy lóg, ínyök vérzik és a kik higanynal élnek. Ára 1 frt.	FOGPOR és FOGELIXIR (Élixir et Poudre) Berthollet-sóból (Kali chlor.) Illatuk, kellemes szaguk, zson- gitó és üdítő tulajdonságuk be- csesse teszik e szereket az öltözö- asztalnál, s nélkülözhetetlenné a száj épentartására. Ára 1 frt 50 kr.
---	---

Ezen fogkészítmények megtartják a fogak fehér színét, eloszlat- ják a gyuladásokat, felüditik a száját s mérséklük és rendessé te- szik a nyál-elválasztást.

ORVOSI MEGJEGYZÉSEK.

»A Kali chloricum a torokgyuladás és fekélyei ellen sajátser gyanánt hat és azokat öt-hat nap alatt visszaesés nélkül gyógyítja meg.« *Blache*, gyermekkórházi főorvos Párisban; *Herpín* és *Chanal*, Helvéciában; *Henoeh*, Németországban; *Hunt* és *West* Londonban; *Barthez*, a császári koronaherceg orvosa; *Trousseau*, a Hôtel Dieu kórház o vosa Párisban sat.

»Ezen szer azonnal enyhíti és gyorsabban gyógyítja meg a száj- türeg fekélyeit, mint bármely más szer.« *Bergeron*, a St. Antoine kórház orvosa.

»Határozottan mondhatom, hogy a higanyos nyálfolyás sajátserre fel van fedezve.« *Demarquay*, a Dubois-féle gyógyintézet orvosa.

»Ezen só a higany által előidézett káros hatásoknak elejét veszi, s azokat meggyógyítja, a nélkül, hogy ezen szer gyógyerejének ár- tana.« *Ricord*, Napoleon herceg orvosa

»Dethan lepénykei Berthollet-sóból a legbiztosabb és legkevésbé kellemetlen óvó szer a higanyos szájlob ellen.« *Diday* és *Rollet*, a lyoni kórház orvosi.

RAKTÁRAK:

Párisban: **Adh. Dethan** pharmacien, Fauburg St. Denis No. 90.
Magyarországi főraktár: **TÖRÖK JÓZSEF**, gyógyszerész, ki- rály-uteza 7. szám. — *Bécsi főraktár*: Franz Wilhelm, Materialist.
Budán: Wlassek gyógyszerész; *Pozsony*: Pisztóry gyógyszerész; *Prága*: gyógyszerész a fehér angyalhoz; *Tokaj*: Krötzer gyógy- szerész; *Grätz*: Hutter gyógyszerész; *Triest*: Serravallo gyógy- szerész; *Velence*: Bötner gyógyszerészében. (4—*)

Megszerezhetők: Európa minden kitünő gyógyszerésztáráiban.

Előfizetési ár: helyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr.; vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesítendők.

Hirdetésekért soronként 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postabiztatónál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében váci utca Drasche-féle házában.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizenegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos Markuszovszky Lajos tr. Főmunkatárs Balogh Kálmán tanár.

Tartalom: Jendrassik Jenő tr. Két új szemmérészeti mód, II. — Közlemények Korányi tanár belgyógyászati kórodájáról, Kéti Károly tr. egyet. tanársegédétől, I. A fülhasi luktetés. — A lékezésről eszmecsere a »Soc. de Chirurgie-ben Ambró János tról. Folyt. — Lapszemle. A hamany-kényszénlég életani hatásáról. — A musculus levator ani jelentősége a méhtartások használatára nézve. — Fekélyedés azon a helyen, hol váltóláz miatt a bőr alá kinal fecskendeztetett, — derme, — halál. — Adatok a heveny elhajasódáshoz gyermekágyasoknál és újszülötteknél. — Tetanus traumaticus sikeres gyógyulása nagy adag ammoniakkal. — Tetszhalalos gyermek sikeres gyógykezelése vér átömlesztéssel. — Aether porlasztása haj kitépésénél.

Tárca: Előrajza a m. orvosok és természetvizsgálók Rimaszombatban tartandó ez évi nagy-gyűlésének. — Orvosi segélynyújtás Franciaországban szegények számára. — Budapesti kir. orvosegyet. — Kir. magyar természettudományi társulat. — Egyesek. — Pályázat.

Két új szemmérészeti mód.

A magyar tud. akademiában tartott értekezése nyomán, kivonatban közli JENDRÁSSIK JENŐ egyet. tanár.

(Folytatás)

II. A szem mellső csomópontjának meghatározása.

A mellső csomópontnak (Knotenpunkt), mint a szemtől kifelé meghosszabbított irányvonalak kereszteződésének helye, azonos azon ponttal, hol a látvonal a szem optikai tengelyével kereszteződik, mely utóbbi Helmholtz vizsgálatai szerint a porczhártya tengelyétől lényegesen el nem tér. E szerint ha a 2-ik ábra nyomán LL látvonal és $T. v.$ szemtengely közti kereszteződés pontját cs -nek, és ennek távolságát a porczhártya hajlasi k központjától π -nek és ugyanazon cs pontnak távolságát a porczhártya azon pontjától, hol azt r -ben a látvonal éri és mely a fentebbiek szerint meghatározható, ζ -nek nevezzük, ezen két-távolság s így a mellső csomópontnak keresett fekvése is e két egyenlet¹⁾ alapján meghatározható:

$$\pi = \frac{\rho \cdot \sin. \delta + M \cdot \text{tang. } \alpha}{\sin. \gamma}$$

$$\zeta = \rho \cos. \delta - \frac{\rho \cdot \sin. \delta + M \cdot \text{tang. } \alpha}{\text{tang. } \gamma};$$

az ez egyenletekben előforduló értékek magok közvetlen mérés által felismerhetők lévén.

S pedig ρ a porczhártya görbületi sugárhossza meghatározható a Helmholtz-féle Ophthalmometer által; δ szög pedig a fentebbi jegyzetben kijelölt egyenlet szerint, melyben a tükrök állására vonatkozó $A = cg$ és $B = ca$ érték, valamint az A és B közti α szög megismerhető magán a mérő eszközön.²⁾

¹⁾ Lásd az i. ért.

²⁾ Legyen az 1-ső ábrában a és g a tükrök azon álláspontja, melynek megfelelőleg a mérés kezdetekor a szem beállítandó s legyen LL vonal irányában valahol ólomgolyóval kifeszített hajszál úgy fel-függesztve, hogy a szinte LL irányban beállított távesőven át megtekintetvén, elfedje úgy a mellső $M. T.$ tükrőnek ugyanazon irányba eső jelvonala a -nál, valamint ezen tükrőnek a rajzban kijelölt oldalelhajlásánál fogva a g -nél álló $Ol. T.$ oldaltükrő jelvonala a -nál tükröképét is, a g -től jövő g sugar LL irányban verődve vissza; akkor ezen oldaltükrő g -től h -ig jobbra kitolatván, $M. T.$ mellső tükrő is a -tól b -ig lesz visszafelé forduló, hogy az utóbbinak változatlanul hagyott szög-

$M = oq$ értéket — 2-ik ábra — szinte maga az eszköz ismerteti; végre még az optikai tengely és a látvonal közti γ szög marad meghatározandó.

Erre nézve ugyan már Helmholtz³⁾ mutatott fel módot, mely szerint a porczhártya köröczhajlatának megfelelő egyes sugárhosszak meghatározásánál egyszersmind a látvonal és a porczhártyai köröcz nagy tengelye közti γ szög is kiszámítható, melyet ő és később Knapp is néhány egyénnél meghatározott. Ez eljárás azonban ugy maga, mint a vele járó számadás is eléggé bonyolodott s több időt igényel, hogy sem azt sok esetre kiterjeszteni lehetne. Azért előnyösebbnek látszik Dondersnek⁴⁾ eljárása, melyet előtte már Helmholtz is alkalmazott volt, általa megvizsgálendő, valjon a porczhártya felületének középpontja megfelel-e saját köröczhajlata csúcspontjának. S épen e két pontnak Helmholtz által felismert — legalább megközelítő felelkezésére építi Donders is a látvonal és tengely közti szög felismerésére irányzott eljárását, melynél a megvizsgálendő szem látvonalának oly irány adandó, hogy az ophthalmometer felett álló lángnak a porczhártyán felmerülő tükröképe, midőn az az ophthalmometerrel kettéválasztatik, e tükröképek mind-egyike épen érinteni látszik a szinte kettős képen megjelenő és egymást félig eltakaró porczhártyának oldalszéleit.

hajlásánál az oldaltükrő jelvonala a -nál tükröképe ismét LL irányba visszakerüljön. Megmértetvén tehát gh és ab , tudva lesz

$$\angle abd = \angle cag = \angle a, \text{ lévén}$$

$$\text{tang. } \alpha = \frac{ad}{ab}$$

S ha ezután $M. T.$ tükrő ismét előbbi állásába a -nál visszahelyeztetik, de oly oldalelhajlással, melynél jelvonala a h -nál hagyott oldaltükrő jelvonala a -nál tükröképét elfedi, s ennek utána maga az oldaltükrő téte-tik vissza g állásába, hogy ekkor jelvonala a -nál tükröképe újból LL irányba essék, a mellső tükrő b -ig lesz betolandó.

gh és ab , fogja adni

$$\text{tang. } \alpha = \frac{ad}{ab} \text{ értéket}$$

és e két egyenletből kiszámítható:

$$B = ac = \frac{ab \cdot ab}{ab - ab},$$

$$A = cg = \frac{ad \cdot ab}{ab - ab},$$

³⁾ Graefe: Archiv f. Ophthal. I. Bd. 2. Abth.

⁴⁾ Archiv f. d. holländ. Beiträge z. Nat. u. Heilk. III. Bd. 3. Lief.

Látni való, hogy ezen eljárás pontosságának főkélléke, miszerint a láng tükörképének összeesése a porczhártyának széleivel biztosan felismerhető legyen; minthogy azonban a porcz- és inhártya közt a határ nincsen elég élesen kiszabva. azért ez eljárás sem nyújt — Mandelstamm helyes észrevétele szerint — miként magam is meggyőződtem, elég pontosságot.

Többet ígér egy másik eljárás, melyet Helmholtz indítványára Mandelstamm⁵⁾ egy pár egyénnél alkalmazott. Ezen eljárásnál oldalt az ophthalmometertől jobbra és balra egyenlő távolságban láng, s azonkívül még egyik oldalon ismert távolságban az ophthalmometertől irányjel van felállítva, melyre a vizsgált szem látvonalát rögzíti. Ekkor az ophthalmometer üveglapjai megfelelő szög értékben megforgatván, a lángok porczhártyai tükörképei megkettőztetnek és saját egymástól távolságuknak megfelelő értékben oldalra térítetnek, úgy hogy az egyik lángpárnak egyik képe összeesik a másik párnak tulsó oldali lángképével. Meghagyva azután az ophthalmometer üveglapjainak állását változtatlanul, az ophthalmometer másik oldalán is, megfelelő helyen felállítandó irányjel által a vizsgált szem oly irányba v zettetik, melyben a porczhártyai megkettőzött tükörképek viszonya egymáshoz teljesen megfelel az előbbinek. Ez akkor teljesülhet, midőn ama tükörképek fekvése oldalt a porczhártya tengelyétől egyik és másik esetben egyenlő, midőn tehát a porczhártya tengelye egyenlő szög alatt lett az ophthalmometer optikai tengelyének másik oldala felé fordítva, mint a melyet vele a tulsó oldalon a vizsgált szem elsősleges beállításánál képezett. Megfelelvén pedig a porczhártya tengelye és a látvonal közti szög azon szögek felekülönbségének, melyeket az ophthalmometer optikai tengelyével a látvonal képez a szem első- és másodlagos állásában: ezen utóbbi szögek felismerhető értékéből a keresett szög is kiszámítható. Ama szögértékek felismerésére szolgál pedig az irányjelek távolsága az ophthalmometer tengelyétől és a vizsgált szemnek távolsága azon vonaltól, melynek hosszában az irányjelek felállítottak.

Ezen elméleti tárgyalás után áttérek most azon tükörkészüléknek leírására, mely által a szem forgás- és csomópontjára vonatkozó mérések eszközölhetők s melyet megkülönböztetésül más szemmérészeti eszközöktől „Parallactometer“-nek nevezek, a mennyiben t. i. a szem forgás- és csomópontjának össze nem esése miatt, a szemlélt tárgyak látirányai közt is parallactikai eltérésnek van helye, midőn a tárgyak egyszer a látvonalától oldalt eső irányban szemléltetnek, azután pedig a szem forgatása után a feléjük irányított látvonalnak egyenes folytatásában.⁶⁾

(Vége követ.)

⁵⁾ Graefe: Archiv f. Ophthalm. XI. Bd. 2. Abth.
⁶⁾ J. B. Listing — Beitrag zur physiol. Optik. Göttingen 1854. 14—16 lapon a különbséget azon két szög közt, melyet egyfelől két tárgypontról a szem csomópontjához vezetett két vonal s másfelől ugyanazon két tárgypontról a szem forgáspontjához vezetett két vonal képez, az egyenes és oldalirányban szemlélt tárgyak látszólagos fekvése közti parallaxis-nak nevezi. Minek ellenében Helmholtz — Physiol. Optik. 858. lapon — azon elnevezést inkább úgy kívánja alkalmaztatni, hogy az előbbi szög csúcsul a célvonalak — Visirlinien — kereszteződési pontja vétessék, mert két ponszerű tárgy akkor szemléltető összeeső oldalirányban, midőn ugyanazon célvonalban állanak. — Ily értelemben a fent használt elnevezés nem fogna eszközökre illeni, mi-

Közlemények Korányi tanár belgyógyászati kórodájáról.

KÉTLI KÁROLY tr. egyetemi tanársegédétől.

I.

A fölhasi lüktetés.

Nem ritka eset, hogy a kardnyujtvány közelében, annak bal vagy jobb oldalán, a fölhasi árokban lüktetésre akadunk, mely lüktetés vagy csak igen kis térre szorítkozik, vagy néha oldalt, de gyakrabban aláfelé egész a köldökig, sőt még lejjebb is, elterjedhet. E rendellenes helyen föllépő lüktetés előidéző oka többféle lehet; eredhet az közvetlen vagy közvetve a szívtől, eredhet a hasi függértől, eredhet továbbá a felhágó üres visszér kitágulásától, a 3 hegyű billentyű elégtelensége mellett. Ama régebben uralgó nézet, hogy ily fölhasi lüktetés bizonyos ideges állapotok folytán, mint nőszenv, sápkór vagy gyomorbeidegzési zavarnál, jelentékenyen fokoztathatik, vagy éppenséggel ily bajok által előidézthetők, mindinkább háttérbe szorul, miután jelenleg a physicalis vizsgálatok segélyével ezen lüktetéseket, a legtöbb esetben, a szervek kimutatható boncztanai változására vagyunk képesek visszavinni. Mind a mellett nem lehet mondani, hogy ideges befolyások épen nem növelhetnék a függéri lüktetést. Golcz kísérletei azt mutatták, hogy a gerinczagy felső részének villamos izgatása alatt a vékonyabb üterek megszükülnek s az innen eredő vérkeringési akadálynak megfelelőleg fokoztatik a szív működés erélye, mivel párhuzamosan kell fokoztatni a függérbeni vérnyomásnak is. Hogy hasonló idegizgultsági körülmények nem fordulnak-e elő kóros viszonyok közt, azt, legalább egyszerűen, nem tagadhatjuk meg.

A fölhasi lüktetés egyik leggyakoribb oka mindenesetre a jobb szív mélyebb helyzete. A lüktetés ez esetben inkább a kardnyujtvány bal oldalán, a nyujtvány és bal bordaiv között észlelhető, ritkábban és kevésbé erősen a jobb oldalon; bizonyos körülmények között a lüktetés távolabbra is elvezethetetik, így ha a máj bal lebenye tömörebb állományu, vagy pedig ha egyéb, a hasürben fészkelő dagok határolják az erősen működő s mélyen álló szívet. Ha a mélyen fekvő jobb gyomor okozza a fölhasi lüktetést, úgy e fölött hallani fogjuk a két szivhangot, föltéve, hogy ezek valamely billentyű vagy szájadék hiba által zavarva nincsenek, s a legtöbb esetben a lüktető helytől balfelé egyidejűleg érezni fogjuk a szívcsúcslökést is, és ennek fölkeresése fontossággal bír, miután biztos támpontul szolgál annak eldöntésére egy részt: vajjon a lüktetést csakugyan a jobb szivgyomor okozza-e, másrészt pedig a szivhelyzetének megítélésében. A sziv ezen alanti állása függhet vagy oly légzőszervi bajoktól, melyeknél a rekesz, vagy a tüdőszövet ruganyosságának elveszte miatt, — mint a tüdőlégdagnál, — vagy nyomás miatt mint a légmell vagy mellhártyaürbeli izzadmányoknál — mélyebben áll, vagy pedig származhatik egyszerűen szivtúltengés folytán, midőn a megnagyobbodott s ez okból súlyosabb sziv a rekesz azon részét, melyen rögzítve van, alányomja. Ha a rekesz nem veszté el tökéletesen mozgékonyasági képességét, így mély belégzésnél, a lüktetést okozó jobb sziv is természetesen alább száll és kilégzésnél emelkedik.

Az fölhasi lüktetés egy érdekes esete észleltetett ez év folytán Korányi tanár kórodáján, hol ugyanis egy nagy foku tüdőlég-

után az nem vonatkozik a célvonalak kereszteződésére, hanem a csomópont felismerésére; de a mennyiben épen ezen utóbbi pontnak össze nem esése a forgásponttal szinte hasonló parallactikai eltérést fogna maga után vonni, ha oldalirányos látásnál a tárgyak nem a célvonalak, hanem az irányvonalak — Richtungslinien — hosszában szemléltetnének, ennyiben azon elnevezést eszközömrre megkülönböztetés okáért alkalmazhatónak vélem.

dagban szenvedő férfibetegnél, a jobb felében túltengett szív, hajlasi szögének megváltozása nélkül lefelé van nyomva, úgy hogy a jobb szív mozgása a kardnyújtvány és bal bordaiv között erős, körülírt, kissé balra terjedő lüktetést hoz létre. Ezen egyénnél a bordaivek erős kihajlása és a hasfalak laza volta folytán, a rekesz alsó lapját egész az inas központig ki lehet tapintani és azon át a szívnak mozgásait észlelni. Mély belégzésnél, valamint a szív minden egyes összehúzódásakor, a jobb gyomor kissé alább nyomul, jelöl annak, hogy a rekesz nem veszté el teljesen mozgékonyági képességét. A bal szegymelletti vonalban a 7-ik borda fölött érezhetni a gyenge szívcsúcslöklést s ugyanitt, valamint a jobb gyomor fölött is, hallhatni mindkét szívhangot. A tüdőúter 2-ik hangja ékeltebb mint a megfelelő függéri hang. Ez eset annyiban is igen érdekes, mivel azt mutatja, hogy a szív nagy foku tüdőlégdagok mellett sem áll, legalább nem mindig, függélyes irányban mint azt főleg Skoda, Klob, Friedreich s többen bizonyítják, hanem a jelen eset inkább Gerhardt és Bamberger nézeteit látszik igazolni, kiknek megfigyelései folytán sem a tüdőlégdag, sem baloldali légmell, vagy mellhártya izzadmány nem képesek a szívet függélyes helyzetbe hozni, hanem ennek hosszátmérője és a mellkas hosszátmérője közt mindig bizonyos elhajlasi szög marad fön.

Ha a fölhasi lüktetés a hasi függér által okoztatik, akkor az mindig a kardnyújtvány bal oldalán észlelhető, s nem mint a szív által előhozott lüktetés fölülről lefelé, hanem a mélyből egyenesen előre történik, kevésbé szélességi, mint hosszirányban terjed s lenyulhat egész a fanegyességig. Hallgatózásakor ez esetben systolikus hangot vagy zörejt hallunk. Megtörténhetik azonban, hogy a hasi függéren nem csak első systolikus hang, — mely ott helybelileg az ütérfalak erős kifeszítése folytán jó létre — leszen hallható, hanem egy második hang is, mely a szív kitágulásával esik össze; a mint egy ily esetet észleltünk ez idén Korányi tnr. kórodáján, hol egy méhrost-dagban szenvedő középkorú nőnél, a függér hasi része fölött hallgatózva úgy systolénál, mint diastolénál hangot hallottunk. A függéren semmi kóros változás nem volt kipuhatolható, dacára a leggondosabb vizsgálatnak sem; nem szenved kétséget, hogy az első, vagyis systolénál előjövő hasi függérhang, magában a függérben támadt; de nehezebb volt a 2-dik diastoléval járó hang eredetéről felvilágosítást szerezni, annál inkább, miután hasonló esetet feljegyezve sehohsem találtam. Eiselt tesz ugyan említést egy diastolicus hangról, melyet a lehágó függér melli ágán észlelt, de a hasi függér fölött ez esetben sem volt az már hallható. Hogy jelen esetben a rendkívül tiszta, érczes második hasfüggéri hang csakugyan a szívnak tovavezetett 2-ik hangja volt, közvetlenül ki lehetett mutatni, miután a hangot úgy magassági, mint zeni sajátságával, a hasi függér mentén egészen a szívtájig lehetett kísérni. Néha csalódásra szolgálhat alkalmul a fölhasitájón előforduló olynemű lüktetése a függérnek, mely dagok, kötszövetképződés vagy egyéb szilárd anyagok által vezetetik oda. Ilyenkor figyelmes vizsgálat szükséges, hogy az így tovavezetett lüktetést, az ott képződött-től megkülönböztessük.

Megtörténhetik végre, hogy a fölhasi lüktetés a felhágó üres visszér vagy a máj visszereinek lüktetése által idéztetik elő; ez esetben a lüktetés inkább a jobb oldalon észlelhető. A felhágó üres visszér és a májvisszerek csak azon esetben okozhatnak lüktetést, ha a szív 3 hegyű billentyűje nagy fokban elégtelen, a midőn a szív összehúzódásakor a jobb szívgyomorból bizonyos mennyiségű vér a hiányosan záró billentyűn át, a jobb előkamrába s innét a visszerekbe löketik s ily módon visszáramot s ez által lüktetést idézhet elő a visszerekben. A torkolati visszerek lüktetése a 3 hegyű billentyű elégtelenségénél nem tartozik a ritkább tünetek közé

és jelenléte épen egyik legérdekesebb kórtünete a 3 hegyű billentyű elégtelenségének; de a felhágó üres visszérben vagy a máj visszereiben mutatkozó lüktetés mindenesetre a ritkább esetek közé számítható. Megtörténhetik, hogy ilyenkor a máj mellső lebenye az alatta lüktető visszerek által folytonos lüktetésszerű mozgásba hozatik. Egy ily érdekes esetet észlelt Gerhardt jénai tanár is, hol szintén a kardnyújtvány jobb oldalán volt nagyfoku alafelé terjedő lüktetés észlelhető, minden egyes lüktetésnél a máj bal lebenye szintén fellöketett, zőrej vagy hang azonban, a lüktető test felett, nem volt hallható; az együttesen jelenlevő 3 hegyű billentyűnek nagy foku elégtelenségéből következtetve a lüktetés előidéző okát a felhágó üresvisszérben keresték s a bonczolat a kórismét csakugyan igazolta. Ez esetet az említett tanárnak segéde Seidl tr. igen kimerítően írta le.

A lékezésrőli eszmecsere a „Soc. imper. de chirurgie“-ben.

Közli AMBRÓ JÁNOS orvos-sebész-tudor.

(Folyt.)

Legouest (Gaz. des Hôp. 44 sz.). Az utolsó háboruk alatt a francia angol s amerikai hadseregnél gyűjtött statisticából az tűnik ki, hogy azon sebészek, a kik gyakrabban lékeltek, a koponya sértések kezelésében szerencsésebbek voltak mint azok, a kik a lékezést nem, vagy csak kivételesen alkalmazták.

Azon határozatlansággal szemben, a mely idáig a lékezés tekintetében uralkodik, legczélszerűbb, ha mindenki azon körülményeket, a melyek között a lékelés történt, az eljárást, az elhatározás indokait, a nyert eredményeket részletesen közli; — ily uton hiteles s nagyszámu adatok alapján idővel a lékezés javalatai, megfelelőleg az agysértések nagy változatosságának, megalapíthatók lesznek. Legelsőben, a koponya lékezés értelmezése iránt kell meg egyezni. Egy vagy két korona alkalmazása a mozogható csontszálcák, az idegen testek eltávolításáért a koponya sérelem közeléből, lékezésnek nem nevezhető. A sajátképeni lékezés az, a midőn a mozduatlan törtésonnál behorpadással vagy a nélkül akár lemeztenített a csont, kóros vagy ép, a koponya átfúrása történik a bekövetkező vagy már meglévő kórtünetek legyőzésére.

A mozogható csontszálcák, idegen testek eltávolításának szüksége felől, nincsen vélemény különbség; — történjék akár közvetlenül a bal eset után akár későbbben, a koponyán meglévő rés csak nagyobbíttatik.

Broca esetében a nehézköri rohamok képezték a javalatot a csontseb utólagos nagyobbítására s kedvező eredménnyel lékeltek. A nehézköri rohamok a koponya sérelmeknél gyakran előjönnek, s néha műleges beavatkozás nélkül is elmúlnak, míg máskor a kezdődő agylobnak egyik kórtünetét képezik. A lékelés ellenei azon elvenvetéssel állanak elő, hogy a műtétel mind a két esetben haszontalan: erre azt lehet válaszolni, hogy a műtétel által a sértési esélyek nem súlyosbulnak s a lékelés kiváltkép azon esetekben hasznos lehet, a melyekben a nehézköri rohamok nem sokára a sértés után s nagyobb időközökben fellépnek s így csak az agyvelő izgatásnak nem pedig az agyvelő lobnak kórtünetei.

Legouest következő esetben bő genyedés, köthártyák belövelése miatt határozta el magát a lékelésre, hogy utólagosan a csontszálcákat eltávolítsa.

Egy vadász Sebasztopolnál a homlokcsont felső részének közepe táján lövés által megsértetik, a csontban beikelt golyó azonnal a helyszinén eltávolíttatott, a külső csontlemez rendetlenül összetört, a belső lemez mozduatlan, a seb alapját képezi, agnyomási kórtünetek hiányzanak. 12 napon a köthártyák belövelve, a fej nehéz, bő genyvelválasztás, a belső lemez mozgékony; — a csontdarabok eltávolítása nem sikerül, lékelés s 13 csontszálka távolíttatik el; a felső hosszú öbölből nagy vérzés. További lefolyás kedvező.

Ezen esetből koránt sem lehet azt következtetni, hogy a csontszálcák eltávolítása után a beteg meggyógyul, mert az erőszak mely a csontot összetöri, nem merül ki s gyakran az agyvelőre zúzólag hat. Következő esetben a csontszálcák eltávolítása a halálos kimenetet nem akadályozza meg, a hűdés egyoldalú az agyvelő sérelmével.

Sebastopolnál lövés a jobb homlokdomb mögött, a külső csontlemez rendetlenül összetörve, a belső lemez mozgékony, a seb alapját képezi, semmi egyéb kórtünet. 20 napon a belső lemez mozgathatósága nagyobb, más eltávolítási kitérletek sikertelensége után lékeléssel 3 csontszálka távolított el. A műtét után 4 napon láz, a szemhéjak dagadtak, a sérült felkel s elájulva hátra összerogyik. 5 napon láz, fejfájás 30 nadály; — 6 nap a jobb allkar s kéz hűdése, az érzékenység rendes, álomkórság, a beteg az ágyból leesett tudta nélkül, — érvágás.

8 nap érzéketlenség, álomkórság, rángások, halál.

Bonczlelet: a csontállomány vesztesége területén a kemény-agykér elroncsolt, genynyel fedett, — közvetlenül egy vékony agyréteg alatt a jobboldali mellő s középső lebenyben tyuktojásnyi nagyságu tályog. Mind a két oldal- úgy a páratlan s negyedik gyomrocsgenynyel teli. A bal félteke alsó felszíne, az agyacs, a nyulagy továbbá a gerinczagy körülete a negyedik nyakcsigolyáig genynyel körülvéve.

Néha a csontszálkák veszélyes kórtüneteket nem idéznek elő, így a következő esetben:

Sebastopolnál a jobb homlokdomb mögött lösebb, közvetlenül két óráig tartó eszméletlenség. A csontban beikelt golyó a sértés után harmadik napon néhány csontszálkával eltávolítottatik. A kemény agykéren át az agyvelő mozgásai láthatók, bő genyedés, általános állapot kielégítő. 13 napon két csontszálkának eltávolítása után a genyedés kevesebb s 22 napon a sérült gyógyultan elbocsáttatik.

Következő esetben a golyó s néhány csontszálka eltávolítása után két hónapig az általános állapot kedvező volt; folyton tartó genyedésből egy csontszálkának jelenlétére lehetett következtetni, a mely agytályogot s halált vont maga után.

Egy katona Almánál sept. 20-én megsebesített s a bal faldombon átfuródó lösebbel 23-án felvétetett közelebbi vizsgálat miatt; a dagadt lágy részeken bemetszés; a mutató ujj a koponya sebben véralvadékra akadt. Az érverés, étvágy, székletétel rendes, semmi láz, fejfájdalom nincs, az értelem ép, de emlékezete hiányos, a főneveket elfelejtette. Nyelvét kinyujtani nem képes, a jobb láta kitágult, a látás, a végtagok mozgékonyasága rendes.

28-án a lövet eltávolítottatik, erre a nyelv kinyujtható, a jobb láta kevésbé tágult.

29-én az általános állapot kielégítő, az eledelek, a szülőföldje helyiségeinek neveire visszaemlékez; ezen időtől fogva emlékezete fokozottan visszatért, étvágya jó, dohánzik, sétál, a betegápolóknak segít, a seb hegedt, a genyedés kevesbedik annyira, hogy naponként alig egy pár csepp szivárog.

Nov. 7-én bő genyedés, a mely 15-ig csak nem megszűnt, de 16-án ujonnan nagy mértékben előállott, ekkor a behegedt seb felmetszése után a belső csontlemezzel együtt m. e. egy franknyi nagyságu négy csontszálka távolítottatik el.

Dec. 8-án a seb annyira behegedt, hogy csak keskeny sipoly maradt hátra; a sérült jól érzi magát.

20-án bő genyedés, az érverés lassu, az értelem tiszta, kutatásnál egy kis mozogható csontszálka érezhető; — jégborogatások, hashajtó.

21-én az értelem ép, a kérdésekre igen vagy nemmel felel s izgatott, hogy magát érthetőbben kifejezni nem képes. A csontszálka a sipoly nyílásán lévén, eltávolítottatik. 30 nadály a fül mögött, mustár, hólyaghuzó, hashajtó, jégborogatás.

22-én tompaság (stupor) 90 nadály, hashajtó, hólyaghuzó, este jobb oldali hűdés. Agyvelő tályogot gyanítván a heg s lágyrészek lefejtése után, a keményagykér keresztmetszéssel felhasítottatik, s két centim. mélységre az agyállományban bemetszés történt, de eredmény nélkül. A halanték ütérből nagy vérvesztés.

23-án a végtagok hidegek, érzéketlenség s 24-én halál.

A pókháló-kér alatti tömlőben mind a két agyfélteke felületén geny; az agyvelő-állományban 2—3 millimetryivel mélyebben az életben tett bemetszésnél egy babnagyságu tályog.

Az idegen testek, a mozgatható csontszálkák utólagos eltávolítása van javalva; a hűdés, bő genyedés, az állandó fejfájás, a köthártyák tartós belövelése, a tagok zsibbadása, a félbenhagyó nehézköri rohamoknál, szóval az agyizgatottság minden kórtüneténél, sit venia verbo lappangó agyvelőlobnál.

A sajátképeni lékelés, vagyis műleges átfúrás tört de zárt koponyánál javalva van minden behorpadásnál, legyen az sebbel,

közvetlen fellépő kórtünetekkel szövetkezve vagy nem, mert lehetetlen előre meghatározni, valjon az agyvelő a nyomást eltüri-e. Ezen nézet ellentétben áll az általános elfogadott szabályal, mely szerint a lékelés csak azon esetben van javalva, midőn veszélyes agy nyomási kórtünetek lépnek fel s állandóan tartanak. Nézete támogatásaul Sebastopol ostrománál gyűjtött három ide vonatkozó kórtörténetet közöl.

1. Lövés a bal falcsontdomb táján, a külső csontlemez hiányzik, a belső behorpadt, mozdulatlan, agy nyomási kórtünetek. A lékelés a sérült vérhas általi kimerültsége miatt nem történt; — halál a sérülés után ötödik hétkben. A lelet a végbél takhártyájának vérhasi változásán kívül; a belső lemez egy franknyi nagyságu kiterjedésben behorpadt, mozdulatlan, s e helyen egy csontszálka a kemény agykéren át az agyvelő állományba behatolt. A mellő lebeny felső része közepe táján egy első nagyságu kiterjedésben az agyállomány fekete vörös péppé elroncsolt s innét egy irón nagyságu genyemet a Sylvius árok felé folytatódik.

2. Lövés által törés behorpadással a bal faldombtáján a hajas bőr sebével szövetkezve. Kórtünetek, álomkórság, a bal kéz ujjainak zsibbadása a köthártyák belövelése; — 12 napon a sérelem után lékelés, mire a tünetek fokozottan elenyésztek, gyógyulás.

3. Lövés által a bal falcsonton behorpadás seb nélkül, a sérült a sebzés pillanatában eszméletlenül összerogyik, de hamar eszmél etérért s 30 napig semminemű kórtünet nem jelentkezett; ekkor láz s nyolcz óra után halál. A kemény agykér s csontközött m. e. 500 gramme véralvadék s a közép összezúzott lebenyben diónyi nagyságu tályog. A lékelés hihetőleg életmentő lett volna.

Igaz, ritka esetekben a cselekvőleges kezelés nélkül is a behorpadásnál a gyógyulás létre jöhet, erre számítani, helytelen optimizmus; így egy zuav 1859-ik Solferinónál lövés által megsérte-tett, a homlokcsont külső alsó részén behorpadás, semmi kórtünet. 1862-ben Val de Gráceben gümőkórban meghalt. A kemény agykér s agyvelő között m. e. evő kanálnyi mennyiségű sárga tészta anyag találtatik, maradéka felszivódás utján lévő vérömlenynek; a mellő lebeny összenyomva.

Legouest, szerzett tapasztalatai alapján, a koponya törés behorpadás s hasadék eseteiben eszentul lékezne közvetlenül a sérelem után, ha a kórtünetek súlyosak utólagosan, daczára némű javulásnak, ha a kórtünetek állandóan fennállanak, — későbbben rövidebb hosszabb idő mulva a sérelem után fellépő komoly kórtüneteknél, melyek többnyire az agyvelő lob jelei, daczára annak, hogy az eredmény többnyire kedvezőtlen, a lékelést azon okból ajánlja, mert megtörténhetik, hogy kiterjedt agyvelőlob helyett, a mütő körülírt lob góczra akad; végre oly értelemben nyilatkozik, hogy hihetőleg minden kétes esetben fennáll a javalat a lékelésre.

LAPSZEMLE.

(—h—n) A hamany-kénszénlégeg (sulfoeyanure depotassium) élet-tani hatásáról.

Dubreuil és Legros írja:

Claude Bernard felfogása szerint a hamany-szénlégeg (sulfo cyanure de potassium) különösen és kiválóan az izom rendszerre hat, ennek hűdését hozván létre, anélkül hogy emellett az érzékenységre befolya. A villamosság irányában való fogékonyaságot megsemmisíti. Bernard úgy vélekedik, hogy a hamany-szénlégeg a halált a sziv összehúzódások megszakasztása által idézi elő.

Ollivier és Bergeron a hamany-kénszénlégeg halálos hatását megállapították, ha az az emésztő szerveken át jut a testbe. Rángásokat és hűdésel párosult merevséget észleltek. A szóbanlevő anyag főhatását azonban abban találták, hogy az kivált a harántcsikolatos izomcsövekre és a szines vérsejtekre van befolyással. Ezen buvárok egyébkint Claude Bernard-ral azon tekintetben megegyeznek, hogy a hamany-kénszénlégeg egyedül helybelileg hat.

Dubreuil és Legros a Bernard által kimutatott eredményeket helyeseknek tekintik, azonban vannak némely pontok, melyeket Ollivier és Bergeron állítottak és téveseknek látszanak. Ezek szerint ugyanis a hamany-kénszénlégegnek oly sajátosságai lennének, melyeket egymással bajosan lehet összeegyeztetni, mennyiben az izom rendszerre bénítólag és azután izgatólag hatna.

Ezen buvárok sok kísérletet tettek, s az eredményt a következőkben foglalják együvé:

A hamany-kémszénleég helybelileg, az izmok beivódása által hat és hűdést okoz, minélfogva azok az akarat és a villamosság által összehuzódásra nem birhatók. Azok, szemcsésekké nem lesznek, se gyorsabban meg nem szemcsésednek mint bármikor a halál után. Ha az közvetlenül az agygyal érintkezik, rángásokkal váltakozó dermeszerű görcsök fejlődnek ki. Ezen tünetek a hűdés után akkor is mutatkoznak, midőn a befecskendés a bőr alá történt, s látszat szerint azon hatástól következnek, melyet a vérkeringés körébe felvett anyag az idegrendszer központjára gyakorol. Eléggé nagy mennyiségben a gyomorba keblezve eleinte általános hűdés támad, mire dermeszerű tünetenyek következnek, mi közben a halál beköszönt. (Academie des sciences. Séance du 17 juin 1867)

(M) **Hildebrandt.** A musculus levator ani jelentősége a méhtartaszok használatára nézve.

A seggemelő izom nyalábjai, melyek a hüvely falaiban a falcsontoktól a keresztcsontig futnak s itt ivszerűen egyesülnek, tehát előfelé nyílt patkó alakú birnak, képezik azon lejtőt, melyen a fej hátsó része szülés közben előfelé csúszik, miglen a két nyaláb részében a kilépésre tért talál. Ugyanezen izom szolgál alapul a méhtartaszoknak is, mert a hüvelyfalak arra nem eléggé feszesek. A zegyszerű Mayer-féle gummi koszorú (Gummi-ring) a hüvelyben akként illeszkedik, hogy mellső vége sokkal lejjebb áll s mindkét oldalt érezni alatta a levator megfeszített nyalábjait. Ha azt följjebb toljuk, ugyanazon helyre visszacsúszik, ha ellenben lejjebb helyeztetik el, kiesik. Simpsonnak egyszerű, csak egy gombbal ellátott méhbéli tartasza a szerv előrehajlásánál ki nem esik, mivel a levator által helyben tartatik, holott a méh hátrahajlásánál nem használható, mert a hüvely mellső falán ily támpontra nem talál. Ez oknál fogva legczélszerűbbek lesznek azon pessariumok, melyek ezen támasznak legjobban megfelelnek, azaz a gyűrű alakúak (ringförmig). A köröczös (elliptisch) és a Hodge-féle tartaszok nem feszítik eléggé oldalvást a hüvelyt, a Zwenck-félék igen könnyen egyenes irányba igazodnak s akkor ugyanazon hibában szenvednek. Midőn a hüvely igen hosszú (s a hüvelyes rész messze esik a levatortól), czélszerűbb 2 gyűrűt alkalmazni egymás felé, mint egy nagyot, mely aztán elől a fanivré támaszkodik és mindig nyom. Hajlásoknál leginkább ajánlhatók a Mayer-féle gummi gyűrűk és az excentricus gyűrűk az egyik szél púpos emelkedésével, még pedig tökéletesen egyenletes alappal; továbbá a Simpson-féle ruganyzó és egyszerű regulatorok. Az utóbbiaknál azonban a gombnak bizonyos vastagsággal (átalán 6") kell birni, hogy a tért a hüvelyes rész meg a hátsó hüvely fal közt kitöltsék (Monatss. für Geburtstk. XXIX.)

(—h—n) Fekélyedés azon a helyen, hol váltóláz miatt a bőr alá kinal fecskendeztetett, — derme, — halál.

Az új-orleansi Charité-kórházba huszonhárom éves fiatal svajczi vétetett fel, ki előre irányzott dermében (emprothotonos) szenvedett. A törzs mellső izmai fél-összehuzódásban, a tagok izmai pedig merevek voltak, míg a kar a váll felett kifeszítve feküdt, de az alkar a kar felé volt hajlítva. Az arcizmai kevésse mereveknek találtattak. A baloldali deltaizom gyöközésének megfelelőleg dollárnyi kiterjedésű, igen fájdalmas fekélyedés volt, kerekded alakú és éles határu szélekkel. Itt a bőr és a bőr alatti kötszövet annyira el volt pusztulva, hogy az izmot csupaszon látni lehetett, mely a félig sült marhahúshoz hasonlított, rostjai pedig részben szakadozottak voltak, mi a reáható maró befolyásra utalt. A beteg állapota mindinkább súlyosbodott, míg végtére meghalt. Utánjárás után kitünt, hogy ezen beteg két hónap előtt váltóláz miatt ugyanazon kórházban feküdt, s annak gyógyítása végett a baloldali deltaizom táján bőre alá kinaloldatot fecskendeztek be. A beteg a váltólázból kigyógyult, de néhány hét múlva visszatért az említett fekélylyel, mely a befecskendés helyén keletkezett.

Mitchell, kinek osztályán a beteg meghalt, gondolja, miszerint kinal igen hatalmas izgatószer, midőn azt a bőr alá fecskendezzük, s már igen kevés kinalnak bőr alá lövelése után többször észlelte, hogy élénk fájdalmak és jelentékeny vörösség következik, legyen bár az vízben egyszerűen szétosztva, vagy ebben sav segélyével feloldva, egyszersmind pedig egész határozottsággal állítja, hogy a közölt eset nem az egyedüli, melyben Uj-orleansban kinal-

nak bőr alá fecskendése után fekélyedés jött létre. (Southern Journal of Medical Sciences).

(M) **Hecker.** Adatok a heveny elhújasodáshoz gyermekágyasoknál és újszülötteknél.

H. két esetet közöl, hol a heveny elhújasodás oka volt a szülés után hirtelen beállott halálnak. Egyik esetben az illető egyént hideg lelte ki a szülés alatt, azután érverése szaporodott meg, s mulékonyan nehéz légzés és orrvérzés köszöntött be. Miután 2 1/2 órával később az elhalt gyermek kilöketett s a lepénynyel csak némi kis vizes vér ürült ki, az érverés időszakonként érezhetlenné vált, mind a mellett, hogy a beteg magát jól érezte, egy órával később meghalt. Boncsolásnál számos vérömleny találtatott, azonkívül a petények, a bélfal és a lép vizenyős dagauata, lépduzzanat s a májsejtek kezdődő zsiros elfajulása; a szív egészséges volt.

A másik esetben 1/4 órával a tetszhalott gyermek önkéntes kifejlése után jókora vérzés állott be, mely azonban csakhamar meg is szűnt. Legközelebbi nap a beteg összeesett, az érverés gyors és kicsi lett, nehéz légzés állott be s 45 órával a szülés után a beteg meghalt. A halál egyedüli okának a halál után a máj szöveti lobja ismertetett fel, a sejtek részbeni szétesésével. A szívben és a vesékben kezdődő szemcsés (moleculár) duzzanat észleltetett. Továbbá egy gyermeknél is, ki tetszhalottan született, csak gyöngén légzett, kékes színü maradt és 90 órával születése után meghalt, a halál okául a máj és szív heveny elhújasodása ösmertetett fel.

Ugyanezeu betegséget Fürstenberg bárányoknál, Roloff malaczoknál és Buhl csikóknál észlelte. (Monatss. für Geburtstk. XXIX. k.)

(M) **Tetanus traumaticus sikeres gyógyítása nagy adag ammoniakkal.**

A francia orvosi lapok a sérülési derme több esetét közölték, mely a légekőneg nagy adagai (18—20 gramme) folytán mind meggyógyult. Hasonló esetet közöl Charbonnier tr. a Gaz. des Hôp. 1867. 70-ik számában. Egy 50 éves napszámos febr. 3-án részegen lépcsőről esvén le, fején tetemesen megsérült. A rá következő napokon folytatta munkáját, 13-án azonban azt abba kellett hagyania. 15-én nem képes száját felnyitni, egész teste merev, nagy mellszorogás és légzési nehély. Rendelet: fél óránként 6—7 csepp ammonia liquida csésze theában, mi szakadatlanul lelkiismeretesen nyújtatik. Bő izzadás után a beteg másnap könnyebbültnek érzi magát. Görcsei, mondja, ritkábban, minden öt perczen térnek vissza. Harmad nap a javulás még nagyobb. Negyedik nap az izzadás alábbhagy, a beteg annyira képes száját felnyitni, hogy ujjal belenyúlhatni. A szer ugyanazon adagban folytattatik. Ötödik nap a beteg felkél, hatodik nap sétál, hetedik napra tökéletesen gyógyultnak érzi magát s a kórházat elhagyja. Láz, tévengés nem jelentkezett.

(M) **Benneche.** Tetszhalalos gyermek sikeres gyógykezelése vér átömlesztéssel.

Egy a 8-ik hónapban született gyermeknél, ki csak gyöngén légzett, s kinél 1/4 óra múlva a szívverés egészen érezhetlenné vált, ezt erős tevékenységre ismét ösztönözni az által sikerült, hogy 9 nehezék vér a köldök visszerébe lassan belöveltetett. Midőn azután légsövéből még nyákdugasz szivatott ki s külső ingerek is alkalmaztattak volna, rendes légzés állott be. Igaz, hogy mindamelllett 9 óra múlva meghalt. B. azt tanácsolja, hogy a lepénynyel kijövő vagy a méhből épen kiürült vér használtassék belövelésnek. (Berl. klin. Wochens. 1867. 17.)

(M) **Aether porlasztása haj kitépésénél.**

A lyoni orvosok, midőn favus, sycosis, impetigo barbae s más okoknál fogva a hajak vagy szőrök kitépését szükségesnek találják, ezt égény porlasztása mellett minden fájdalom nélkül eszközöltetik. A művelet igen gyorsan megy véghez. Mihelyt a sugárnak kitett valamely testrészt fehérré lett, arról a hajak kitépnek, a sugár azon közben más helyre irányoztatván, s i. t. Meglehet, hogy a hidegnek azonkívül még a gyógyulásra is van befolyása. (B. d. Th. 1867, 12. sz.)

T Á R C Z A.

Előrajza

a magyar orvosok és természetvizsgálók folyó 1867-diki augusztus 11-től augusztus 17-ig, Ágoston, Szász Coburg-Koháry Herceg Ő Fensége elnökelete alatt, szabadalmas Rimaszombat városában tartandó XII-dik nagy-gyűlésének.)*

Folyó év május havában intéztük a testvérhaza t. cz. orvosi- és természetvizsgálóihoz általános meghívó sorainkat. Ez alkalommal a XII-ik nagy-gyűlés részletes előrajzát sietünk közzé tenni.

Mindenekelőtt jelentjük, hogy a pest-salgótarjáni, tiszavidéki, állami, déli, Ferdinánd-császár éjszakai vasutak; a magyar közép-dunai — s a cs. kir. dunagőzhajózási társaság igazgatóságai, megkeresésünk folytán, a nagy-gyűlés tagjainak f. évi augusztus 6-tól sept. 6-ig, a rendes vitelbér felét leengedni sziveskedtek. S ezen engedélyt — a nevezett időre — azon pályák vonalaira is kiterjesztették, melyek hazánk határain kívül esnek. — Hogy azonban a nagy-gyűlés tagjai ezen kedvezményt élvezhessék, szükséges, hogy magokat jóeleve igazolási jeggyel lássák el. E tekintetben a résztvevők folyó évi augusztus 1-ig Rózsay József tr. úrhoz, a nagy-gyűlés pénztárnokához (Pest, Deáktér 54-dik szám) méltóztatassanak fordulni. Vándorgyűléseink pénztárnoka a hozzá intézett bérmentes levelekre, melyekbe az illető a felvételi 5 új frtnyi díjt, továbbá nevének, állásának, lakhelyének s az utolsó postának pontos feljegyzését mellékli, az igazolási jegyet a postán azonnal megküldi.

Salgó-Tarjánon, Vácson, Miskolczon, Kassán, valamint innen állomásonkint Rimaszombatig a rendező bizottmány gondoskodott az utazók illendő szabott-ár melletti tovaszállításáról. Az ügyvivőség, a résztvevők figyelmébe különösen a pest-salgótarjáni vasuti vonalt ajánlja, melyen Pestről egy nap alatt kényelmesen eljuthatni Rimaszombatba.

Rimaszombatba megérkezvén a t. cz. tagok, a városházán a főlvételi irodában jelentkeznek, hol az igazolási jegy előmutatása mellett, mindenki sajátkezűleg beírja nevét a nagy-gyűlés főkönyvébe s a szakosztályt, melyben működni akar, tartandó tudományos értekezésének címét, állandó lakhelyét és ezen városi szállását. Felkérjük egyuttal az előadó urakat, hogy értekezésüket tisztán leírva hozzák magukkal, s azt a felolvasás után az illető szakosztályi jegyzőnek azonnal átadni sziveskedjenek. A „Napi Közöny“ számára pedig értekezésük rövid vázlatát az illető szakosztály jegyzőjének kezéhez szolgáltatni méltóztatassanak.

A beiratás után a felvételi jegy, a szállási utalvány, a pozsonyi XI-dik nagy-gyűlés igen díszes Évkönyve, továbbá Gömör-megye helyirata, az emlékérem mindenkinek kezébe szolgáltatik.

A felvételi jegy előmutatása mellett, minden beírt tag, a nagy-gyűlés ünnepélyein, kirándulásain s a tárlaton részt vehet.

Miután a nagy-gyűlés tagjai ingyen lakással láttatnak el, az előleges bejelentésnek szükségképen mielőbb meg kell történnie. Azon urakat, kik a vasuti kedvezményeket nem szándékoznak igénybe venni, felkérjük: méltóztatassanak a szállás utalványozása végett augusztus 6-ig egyenesen a nagy-gyűlés egyik titkáránál Marikovszky Gusztáv tr. urnál Rimaszombatban bérmentes levélben jelentkezni.

*) A hazai lapok t. cz. szerkesztőségei tisztelet-teljesen fölkérnek ezen „Előrajz“ szives közlésére.

A tagok beirása augusztus 9-én, 10-én és 11-én délelőtti 9—12-ig, délután 3—6-ig történik.

Augusztus 11-én esti 8 órákor gyűlnek össze a t. cz. tagok a polgári casinó termeibe ismerkedési estélyre.

Aug. 12-én délelőtti 9¹/₂ órákor a megnyitó közülés tartatik a reformatus templomban, melyben az elnöki megnyitó beszéd, a polgármesteri üdvözlés, a beérkezett iratok, a mult nagy-gyűlésről erre átjutott közlemények, a közelebbi évben elhunyt jelesebb tagok fölötti emlékbeszédek és tudományos értekezések tartatnak. Délutáni 2 órákor a város által adandó diszebed.

Aug. 13-án és 14-én reggeli 9—1-ig szakgyűlések a megye házánál, az egyesült protestans főgymnásium épületében, a polgári Casino nagy teremében és a „rózsához“ címzett szállodában.

Aug. 15-dik napján kirándulás Ajnácskő romjaira és fürdőhelyére, Ozd vasgyáraiba és Putnok példányszerű gazdaszatának megtekintésére.

Aug. 16-án szakülések.

Aug. 17-én bezáró közgyűlés, mely részint tudományos, részint kezelési tárgyakból fog állani. Ez utóbbiak közé sorozzuk a jövő évi nagy-gyűlés helyének és tisztviselőinek megválasztását. Továbbá ide tartoznak mindazon indítványok, melyek a nagy-gyűlés érdekében sat. hozatnak.

Aug. 18-án Tornallyán át történik a nagy kirándulás a világhírű aggteleki barlangba, mely ez ünnepélyes alkalomra fényesen ki fog világíttatni. A tornallyai időzés alatt a királyt is meg szemléltetik. Ugyanaz nap Aggtelekről Rozsnyóra éjszakára,

hol aug. 19-én, a harmadik — vagyis hitelesítő közgyűlés fog megtartatni s még az nap Rozsnyóról Krasznahorka-Várallyára s onnét Rozsnyóra vissza menve ugyancsak aug. 19-én éjszakára Dobsinára, honnan egy napi

aug. 20-ki időzés után, másnap, azaz:

Aug. 21-én Pohorellára, a király hegyre és Murány ösvárába, ott az éjet eltöltve,

aug. 22-én a kiránduló társaság Nagy-Röcsén át Rimaszombatba utazik vissza.

A szakülések napjainak délutáni óráiban a közgyűlés által kijelölt bizottmányi ülések tartatnak, vagy a szakosztályokban indítványozott kisebb kirándulások történnek. A t. cz. tagoknak szórakozásul ajánlatik a „Széchényi kert“, hol szini- és zeneelőadások fognak tartatni; továbbá az egy órányi távolságra eső Coburg herceg Ő Fensége birtokában levő Balog helység, kastélyával, kertével s közel fekvő, szarvast és vadsertést tartalmazó vadaskertével.

A délutáni kirándulások tekintetében a nagy-gyűlés figyelmébe ajánljuk még Kuhinka István kokovai és Zahn György zlatnói nagyszerű üveg-gyárait, melyek mindketteje Rimaszombat közelében fekszik.

Egyébiránt a közelebbi és a távolabbi kirándulások — mint érintők — a szakgyűlésekben fognak terveztetni s „Napi Közönyünk“ különben sem mulasztandja el — egyebek közt — a szórakozásra s mulatságra vonatkozó közleményeket is közhírré tenni.

Kelt Pesten, július 12-én 1867.

Kubinyi Ágoston
Dr. Kovács S. Endre
a XII-dik nagy-gyűlés alelnökei,

Dr. Marikovszky Gusztáv
Dr. Batizfalvy Sámuel
a XII-dik nagy-gyűlés titkárai.

Orvosi segély Franciaországban szegények számára.

Tudva van, hogy L. Napoleon császár különös gondoskodása alá vette a munkás osztályt, kivált pedig a falusi népet; úgyszintén tudva van, hogy sorsukat nem csak anyagilag javítani, hanem miveltségökről s egészségökről is gondoskodni iparkodott. Emlegettük már Duruy oktatásügyi minister új tantörvényeit, mely az oskolatanitók évi díjainak minimumát megszabja, s ki — szövetkezvén a Sadowa alatt a világ elé tárt tanúságos tapasztalatokkal — nem csak a tankényszert hozta be a birodalomba, hanem lelkesedéssel is fogadtatott az el. Hasonló figyelembe részesíti Napoleon a közegészségügyet, kivált az utolsó cholera-járvány óta, s a mostani világkiállítás alatt ki is lőntüntetve egy ide vágó művének jelessége miatt. A munkás osztály számára tőle tervezett, s úgy az egészség mint a kényelem és ár tekintetében előnyös lakházak jutalomra méltóknak ítéltettek.

Legközelebb ismét egy új intézvényéről értesültünk a francia kormánynak, melynek indítványozása a császárnak köszönhető. Ez az orvosi segély szervezése falun, mert ott is mint máshol, ez irányban jobban volt gondoskodva — a mint könyvebb is volt — a városi mint a falusi munkásról és népről.

Ezen szervezés alapvonalai a következők; talán egy-két gondolatot nálunk is kelthetnek, s e gondolat meglehet tette válik; alapja már meg is volna.

A lakosság száma és szüksége szerint több-kevesebb község képez egy orvosi kerületet. Orvosát a préfet jelöli ki.

A bureau de bienfaisance s a mely községben ilyen nincs, a maire, ennek segéde és a lelkesből álló bizottmány készíti el évente — az orvos jelenlétében — azon szegények jegyzékét, kik orvosi ápolásban ingyen részesülendnek. Ezen jegyzék a conseil municipalnak jóváhagyás végett nyújtatik be.

A cantonalis orvos lakásukon kezeli a jegyzékbe foglalt szegényeket, a maire — vagy annak akadályoztatása esetében — a bizottmány valamely tagjának megkeresése folytán. Sürgős esetekben az orvost a beteg vagy családja egyenesen is meghívhatják, csak azon jegyet kell előmutatniok, mit a jegyzék készítésénél mindenikök kapott.

Úgyszintén látogatják és kezelik a cantonalis orvosok a departement költségén egyes családoknál elhelyezett lelencz gyermekeket, árvákat, aggokat sat. A kerületökhöz tartozó feljáró szegény betegeknek természetesen saját házuknál rendelnek, de e rendeleten kívül hetenkint legalább egyszer még általános orvosi tanácskozományt is díj nélkül mindenki számára megtartani kötelesek. Végre évenként jelentést kell tenniök a megye főnökénél hivatalbeli működésökről.

A cantonalis orvosok fuvarzási költségei megtérítetnek; évi fizetésök arányban áll kerületök nagyságával s a gondjukra bizott szegények számával; végre külön jutalomban részesülnek azok, kik buzgóságuk által különösen kitűnnek, ha a segédforrások ezt megengedik.

Az orvosságokat a kerületben lakó valamely gyógyszerész szolgáltatja, vagy pedig az orvos, ha négy kilométernyire a beteg lakásától gyógyszerész nem létezik.

A községek mind el vannak látva a legszükségesebb orvosi készülékekkel, ruhaemüvel sat. Le van az pedig téve vagy a lelkes lakánál, vagy az oskolaépületben, vagy a szürke nénéknél s az orvos rendeletére kiadatik.

Ezen cantonalis orvosi szolgálat egyébiránt nem mindenütt egészen egyforma, hanem szabadságában áll a hatóságoknak azt a körülmények szerint módosítani, csak az orvosi segély és a gyógyszerék mindenütt díj nélkül állanak rendelkezésre. Sok helyütt étellel is ingyen láttatnak el a szegény betegek és üdülök.

Segélyeztetik ezen intézvény úgy a magánzók jótékonysága mint az állam által.

— y.

Budapesti kir. orvosegylet.

A budapesti kir. orvosegylet f. h. 6-án tartott rendes ülésében Horváth tr. egy középkorú nőbeteget mutat be, kinél két a nyelv jobb szélének közép részén s valamivel hátrább a nyelvgyök táján székelő rostos rák-csomót sikeresen kezelt eczetsav befecskendésekkel. Az egyes befecskendések öt napi időközökben 4—5-ször ismételt-

tettek; a helybeli visszahatás a környi részek vizenyös megduzzadásában állott s csupán az utolsó műtétet követé tömöttebb lobos beszürődés és a takhártya korlátolt elhalása. A gyógyult egyén nyelvén az ujképletek helyeit ez időszertint lencse nagyságu elég lágy hegszigetek jelölik. A gyógyfolyam lényegét bemutató tr. az ujképlet zairos szétesésében é az ezt követő felszívódásban keresi.

Poor tr. Török J. tr. „Eszmék a tisztí orvosi munkakör betöltetésének módjáról” című székfoglaló értekezésének alapvonalait ösmerteti, azon pótlólag hozzácsatolt vélemény kíséretében, miként meggyőződése szerint az értekezés tárgyát képező berendezés csak is megelőző tanügyi reformok életbeléptetése után volna megvalósítható.

Böke tr. a sziklacsont szuvasodásáról értekezik. A kérdéses kórfolyam tárgyilagossággal tartott vázolója közben megemlékezik értekező azo esetenként gyászos s helylyelközél még orvosok által is képviselt balhiedelemről, mely szerint a genyedő halljárat lob háborítlanul hagyandó természetes lefolyására; tévesnek nyilváníja azon nézetet, melynek értelmében a bántalom kiindulásponjtja az agy vagy agykérek is lehetnének; végre figyelmeztet azon körülményre, miként a bőr alatt jelentkező sülyedési tályogok itt is igen gyakran kisebb nagyobb távolban vannak a bántalmazott csont helyétől. Értekező előadásához több, a tárgyalat köresetekre vonatkozó bonczani készítmény bemutatását csatolá.

7.

Kir. magyar természettudományi társulat.

A kir. magyar természettudományi társulat jun. 19-én tartott szakgyűlésén

1) *Abt Antal* az egyetemi ásványgyűjteményben levő egyhajlású földpátok jegecz sorozatairól értekezett. Nyomatás alatt levő értekezése közlönyünk hetedik kötetében részben már megjelent, részben rövid időn megjelenend.

2) *Nendtvich Károly* hazánknak egy újabban feltalált új növényét mutatja be, mely *Janka Géza* vértés tiszt meghatározása szerint *Colchicum bulbocoides* volna; s egyszersmind azon ohajtását fejezé ki, miszerint kívánatos volna, hogy az egyes feltalálók hazai növényeinket mindenek előtt magyar folyóiratainkban tennék közzé és nem idegenekben.

Gr. *Eszterházy Kálmán* arra nézve, hogy az egyes feltalálók munkálataik közhírré tételére ne lennének annyira kénytelenek idegen nyelvű folyóiratokhoz fordulni, azon módot találná legcélszerűbbnek, hogy ha a közlönyünkben megjelent dolgozatokat a társulat kivonatban idegen nyelven elkészítve, az illető külföldi kitűnőbb folyóiratoknak megküldené, melyek azt örömezt felvonnék. Erre egy kis eszmecsere fejlődött ki, melyben Gr. *Eszterházy* kívül *Nendtvich*, *Dorner*, *Preysz*, *Mór*, *Szily* és *Káta* vettek részt, mely leginkább oda látszott hajolni, hogy az értekezés idegen nyelvű kivonatát maga az illető szerző készítné el, rendeltetése helyére azonban a társulat által küldetnék el. Az egész ügy különben, mint nem szak-, de választmányi és közgyűlést illető, rövid időn azok elé leszen terjesztendő.

3) *Krenner József* ezen napra szinte kihirdetett értekezése — Kr. az ülésben megjelenni akadályozva levén — ez úttal elmaradt.

4) Az első titkár a közlöny VI-ik kötetének ép akkor megjelent 3-ik füzetét, úgy szinte a könyvtár számára érkezett könyveket mutatá be.

5) Gr. *Eszterházy Kálmán* országgyűlési képviselő, taggá választatásáért szives köszönetét fejezé ki.

A kir. magyar természettudományi társulat július 3-án tartott szakgyűlésén

1) *Krenner József* egy új selensavas kettős só jegeczalakjáról értekezett. Értekezése sajtó alatt van.

2) *Kriesch János* az őszállatok s jelesen az ázalagok körül tett újabban tanulmányozások eredményeit adta elő. Nyomás alatt van.

3) Az első titkár a közlöny VII-ik kötetének épen az nap megjelent 1-ső füzetét mutatá be, mely tagtársainknak a sajtó alatt levő 2-ik és a fentebb említett füzetrel együtt fog megküldetni. (Különösen vidéki tagtársainkat lehetőleg kimélni kívánvau a gyakori posta költségtől.)

4) Az első titkár *Middeldorpf Albrecht Ivadar* borszlói sebész tanár levelét olvasá fel, melyben levelező taggá választásáért a társulatnak szives köszönetét fejezé ki.

5) Ugyancsak az első titkár *Reithammer Emil Antal* pettauai gyógyszerész 200 darab schweizi növényből álló hecses küldeményét

mutatja be, egyszersmind tudatván beküldönek azon kedves ígérését, hogy rövid időn újra egy csomó küldeménytel fog társulatunknak kedveskedni, mely brasíliai növényeket foglal magában. A társulat szíves köszönettel vette Reithammer Antal ezen küldeményét, valamint „az ő világ növényzete“ című német nyelven beküldött értekezését is, melynek nyelvünkre átfordításával az első titkár meg is bizta.

Káta i Gábor
társ. első titkár.

Vegyesek.

Pest, július 12-én. A m. orvosi könyvkiadó társulat részére fizettek szerkesztőségünknek 1866-ra özv. Semmelweis Ignác-zné asszonyság 10 frt; 1867-re Szabady Ferencz és Tátra i Gergely trok, 1866 és 1867-re Hizly Károly tr. 8—8 forintot.

— *A sebészi kórodán* véghezvitt petefészek kiirtás, melyet utolsó számunkban említettünk, eddig szerencsésen folyt le, sőt üdülönek lehet már mondani a beteget. A hasseb összenőtt, a tömlő kocsánya ki-vált s helyét csak tölesér alakú seb jelöli, mely tisztán gennyed s melynek alapja felé a hasfalak redőzetesen bemélyednek. Lába, fájdalma a betegnek nincs, ellenben jó kedve és jó étvágya.

— Két legközelebb tett intézkedését városunk hatóságának a közegészség szempontjából is örömmel kell megemlítenünk. Egyike az, hogy ártézi kutató furat a városligetben, még pedig ahhoz értő szakférfiu Zsigmond mérnök által; másika, hogy a főpolgármester úr csakugyan fontolóra akarja venni, vajon nem volna-e czélszerűbb, ha maga a város állíttatná fel és kezelné a vízvezetést. Az ügy természetének — mely közügy — ez felel meg minden esetre legjobban; a közegészség s a szegény néposztályok jóléte szinte ezt tanácsolják; a költség sem volna valószínűen nagyobb, sőt kisebbnek kellene lenni, mint ha magántársaság állítja ki a művet, ha t. i. becsültre lehet számítani. Az angolok is e módot sürgetik újabb időben. Mindamellert vigyáznunk kell, nehogy a most kivihető jó valamikép áldozatul essék egy talán csak messzetávolban remélhető és igen bizonytalan jobbnak.

— Kovács Sebestyén Endre tr. k. tanácsos czimmet, Moskovitz Móri cz tr. Pesten az orvosi pályán kifejtett sokévi, buzgó és sikeres tevékenysége elismerésül „Zempléni“ előnévvel nemes-séggel ajándékozta meg.

— Schaller tr. ügyfelünk egy szerkesztőségünkhöz is beküldött levélben a himlőoltás ellen újra sikra száll, felhozván azt, hogy eddigelé senki sem nyerte el az e tárgy megoldására kitűzött díjakat, nevezetesen a bordeaux-i orvosi congressus által megajánlott 20,000 frankot és az angol nőegylet kitűzte 100 font sterlinget. A pályázóknak szerint a himlőoltás hasznosságát kell vala bebizonyítani. Főlemliti Sch. úr az általa ajánlott — de be nem fizetett — 1000 aranyat is. — A kérdés, úgy hiszszük, tudományos és nyílt, és Sch. ügyfelünk csak úgy járulhat annak megoldásához mint mások. Azt azonban, hogy Angliában azon törekednének az orvosok, mint ő állítja, hogy „tönkre tétecsék az oltás“, a lapokból legalább ki nem vehetjük, miután épen f. év jun. 17-én olvastott fel a parlamenti és czéla kinevezett bizottmánya előtt harmad ízben, azaz elfogadtatott a kényszeroltást pártoló, az oltási díjakat meghatározó és az oltást felügyelet alá helyező törvényjavaslat. A himlőbeni halálozás Lord R. Montagu szerint harmincz évvel 1853 előtt 3000-re ment egy millió lakosra; 1838—1840-ig, midőn az oltás ösmeretessé lett, 770-re apadt; 1841—1853-ig, midőn a díj nélküli oltás behozatott, ismét 304-re; végre midőn kötelességgé tétetett 171-re. Az ő nézete szerint újra 7000 lélek fog megmentetni a himlőbeni haláltól, ha a jelen törvényjavaslat törvényyé válik.

* *A kir. magyar természettudományi társulat* f. július hó 17-én szerdán délután 5 óraker fogja tartani félévi közgyűlését a magyar tudományos Akadémia épületében, melyre ezennel a társulat tagjai tisztelettel meghivatnak. A közgyűlés tárgyai lesznek: elnöki, titkári, pénztárnoki és könyvtárnoki jelentések. Pártfogó és új tagok választása.

Káta i Gábor társ. első titkár.

— *A m. k. t. e. orvostanhallgatókat segélyző egylet* megbízása folytán, felkérem mindazon orvos és orvosnövendék urakat, kik az egylet könyvtárából könyveket kölcsönöztek ki, s azokat mind ez ideig be

nem küldték, sziveskedjenek kötelezettségüknek minél előbb megfelelni. (Az egylet iroda nyitva áll naponkiut délut. 3—4-ig.)

Kresz Geyza egyt. könyvtárnok.

Nyilatkozat. Azon aggodalmakra vonatkozólag melyek az *orvostanhallgatók segélyegylete* pénztárának ez idei állása, kezelése és hatása iránt, bizonyosan az egyletnek buzgó és áldozatkész pártolói részéről e becses lapok legutóbbi számában nyilvánosságra hozattak, a választmány megbízása folytán van szerencsém hivatalosan jelenteni, hogy a választmány a jelen iskolai év első feléről már tett közzé részletes kimutatást, s a második féléről is tenni szoros kötelességének ismerendi, mihelyest az egylet évi működését bevégezte, s a zárszámadások készen lesznek. — Pest 1867 július 9-én.

Fejér Lajos s. e. titkár.

Hetiki mutató

a pestvárosi közkórházban 1867. július 5-től egész 1867. jul. 11-ig ápolt betegekről.

1867.	felvett			elbocsátott			meghalt			visszamaradt					
	beteg			gyógyult			beteg			beteg		szülönő	gyermek	elmekór	összeg
	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő				
Juli. 5.	19	13	32	14	18	32	6	3	9	288	452	1	5	22	768
" 6.	13	16	29	13	14	27	3	1	4	284	450	3	6	23	766
" 7.	8	13	21	22	19	41	3	2	5	267	442	3	6	23	741
" 8.	10	12	22	20	15	35	4	2	6	252	438	3	6	23	722
" 9.	26	14	40	17	25	42	4	1	5	258	425	3	6	23	715
" 10.	18	23	41	7	15	22	1	2	3	267	431	3	6	21	731
" 11.	23	22	45	13	17	30	3	4	7	273	434	3	6	23	739

Létszám kisebb, halott több mint a múlt héten. — Túlnyomók az ivar- és emésztési szervek bántalmai; légzési, csúszos stb. bajokban szenvedők gyérebben jelentkeznek. Hagymázás 66. Himlős 7.

Pályázat.

Máramaros megyebeli Técső korona-város orvosa dr. Sziklasy Lajos urnak tek. Szabolcsmegeye bizottmánya által, azon megye orvosává lett megválasztatása folytán, e város orvosi állomása — melyhez 420 a. é. frt. évi fizetés, — egyszeri beteglátogatás és halott szemleért az illetők által fizetendő 35 kr. — jutalék van kapesolva — megüresülvén, az erre nyitott pályázat jelen hirdetmény keltétől számítandó 30 napra meghosszabbíttatik.

Pályázni kívánók sajátkezűleg irt s kellőleg felszerelt folyamodásokat a kitűzött idő alatt ezen város tanácsához nyújtsák be.

A pályázótól politikai és erkölcsi jó magaviseletén kívül megkívántatik: hogy orvostudor legyen; a magyar nyelvet birja; azonban előnyére leend, ha a német és orosz nyelvet is érti s beszéli.

Ezen orvosi állomás alapításakor meghatározott alapszabályok a városi tanácstól akar levelezés által megtudhatók, akar a városi irodába személyesen bármikor megtekinthetők.

Kelt Técsőn az 1867-ik évi június 29-ik napján tartatott városi közgyűlésből.

Erdő Bálint
polgármester.

Farkas Tamás
városi jegyző.

Figyelmeztetés.

Kérjük azon t. olvasóinkat, kiknek előfizetésük június hóval lejárt, miszerint a jövőre nézve mielőbb intézkedni sziveskedjenek, hogy a lap kiállítására és szétküldésére iránt idejekorán rendelkezessünk.

Előfizetési árak:

Egész évre helyben 9 frt., vidékre 10 frt.
Félévre helyben 4 frt 50 kr., vidékre 5 frt.
Negyedévre helyben 2 frt 35 kr., vidékre 2 frt 50 kr.

Előfizethetni Pesten az **Orvosi Hetilap szerkesztőségénél**, új-tér 10-ik szám, és **Kilián György** könyvkereskedésében, váczúteza Drasche-féle házban; vidéken a cs. kir. postahivatalok útján a lap szerkesztőségéhez czimzett levelekben.

Előfizetési ár: helyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr.; vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A költségek és fizetések bérmentesítendőek.
Hirdetésekért soronkint 15 új kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnél, útleír 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében vacsi utca Drasche-fele házban.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizenegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos Markusovszky Lajos tr. Főmunkatárs Balogh Kálmán tanár.

Tartalom: Jendrassik Jenő tr.: Két új szemérszeti mód. III. Vége. — A bujakór gyógyítása higany nélkül. — Könyvismertetés: Die Ursachen des enterischen Typhus von Dr. T. X. Gittl. — Lapszemle. A legnagyobb hideg befolyása az idegrendszerre. — Argemum nitricum porának befuvása a gégebe croupnál. A villamosság értékéről visszazonynál. Bromkalium nehézkóránál. Lithion húgysavas köképződésnél. Kulcsalatti úter lekötésének öt esete. Porlasztott aether zsabánál. Apróbb szemelvények.
Tárcza: M. K. természettudományi társulat. Elnöki beszéd. Titkári jelentés. — Figyelmeztetés a Rimaszombatban tartandó nagy-gyűlés tárgyában. — Vegyesek. — Pályázatok.

Két új szemérszeti mód.

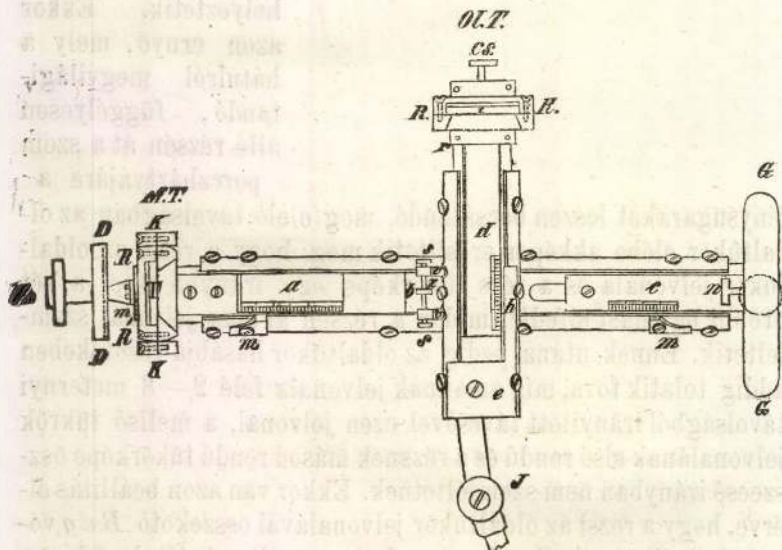
A magyar tud. akademiában tartott értekezése nyomán, kivonatban közli JENDRÁSSIK JENŐ egyet. tanár.

(Vége)

III. A Parallaxometer és annak kezelése.

Ezen sárga rézből készült eszköznél — melyet hossz-mértékének fele nagyságában a 3-ik ábra vízszintes, a 4-ik ábra pedig egyik hosszabb oldala felől függélyes vetületben előtüntet — a három csavarlábon nyugvó talpból oszlop emel-

3-dik ábra.

kedik, melynek felső végéhez vízszintesen fekvő vezeték van erősítve. Ennek hasábszerűen behajló oldalai közt a haránt átmetszetében szinte hasábszerű nyílás mindenütt tökéletesen egyenlő tágas, úgy hogy az abba pontosan beillő három, az ábrában *a*, *b* és *c*-vel jelölt hasáb erőltetés nélkül, de még is biztosan a vezetékben tovatolható.

Az *a*-val jelölt hasábnak a vezetékből kinyomuló végén *o* oszlopka (4-ik ábra), az 5-ik ábrában széles oldala felől rajzolt *k k* keretet tartja, melyen belől csak három-három szélén *R R* rámákban foglalva, két fémtükör, külön egymástól, de tökéletesen egy irányba eső függélyes tengely körül forgatható.

Ezen kis az ábrákban *M. T.*-vel jelölt tükrökészülék hasonló szerkezettel bir mint a Helmholtz-féle ophthalmometerben a forgatható üveglapok, s valamint ezek úgy ama *f. T.* és *a. T.* tükrök is egymás felett álló szabadon hagyott széleikkel nem érintkeznek, és a keretben úgy vannak beillesztve, hogy a tükröző felület közepén bevéssett finom jelvonallal forgatásánál is, mely a felső tükrőnél a *t* tengelyéhez erősített nyelénél eszközölhető, mindig megmarad a forgási tengelynek vonalában. Ezen tükrök megfelelő állásukban megrögzíthetők *cs. cs.* (4-ik ábra) csavarok által.

A tükrökészüléket hordozó *a* hasábnak továbbozdítására vezetékekben szolgál az igen finom csavarmenettel ellátott *Cs.* (3. 4. ábra) csavar. Az általa eszközölt eltolása a tükröknek, megmérhető a $2\frac{1}{2}$ cm. hosszban *a* hasáb (3-ik ábra) felületének szélén bevéssett millimeter osztályzaton, melynél mutatóul szolgál a vezeték oldalához erősített *m* lemeznék (3. 4-ik ábra) felső szélén kijelölt vonal. Azon kívül még egy millimeternek kisebb részei is megmérhetők az által, hogy *Cs* csavar gombjának (3 és 4-ik ábra) *D D* korong lapja szélén 100 fokra van beosztva, mutatóul pedig *g*, könyökhöz erősített *m*, kis lemeznék felületén jelvonallal van bevésve. Készülékemnél ezen hasábnak egy millimetryni eltolására szükségeltetvén ama csavarnak $3\frac{15}{100}$ -szoros forgása, megfelel e szerint a csavarnak egy foknyi forgása közel 0,0031746 mm.-nyi eltolásnak.

A *b*-vel jelölt második hasáb, mely a 4-ik ábrán a fővezetékeknek áttörve rajzolt oldalai közt látható, e fővezetékekhez hasonló, csak rövidebb és az utóbbinak irányához épen derékszög alatt beállitható vezeték hordoz. Az ebbe beillő *d* hasáb (3 és 4-ik ábra) kifelé álló végén *o* oszlopján, az ennek belsejében rejtett tengely körül forgatható *R*, ráma foglal helyet, melybe az *Ol. T.* oldaltükör szinte akképen van beillesztve, hogy a függélyes tengelye körül forgó lapján bevéssett jelvonallal ezen irányát és helyét a tükrő forgásakor meg nem változtatja. Ezen oldaltükör hasábjára a haránt vezetékben szabad kézzel mozdiztatik tova; az eltolás megmérésére szolgál a hasáb felületén elvonuló millimeter mérték és a beállitható mutató, melyet a haránt vezeték oldala mellett a hasáb magaslatában elnyúló keskeny *h* lemezen (3-ik ábra) bevéssett vonal képez; maga ezen lemez rövid hasábjához van erősítve, mely *d* hasábjával együtt a haránt vezetékben foglal helyet.

A fővezetékben eltolható harmadik c hasábhöz o_2 oszlopka van erősítve, melynek üregében bevezetett aczél szára körül a kemény kautschukból készült a 3. és 4-ik ábrában keskeny oldala felől kihuzott vonalakkal, egyszersmind az utóbbi ábrában lapja felől is pontozott vonalakkal kijelölt $G G$ gyűrű forgatható, megfelelő állásában pedig cs_3 csavar által megrögzíthető.

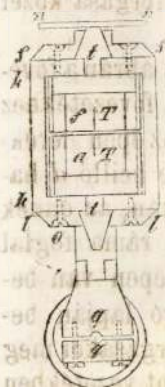
Ezen gyűrű majd támlaként szolgál a szem környezetének, majd pedig állványként, melyre hajszál függeszthető.

E czélből a gyűrű oldalaira a kétszer derékszög alatt megörbített A huzal darabnak függélyes szárai vannak beeresztve, míg vízszintes és kevésbé előhajló közép része π parafa hengerkén van átszúrva, mely utóbbiba ismét parafadarabka által két gombostűből összeállított kereszt szűrhető, hogy az ettől lecsüngő, végén golyóval ellátott q hajszálat lehessen szemközt a $M. T.$ készülék tükröinek jelvonalaival a gyűrű nyílásában beállítani.

A c hasáb is ol van látva felületén mértékkel, melynek mutatója a fővezetékhez erősített m rézdarab felső végén van bevésve. A hasáb megrögzítésére pedig kellő állásában szolgál cs_1 csavar. (4-ik ábra)

E készüléknek főoszlopára még ezenkívül két, hosszában felhasított és szorító csavarral ellátott gyűrű van feltolva.

5-ik ábra.

Ezek közül a felső Gy_1 gyűrű (4-ik ábra) két J -nél (3-ik ábra) ízülettel ellátott szárba folytatódik, melyre közbevetett keresztkapcsok és aczél rudak által úgy a hajszál fel-függesztésére szolgáló — az előbb leírtéhoz hasonló parafa darabka, valamint alája egy kis tányérka erősíthető, mely utóbbira vízzel telt kis pohárka állittatik, hogy a hajszál vízbe merülő golyója által nyugalomban tartassék. Vagy pedig ugyanazon karhoz a keresztkapcsok segítségével szűk rézszel ellátott ernyőnek szára erősíttetik és megfelelő állásban tartatik.

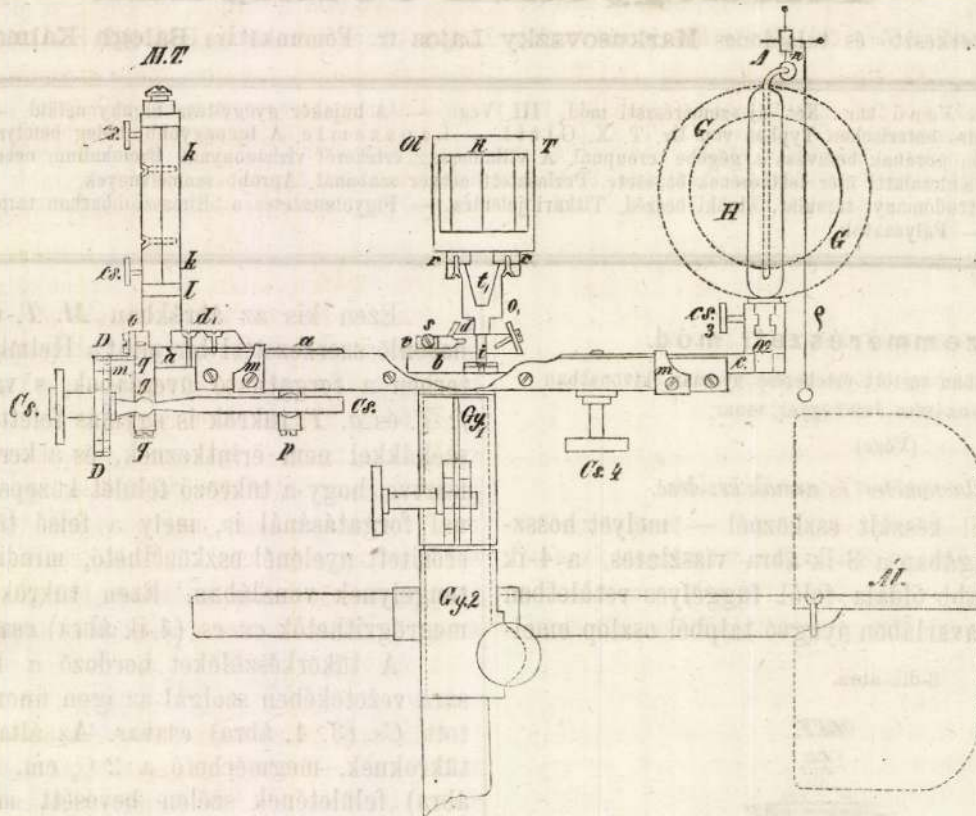
A főoszlopára tolt másik Gy_2 gyűrű (4-ik ábra) keresztkapcsot képez, melynek vízszintes vezetékében az áll rögzítésére szolgáló (az ábrában keskeny oldala felől kihuzott, lapja felől pedig pontozott vonalakkal jelzett) $A. l.$ lapnak rudja megerősítve tartatik. E rézlap állványként is alkalmazható pohárka alá, melynek vize

a $G G$ szemgyűrűn függő hajszálnak beléje merülő golyóját megnyugtatja.¹⁾

Áttérek most ezen készüléknek kezelésmódjára méréskor.

Hivatkozva többször idézett értekezésemre, mellőzöm itt azon eljárást részletesen taglalni, mely által a készülék a mérésre alkalmasan beállítandó, és csak annyit említek fel, hogy a helyes beállítás lényeges kelleke, miszerint a fővezeték a haránt vezetékkel éppen derékszög alatt legyen beállit-

4-dik ábra.

va, hogy tovább azon irányra, melyben az oldaltükör, valamint a mellső tükrök hasábjakkal eltolhatók, szinte derékszög alatt álljon úgy az oldaltükörnek, valamint a mellső tükrök alsóbbikának lapja; végre hogy a tükrök jelvonalai függélyesen álljanak, mint-hogy az azokkal egy irányban függélyesen lecsüngő hajszálak a mérés alkalmával beállítandók.

Kezdetben a mellső tükrök felsőbbike is az alsó tükrök lapjával összeeső síkba helyeztetik. Ekkor azon ernyő, mely a hátulról megvilágítandó, függélyesen álló részén át a szem porczhártyájára a

fénysugarakat leszen bocsátandó, megfelelő távolságban az oldaltükör elébe akképen erősíttetik meg, hogy a rézs, az oldaltükör jelvonala és a rézs tükröképe egy irányba esve, a két utóbbi egymást elfedje, midőn a rézsen át ama jelvonalt szemléltetik. Ennek utána pedig az oldaltükör hasábjába vezetékében addig tolatik tova, míg amannak jelvonala felé 2 — 3 meternyi távolságból irányított távcsővel ezen jelvonalt, a mellső tükrök jelvonalaának első rendű és a rézsnak másod rendű tükröképe összeeső irányban nem szemléltetnek. Ekkor van azon beállítás elérve, hogy a rézst az oldaltükör jelvonalaával összekötő Rcg vonal (2-ik ábra) merőleges azon Lcc vonalra, és általa feleztetik, melynek irányában a mellső tükrök eltolhatók és melynek függélyes síkjában leszen a szem látvonala is behelyezendő.

Most még a kemény kautschuk gyűrű felébe szűrt tükrökről lecsüngő hajszál úgy illesztetik be, hogy távcsővel szemléléskor a hajszál, a mellső tükrök jelvonala és a hajszáltükör képe egy irányba essenek.²⁾

¹⁾ Ezen készülék tervem után Dr. Meyerstein látszerész és gépésznek műhelyében Göttingában készült. Néhány mellékrészt hozzá pedig Steffen budai gépész készítet.

²⁾ Egyszerű hajszál helyett hurokba hajtott hajszált alkalmazok, a melynek két ága közt fennmaradó keskeny rézs lehetővé teszi, hogy közbül mind a jelvonalt, mind pedig ennek két oldalán még a hajszálhurok is látható legyen.

Ekkor a mellső tükrök felsőbbike épen a tengelyébe eső jelvonala körül annyira elhajlítandó az oldaltükör felé, hogy ez utóbbinak jelvonala tükröképében összeessék a mellső tükrök jelvonala beállított távesőnek irányával. Minélfogva majd a megvizsgálandó szem is akkor fogta kellő állását kapni, midőn ez irányba beállított látvonallal az oldaltükör jelvonala tükröképét a mellső tükrök jelvonalaival összeesve szemléli.

Ezen alkalommal már az elméleti tárgyalásnál előadott módon meghatározható mind a rézs- és oldaltükör közti egyenes távolság, mind pedig azon szög is, mely alatt a mellső tükrök felsőbbike az oldaltükrök felé térítettett.

Ezen előkészületek legjobban megfelelőleg felállított, de ernyőkkel a tükrök felé elfedett lámpalángok mellett elintézhettek.⁹⁾ Azok befejezésével eltávolítottatik a tükereszt a szemgyűrűtől, és ez parafahenger oldalával a mellső tükrök felé fordítottatik, hogy így a szem környezete hozzá, mint támlához illesztődhesse. Előnyös, ha a gyűrű ezen állásánál, a parafa hengerhez tüvel, a gyűrű nyílása felé kevésse előnyuló, fehér papírlap erősítettik, mely tükröképében mint világos háttér annál jobban előtűnteti az oldaltükör jelvonala a ferde mellső tükrökben felmerülő tükröképét.

Végre még az állap, mely a fejnek másik támláját képezi, az oszlopon oly magaslatra állítottatik be, hogy a szemporcshártya tükröképén felmerülő fényszikra, mely a hátról megvilágított részből a szemre eső sugaraktól származik, csak kevésse a mellső két tükrök közti hézag felett legyen meglátható.

Ezen előkészület után nem nehéz a szemet a fentebb jelzett irányba eső látvonallal beállítani és a szemgyűrűt hasábjával vezetékébe be- vagy kifelé tolvá azt elérni, hogy a porcshártya tükröképén a megvilágított résznek a szemtől, s másod és harmad rendben a tükröktől visszavetett és magán a porcshártyai tükröképén mint fénypont jelenkező tükröképe összeesve a mellső tükrök jelvonalaival, meglátható legyen. S ekkor van mind a látvonala a kellő irányban, mind pedig a porcshártya is a kellő állásban.

Hogy most a szem ezen állásánál annak forgáspontja kijelöltessék, a következő eljárást találtam legbiztosabbnak. A mellső és oldaltükör közt, ez utóbbihoz közelebb elhaladó irányban és a megvizsgálandó szem láttávjához mért távolságban hurokba hajtott hajszál van felfüggesztve és ettől néhány centimeterrel távolabb szinte golyó által kifeszített, de csak egyszerű hajszál állítottatik oly irányba, hogy midőn a szem a kettős hajszál felé irányítottatik, az ezek közt fennmaradó részen át, épen közbül a hátsó egyszerű hajszálát is meglássa. Itt is előnyös a hajszálak mögé hátról gyengén megvilágított papírlapot állítani. Az egyszerű hajszál pedig legjobban három csavar lábán nyugvó állványra függesztetik, melyen egyik csavar forgatása által, könnyen a kellő irányba hozható.

Ezen eljárásnál lehetséges lévén a szemet biztos állásában, pusztán forgáspontja körül forgatva, gyorsan egymás után felváltva majd ama hajszálak felé, majd pedig a mellső tükrökbeli irányjelek felé irányítani, az ellenörködés sem hiányzik a szemnek, valamint a hajszálaknak pontos beállítása iránt.

S ezzel be is van végezve a vizsgálat alá vetett szemnek szerepe az egyik oldal felőli mérésnél, mely, miután a szem helyét oda hagyta, következőképen eszközöltetik.

⁹⁾ Lásd i. értéket.

Miután a szemgyűrű parafa henger oldalával ismét kifelé fordítottatik, reá a hajszálhurok felfüggesztetett, ez utóbbi táveső segítségével a már fent említett módon beállítottatik úgy, hogy a nyílásában meglátható mellső tükrök jelvonala elfedje az oldaltükör jelvonala tükröképét. Azután a távesövet beállítva ama hajszálak irányába, melyekre előbb a szem volt irányítva, maga a szemgyűrű vezetékében annyira tolatik el, hogy a rajta függő kettős hajszálnak tágasabb nyílásán át, amazok legyenek megláthatók; ily módon a gyűrűn függő hajszálak közti rézs közepe azon két merőleges síknak átmenetési vonalába hozottatik, melyekben előbb a vizsgált szemnek látvonala egyik és másik irányzatánál állott, következőleg azon merőleges vonalba, mely a szemforgáspontja által előbb elfoglalt úrponton átvonul. Miért is ha ezután a táveső az oldaltükör jelvonala felé úgy irányítottatik, hogy ez utóbbi az állásában meghagyott szemgyűrűnek kettős hajszála közti rézsbe esik és most ismert kezdeti állásából a mindedig ki nem mozdított mellső (*M. T.*) tükrök csavarja segítségével annyira hátra tolatik, hogy jelvonala tükröképe az oldaltükörben összeesik ennek saját jelvonalaival, a távolság is, melyben a mellső tükrök kezdeti állásából idáig kitolandó volt, megfelel azon keresett hosszúnak, mely vonatkozólag a forgáspont távolságára a porcshártyától, az elméleti taglalásnál *o f* (2-ik ábra) jelzés alatt előfordult. Hogy pedig az ott *o, f*-el megjelölt érték is felismertessék, az előbbi eljárás ismétlendő, miután előbb még a mellső tükrök kezdeti állásába visszahelyezettetik, az oldaltükör és a megvilágítandó részs pedig, meghagyatván változatlanul köztük és ezekhez képest a mellső tükrök távolsági viszonya, helyeiken egymással felváltattak.¹⁾

* * *

Az így kezelt készülék segítségével eszközölt mérések pontosságát illetőleg tapasztaltam, hogy vigyázatos eljárás mellett a készülék tükröképe ugyanazon beállításánál, tehát ugyanazon oldal felőli mérések ismétlésénél, a szem forgáspontjának fekvésére vonatkozó hosszértékek közti különbség 15 fokot a mérő csavar forgásában meg nem halad, vagyis egy foknak fentemlített hosszértéke szerint 0,05 millimetert el nem ér. Elvárható tehát, hogy ha egy azon mérésnek többszöri ismétlésénél nyert adatokból a közép érték vétetik, ez a valódi értéket a millimeternek első két tizedeseiben eltalálándja.

Más felől azonban ezen készüléknek alkalmazhatása korlátozva van: egyrészt az által, hogy magának az illető egyénnek kell megvizsgálandó szemét helyesen beállítani, és az erre megkívánt ügyességgel nem épen mindenki bír; másrészt pedig azért, mert alig lett volna lehetséges, a pontosság veszélyeztetése nélkül, a készülék vezetékének oly kiterjedést adni, hogy a tükröknek egymástól távolsága mindazon határok közt megváltoztatható legyen, melyeket az emberi szemnek véghatáraiban annyira különböző láttávja igényelni fogna azon czélból, hogy a beállítandó szem ugyanazon egy helyéből, úgy a mellső tükrök jelvonalaival, valamint az oldaltükör jelvonala tükröképét és még a résznek porcshártyai tükröképét is tisztán megláthassa. Készülékem e miatt teljesen kielégítő pontossággal csak oly szemeknél alkalmazható, melyek körülbelül 16 és 40 C. M. közt fekvő láttávokhoz képesek alkalmazkodni; míg az e képességgel

¹⁾ Az eljárást illetőleg, mely szerint ez legjobban eszközölhető lásd az i. ért.

nem bíró szemeknél azért a nyert adatok csak megközelítőnek tekinthetők.

Fentartva magamnak későbbi alkalomra hosszabb vizsgálati sorozatban különféle egyének szeméin nyert adatok közlését, vonatkozólag a szemforgás és mellső csomó pontjára

nak távolságára a porczhártya felületétől s ezen távolságok viszonyára a szemnek egyéb tulajdonságaihoz záradékol itten csak példaként jegyzem fel illeten méréseknek saját szemeimnél nyert eredményeit a következő táblában.

A készülék beállítás	S z e m A porczhártya görbületének sughossza csúcsán	A porczhártya tengelye és a látvonal közti szög $\angle \gamma$	Vonatkozólag a szem forgáspontjára a készüléken talált értékek	A közép értékek	A közép értékek közti különbség ugyanazon szemnél kijelölve a csavar forgás fokaiban	E különbség felének értéke m. m.-ben M.	A forgáspontnak távolsága a porczhártjától m. m.-ben fq.	Az előbbinek kijavítása végett az abból levonandó q r érték m. m.-ben	A porczhártya tükröző pontjának hajlasi sugara és a látvonal közti szög $\angle \delta$.	A mellső csomópontnak távolsága		
										a porczhártya görbületi központjától π .	a porczhártya csúcsától Z.	a porczhártyanak a látvonal által metszett pontjától ζ .
A mellső tükör oldal elhajlása: tang. $\alpha = 0,746666$ Az oldaltükör egyenes távolsága a látvonalától: A = 58,9 m. m.	J o b b s z e m mm. 7,595	$3^{\circ}35,357'$	Az oldaltükör beállítva: a j o b b oldalon mm. forg. f. 1-ső méréskor $\left\{ \begin{matrix} 16 + 15 \\ 16 + 20 \end{matrix} \right.$ 2-ik méréskor $\left\{ \begin{matrix} 16 + 20 \\ 16 + 10 \end{matrix} \right.$ a b a l oldalon 1-ső méréskor $\left\{ \begin{matrix} 15 + 250 \\ 15 + 245 \end{matrix} \right.$ 2-ik méréskor $\left\{ \begin{matrix} 15 + 255 \\ 15 + 260 \end{matrix} \right.$	mm. f. f. $16 + 16,2$	78,7	0,1294	15,926	0,001	$0^{\circ}2'37''$	mm. 1,584	mm. 6,011	mm. 6,013
A mellső tükör egyenes távolsága a rézs- és oldaltükör közti vonaltól: B = 78,88 m. m.	B a l s z e m mm. 7,687	$1^{\circ}45,354'$	Az oldaltükör beállítva: a b a l oldalon mm. forg. f. 1-ső méréskor $\left\{ \begin{matrix} 14 + 8 \\ 14 + 2 \end{matrix} \right.$ 2-ik méréskor $\left\{ \begin{matrix} 14 - 5 \\ 14 + 5 \end{matrix} \right.$ a j o b b oldalon 1-ső méréskor $\left\{ \begin{matrix} 13 + 285 \\ 13 + 295 \end{matrix} \right.$ 2-ik méréskor $\left\{ \begin{matrix} 13 + 280 \\ 13 + 290 \end{matrix} \right.$	mm. f. f. $14 + 2,5$	30,0	0,0476	13,960	0,001	$0^{\circ}1'$	mm. 1,234	mm. 6,453	mm. 6,454

A bujakór gyógyítása higany által.

A jelenkor nagy természettudományi és orvostani vívmányok ideje, de egyszersmind sok visszasság szülője is. Így legközelebb nemcsak Bécsben, hanem egyszersmind máshol is, különösen pedig Párisban annak hívei támadtak, hogy a bujakórt higany nélkül kell gyógyítani, vagy legalább a higany rendelkezésével várakozni kell, míg ki nem tűn, miszerint ezen szer nélkül boldogulni nem lehet, s kik így beszélnek, állításukat a bujakór könnyebb eseteiből merítik, melyekben sokszor gyógyulást tapasztalhatni, bármely belső szer adagolása nélkül. Dolbeau azon nézete uralkodik felettük, hogy a bujakór most már kevésbé súlyos, mint a tizenötödik évszázadban volt, s egyszersmind hajlandók eszméiket a tehénhimlővel támogatni, mely szerintük Jenner ideje óta szinte meggyengült volna. Azonban, hogy mindenelőtt a tehénhimlő mellett maradjunk, legelőször is azon téves eszmét kell visszautasítanunk, mint ha az a múlt évszáz vége óta gyöngébbé vált volna. Így a tehénról vett védhímlővel Lyonban történt kísérletek alkalmával kitűnt, hogy ezek nagyobb hólyagokat nem okoznak, mint midőn emberről vétetnek. A védhímlő, mely már évtizedek óta emberről emberre való oltás által tartatik fenn, a hólyagok előidézésében eléggé hatásos, sőt sokszor hatásosabb mint sem óhajtanók, s ha vannak esetek, melyekben kevésbé erős, általában véve hatásosságának csökkenéséről panaszkodni nincs okunk.

Hogy pedig a várakozási módszer tüzes pártosai tétlenségüket indokolják, az enyhébben lefolyó bujakórból, melynek rövidebb tartama és kedvezőbb kimenetele a ragály által megtámadott ember egyéni tulajdonságaiban és csekélyebb fogékonyágában kereshető, különös fajta betegséget alkottak, mely a bujakóri mérge fokozatos gyengülésének kinyomata lenne.

Tekintsük, valjon van-e annak valami elfogadható alapja, hogy a bujakór mostanság szelidebb mint hajdanában volt.

A régiebb írók közül csak Beniviniót kell megemlítenünk, ki már több évszázaddal ezelőtt megírta, hogy a bujakór sokszor szelidebb alakban mutatja magát, sőt ez túlnyomónak látszik a súlyosabb esetek felett, melyeknek korunkban is elég példái láthatjuk. Azután felednünk nem szabad, hogy a tizenötödik évszázad bujakóri irodalmának férfiai, kiknek kitűnő észlelő képességét a legnagyobb örömmel előismerjük; igen röviden irtak, mint ezt de Vigo, Fracastorio és másoknál látjuk, ennek legegyszerűbb következménye pedig az, hogy a bujakór minden tünetével egyetemben a legsúlyosabbakat is egy vagy két lapra egyszerűen felhalmozták; minélfogva ezen bajnak felettébb setét, a mostaninál sokkal setétebb színben kell élénk tűnni, miután szokva vagyunk a legcsekélyebb tárgyakkal is igen meghigitva táplálkozni. De ha megkísérüljük szintoly tömötten írni, mint ezt elődeink tették, a bujakórnak a hajdankorinál még félelmesebb, irtózatossabb képe fog élénk tárulni, mert leírásunkba a csont- és zsigerbeli bujanövedékek és ezek pusztításainak egész sorát, melyeket azelőtt nem ösmertek, kellene beíratnunk azon nyilvánulási alakok mellé, melyek már előttünk is ösmerve voltak. Nincs a bujakórnak oly tünete, oly jelensége, mely hajdanában észlelve és leírva, ez idő szerint régi hevességben elő nem fordulna, s ha ezeken és a zsigerbeli bujanövedékeken kívül még az idegrendszernek bujakórtól való bántalmait, nemkülönben az öröklött bujakór nyomorúságait figyelembe vesszük, előttünk megfoghatlannak látszik, hogy miként találkozhatnak okos emberek, kik nemcsak gondolkodnak, hanem még tanítanak is, kik a bujakóri mérge elgyengülésének tanát vallani képesek.

Azon tant, hogy a bujakór elgyengülhet, úgy szólván Astruc alapította meg, midőn a legnagyobb meggyőződés hangján írta:

„a bujakórnak kezdete volt, s így végének is kell lennie“. De fájdalommal kell megvallanunk, hogy ezen betegség nem változik, hanem csak az észlelők szemüvegei lesznek mások, melyeken keresztül azokat tekintik, így pedig azon tévedéseket észre nem veszik, melyeket mások előttük elkövettek és még maguk is elkövetnek. Láttuk és látjuk mint zavarják össze a bujakórral a fityma sömörjét, az egyszerű roncsoló fekélyeket, kötszöveti bujálkodásokat és a nyákárt. Csak ekként volt lehető, hogy Astruc a bujakór időszakának téves rendszerét alkossa. A Hunterféle oskolának a bujakóri ragály gyengülését csak az által lehetett kimutatnia, hogy egyszerűen tagadta az általános bujakór és a bujakórosak véreinek ragályosságát, nemkülönben annak örökölhetőségét. Valóban örvendetes volna és a bujakór gyengülésének tanát szívesen elfogadnók, ha az csak első nyilvánulásában lenne ragályos, azután pedig nem, azután öröklés útján tovább nem terjedne és az anya méhében egész nemzedékeket tönkre nem tenne. Ösmereteink minél tovább terjednek és minél gazdagabbak lesznek, annál inkább meggyőződünk ezen betegség borzasztóságáról, mit csak a könnyelmű és könnyen hívő tagadhat, valamint annál világosabb lesz előttünk, hogy ezen betegséget igazi jelentőségében csak a tizenötödik évszázadban és korunkban ösmerték.

Ha bujakór jelenleg szelidebb tünetekkel nyilvánul, annak okát egyedül abban kereshetjük, hogy jelenleg jobban kezelik, mint ezt hajdanában tették, vagyis mióta a higanyhoz folyamodtak, az esélyek sokkal kedvezőbbek, minek valóságáról meggyőződhetünk, ha magukra hagyott vidékeket olyanokkal összehasonlítunk, melyek értelmes lakói az orvosokat felkeresik. J. Rollet például Algirt hozza fel, hol a bujakór az európaiak között többet nem pusztít, mint bárhol Európában, mert azok magukat betegségükben gyógyíttatván, a tünetek általában véve enyhén lépnek fel, és súlyosabb lefolyású kóralakok csak itt-ott mutatkoznak. Az arabok ellenben a bajt egészen magára hagyják, mint ezt higanyellenes tudósaink többé-kevésbé ajánlják, de abban nincs is köszönet, mert a bujakór leggonoszabb nyilvánulásai közöttük egészen mindennapiak. Ki megakarja tudni, mit tesz a bujakórt higany nélkül hagyni, menjen csak Erdély havasi falvaiba, hol azt maga eredeti vadságában találhatja, mint nem mutatta magát különben a tizenötödik évszázadban, mint nincs másképp a kabylok között, miről Vincent igen érdekes munkát ír. Megemlítendő még Daga munkája az arabok között uralkodó bujakórról.

Ha a higanyellenes tudósok észjárásuk folyamányait a gyakorlati életbe át nem vinnék, kedvük szerint beszélni hagyhatnók őket, de midőn nemcsak mondják, hogy a bujakóri ragály folytonosan gyengülőben lévén, most azon ponthoz már közel állnak, melynél a szerelés többé nem, vagy legalább alig szükséges, hanem egyersmind akként cselekesznek is, ellenük a legnagyobb erélyvel fel kell lépünk, s káros képzelgéseiket és csalfa álmaikat a legkiméletlenebb módon össze kell rontanunk.

A bujakórnak kétségkívül vannak szelidebben nyilvánuló és lefolyó alakjai, melyek gyógyszerelés nélkül, vagy két-krómsavas hamany, vagy hamanyiblag adagolása mellett is megszűnnek; ebből azonban semmiképp se következik, hogy a bujakórnál, mielőtt az erős hatású higanyhoz nyulnánk, mindaddig várakozzunk, míg súlyosabb jelenségek nem lépnek fel; mert mindjárt kezdetben meghatározni képesek nem vagyunk, mi lesz súlyosabbá, mi marad enyhe, s így igen könnyen nagyra nőni hagyhatunk oly dolgot, minek kevés eljéjét vehettük volna: hanem kevés higanyt adunk midőn a baj csekélynek látszik, s abból többet rendelünk, midőn ez súlyosabbnak mutatja magát. Mint a kinal adagát a váltóláznál ennek hevessége szerint szabjuk meg, s nem mondjuk, hogy azt az enyhébb alakoknál adni nem kell, ugy a higany mennyisége a bujakórnál ennek erőssége szerint határozandó meg, nem lévén helyes mondanunk: ne rendeljük azt, míg a baj csekély, hanem várjunk, míg az nagygyá nő. Az okszerűen, kellő ovatossággal használt higanytól nincs mit tartanunk, s az ellene felhozott hat halálos bűn: elgyengítés, nyálfolyás, emésztetlenség, reszketés, gutaütési tünetek és téboly, gondos adagolás mellett magát nem mutatja, minélfogva attól csak azok riadhatnak vissza, kik ezt meggondolás nélkül használták, vagy meggondolás nélküli adagolások eredményei után indulnak.

A gyógytannak vannak szabályai, melyeket kivált a nagyhatású szereknél áthágni nem szabad, ezek lévén közönségesen a

legjobb; így a higanyból sem szabad annyit rendelnünk, hogy mérgező tulajdonságai lépjenek előtérbe, úgy szinte oly egyének-nél ne használjuk azt, kik által rosszul türetik; azonban méltán kérhdjük: ezen követelményeknek akkor felelünk-e meg jobban, midőn a bujakór csekély fokánál belőle kevés a fenyegető bajt idejekorán elfojtjuk, vagy pedig akkor, midőn az alkalmas időt várakozással töltöttük, s a kicsiből nagy veszedelem nőtte ki magát. Ekkor ha boldogulni akarunk, egyszerű adagokkal már czélt nem érünk, hanem kétszer, háromszor, sőt néha ötször annyit is kell adnunk a szervezetben pusztító ellenség leküzdésére. Épen azért, mert a higany hathatós, igen hatalmas szer, melyből a sok ártalmassá válhatik, a bujakórnál, midőn még csekély, várakozással időt fecsérelnünk nem szabad, hanem épen ekkor csekély mennyiséggel elejét kell vennünk annak, hogy később ne kéntelenítettünk nagyobb adagok nyújtására, melyek a testnek ártalmára lehetnének. A gyógyszer-tanban kevés szerünk van, melyekre biztosan számíthatunk, s ezek közé tartozik a higany a bujakórnál, minélfogva annak hasznát is kell vennünk, nem gondolván ellenesei bezsédével, melyek elég értelmetlenséggel és ellenmondással telvék. Egyébiránt nevezetes emberek ezek az ellenségek, s akárhányszor olyanok, kik kimondott szavaikat nyilvánosan újból ismételni nem merik, mint ezt Ricordnál is tapasztaljuk, ki, noha a bujakórnál a higanyt szívesen használja, ez ellen azon váddal lépett fel, hogy a szóban levő betegséget nem gyógyítja meg, ezen vádját azonban a „Société de chirurgie“ üléseiben, hol a higany ellen a nagy harczot megindították, ismételni áttallotta, vagy talán nem merte. Minthogy pedig tagadni nem lehet, hogy a higany a bujakór legveszedelmesebb jelenségeit le bírja küzdeni, az epigonok azzal támadják meg: csak a tüneteket képes legyőzni, de a betegség lényege, a diathesis irányában hatástalan. Azonban hol van a betegség, melynek tünetei nincsenek. Vagy a tüneteket, melyek le nem küzdettek, nem képesek felösmerni, vagy pedig a tünetekkel együtt a kórt is legyőzi. Harmadik út nincs.

Nem tagadható, hogy a higany használása után visszaesések léphetnek fel, vagy jobban mondva, a ragályanyag a szervezet mélyében, érkeinknek hozzá nem férhetőleg lappangott, s azután ismét nyiltabban mutatta magát. Ezen esetekben azonban a higanyt nem adagolták a baj végképeni, hanem csak a láthatóbb jelek kiirtásáig, s a gyökeres gyógyítás elmaradása semmi esetre sem a szer hibája, hanem inkább az emberi gyöngeség folyamánya az, mit nem szívesen ösmerünk el, törekenységünket örömeztőbb tolván ártatlan dolgokra, főképp midőn ezek érzéketlenek és magukat nem védhetik. Azután pedig kérjük, hogy az úgynevezett visszaesések, melyeket higany akadályozni nem tud, mikor szoktak leginkább előfordulni? Valjon nem a megrögzött, súlyos, gonosz esetekben-e, melyek épen az elhanyagolás által, melyet műnyelven várakozásnak nevezhetni, lettek ilyenekké. Kérdezősködünk csak a kórházakban, s látni fogjuk, hogy az úgynevezett visszaeséseknél, vagy kifejtettebb alakoknál tényezőkként szerepelnek: a rossz egyéni viszonyok, az életrendi kicsapongások és a kellő szerelés hiánya vagy legalább elégtelensége. Kutassuk csak a bujakóri göcsök és ruganyos növedékek, a csont és zsigerbeli bántalmak, nemkülönben az idegrendszerbeli változatok kifejlődésének történetét, találni fogjuk, hogy saját szereklél való kezelés vagy épen nem, vagy igen rendetlenül és tökéletlen módon történt, mi sokszor a beteg hibája ugyan, de nem egyszer a ferde elveké, vagy az elvbéli ingadozásoké. Ilyenkor mondani szokták, a higany nem gyógyította meg a diathesist. Tökéletesen igaz, sőt igazabbat és súlyosabbat mondhatunk: Nem gyógyította meg a betegséget. Hogy azonban így van, nem ő tőle, hanem abból ered, miszerint akkor vétethetett vagy vétetett igénybe, midőn már késő volt. Azután kérjük, ösmer-e valaki olyan szert, mely valamely betegségben mindig csalhatatlan lenne. Valjon a kinal a váltóláz minden esetét meggyógyítja-e, s mert némely végzetes esetekben nem használ, következik-e, hogy reá ezért anathemat mondjunk, az enyhébbeket tétlenül nézzük, vagy kevésbé biztos szereklél tegyünk kísérletet, mialatt a kicsiny baj nagygyá lett.

Azonban halljuk, mit szól Dolbeau, ki ez idő szerint a higanyellenesek leghevesebb csatárai egyike.

„A higany a bujakór kifejlődését nem akadályozza; mialatt ezen szert használják, vagy abbahagyása után hosszú idő múlva, újabb nyilvánulások mutatják, hogy a diathesis tart, a higany a

senyvet kifejlődésében nem gátolta meg, s a szer hatása egyedül a másodlagos tünetek elenyésztetésében áll. Ricord kifejezésével egyértelműen kell tehát nyilatkoznom: a higany a bujasenyvet nem gyógyítja meg, hanem néha, de nem mindig a betegeket megtisztítja (blanchir).“
(Vége köv.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Die Ursachen des enterischen Typhus in München, von Dr. T. X. von Gietl, geheimen Rathe und Leibarzt Sr. Majestät des Königs, Professor der medicinischen Klinik, Oberarzt der ersten medicinischen Abtheilung am grossen städtischen Spital, etc. Lipsce, 1865.

A müncheni orvosi kóroda és a nagy kórház egyik orvosi osztálya már huszonhat év óta Gietl tanár alatt áll, ki ezen minőségében körülbelül hatezer hasi hagymázos beteget kezelt, minélfogva alig van orvos, kinek ezen irányban több tapasztalata lehetne, felettébb örvendünk, hogy ezen nagy anyaghalmaz, valóságos kórtani kincs a tudományra el nem vészett, hanem azt a szerző a legnagyobb buzgósággal értékesíteni, közhasznúvá tenni iparkodott.

A szerző kimerítő tanulás után mindenelőtt München levegőtüneti viszonyait, annak talaját, vizét, árnyékszékeinek, nemkülönben csatornarendszerének szerkezetét tárgyalja, majd pedig áttér a város orvosi szervezetére és azon arányokra, melyekben a hasi hagymáz magát ott mutatja. Ez teszi a munka első részét, mely adatok nagy tömegét foglalván magában, azok kivonati előadását a nélkül meg nem kezdenők, hogy a legnagyobb rövidség mellett is igen hosszúra ki ne terjedjenek, mit a szűk tér, mely felett rendelkezhetünk, meg nem enged, s ezért azokat, kik a részletekből okulni akarnak, magára a szóbanlevő műre utaljuk.

Miután pedig Gietl kimutatta volna, hogy a hasi hagymáznak Münchenben való fellépése ezen város levegőtüneti viszonyaitól, talajától és rendes természetű vizétől nem függ, annak okát és fenntartását egyedül a lakosságnál kell keresni. 1839 óta a hasi hagymáz Münchenben állandóan uralkodik, s tovafejlődésében figyelemre méltó, hogy ugyanazon helyen különböző egyéneket egyszerre támad meg, ezenkívül pedig mondhatni, hogy egyes fertőzési góczokból indul ki. Hol valóságos hasi hagymáz mutatta magát, ott mindig több eset fordul elő, vagy legalább több eset előjvetelére számíthatni.

Gietl leírja a hasi hagymáz azon járványait, melyek uralkodtak az irgalmas szerzetbeli nénéknél, a harmadik tízezered régi laktanyájában és a bajor havasok némely vidékein, figyelmét pedig különösen azon járványok okainak kutatására fordítván, fáradságtalan fűrészéseinek sikerült a hagymáz oktatát lényegesen megvilágosítani.

A munka második részében a szerző az általa elért eredményt a következőkben foglalja együvé:

1) A hasi hagymáz sajátos, rohasztó fertőzésből támadó betegség, mely egymással okozatos egybefüggésben levő kórfolyamatok sorozatából áll, azonban a bántalmak számára és ezek egymásutáni következtetésére nézve nem igen szokott valami határozott rendet követni. A helybeli bántalom közönségesen a táptömlő hurutjában nyilvánul, mire a bélbéli nyákhártya és a bélfodor mirigyének és nyirktüszőinek beszűrődése, kifelélyesedése és végül elhalása következik, mindezen változatok a betegségre nézve egészen sajátosak lévén.

2) A beteg ürítékei a fertőző anyag vivőjeként szerepelnek, mely a bélhuzamban jön létre; az ürítékek további szétbomlása és rohadása azonban a kórtényezőt kifejleszti és hatásosabbá teszi. A kórtényező továbbá fertőző, vagy is azon képességét, hogy az arra hajlandó szervezetekben csirázzék, hosszú ideig megtartja.

3) A fertőzés hatásossága különböző fokú, mi a betegség lefolyásában mutatja magát. Míg sok betegnél a tünetek igen enyhék, mások már néhány nap alatt kimúlnak. Az utóbbiak közül némelyek már a fertőző anyag kezdődő behatásakor meghalnak, míg másoknál kevés nap múlva a legszorgosabb gondoskodás dacára igen terjedelmes üszkösödések lépnek fel.

4) A hasi hagymáz kedvező körülmények között önmagából teremhet-e, vagy pedig szükségképen becipelt csírból származik-e? Ezt ekkorig észlelés útján meghatározni nem lehetett, azonban annyi bizonyos, hogy arra, miszerint a kórtényező kifejlődik és kifelé hathat, az ürítékek bizonyos bomlási foka kivántatik meg.

5) A levegő tüneti viszonyok a betegségre nem folynak be, a talajnak pedig arra egyedül annyiban van befolyása, mennyiben az állati anyagok rothadását előmozdítja, miből következtethetjük, hogy a nedves levegő és a nedves talaj a bomlás elősegítése folytán a betegség kifejlődésének lökést adhat.

6) A kórtényező kifejlődésének és tovafejlődésének módja ugyanaz, melyet a cholera és a járványos vérhas eseteiben tapasztalunk. A hasi (dothienenteria) és a küteges hagymáz között igen kifejezett rokonság van, sőt közbeeső alakok is vannak, főképp pedig akkor, midőn a hasi hagymáz igen el van terjedve.

7) Ezen betegség becipelhető és átterjeszhető oly egyének által is, kiknek lázuk nincs, de hagymázos hasmenésben szenvednek, idestova járnak és utaznak. A betegség tovafejlődhet még ruhadarabok és fehérművek által, melyek ürítékekkel beszenyezve. Kétségbevonhatlan tény, hogy a betegek ágyai és lakószobái fertőzési góczokul szolgálhatnak, ha a tisztaság és a gyakori szellőztetés elhanyagoltatik. Ez a kórházakra szinte alkalmazható, főképp pedig akkor, midőn a tisztatlanságok elegendő gonddal nem távolíthatnak el.

8) Ki ezen betegséget egyszer kiállotta, attól mentve van.

9) München levegőtüneti viszonyaiban, földirati fekvésében és talajában semmi sincs, mi a hasi hagymáz kifejlődésének különösen kedvező lenne.

10) A csatornázási rendszer mostani állapota annak hibás rendszere mellett nyilvánvalóan tanúskodik. Több éves észleletek után meg lehetett állapítani, hogy az állandó fertőzési góczokat azon árnyékszékekben és csatornáknál kell keresni, melyek rossz állapotban vannak, mint a Thal utcában nemkülönben a Kreuz-, Sendlinger-, Brunnengasseban sat.

11) Ha a betegségnek útját a különböző városrészekben át követjük, meggyőződhetünk, hogy az oly helyekhez tapad, hol az állati anyagok bomlásban vannak, s itt állandóan meggyökerezik.

12) A kutak az épületek alján az árnyékszékek és csatornaliak közelében vannak, minélfogva a rohadó anyagok, melyekkel a talaj fertőzve van, szűrődés útján a táplálásra szolgáló vízbe juthatnak.

13) A betegek hajlékait közegészségügyi szempontból több év óta megvizsgálták, minek eredménye volt, hogy a lakások 66%-át rossz állapotban találták. A szűkölködő nép novembertől kezdve, szűk lakásokban szorúl össze, hogy a tisztaságot és a szellőztetést nagyon is elhanyagolják, nehogy égő anyagokra sokat költsenek. A betegek 70—80%-a a népség azon osztályaihoz tartozik, melyek életmódjuk és foglalkozásuknál fogva a fertőzési góczok közelében vannak, mit különösen az idegeneken veszünk észre, kik a müncheni életet még meg nem szokták.

14) Mindezen tényezők összefolyása okozza Münchenben a hagymáz különböző alakjaiban, de nem tudhatni, hogy azok egyike vagy másika arra mily mértékben foly le.

15) A városrészekben utcákban és házakban fellépő járványok gyakran a rohadó anyagok felhalmozódásából származnak (bolygó góczok).

16) A fertőzési góczok támadása, az utcák felszíni magaslatával mi viszonyban sem áll.

17) Az elősorolt kórformák viszonyok nemcsak Münchenben fordulnak elő, hanem más nagy városokban is.

18) A hasi hagymáz nemcsak helybeli góczok által tartatik fenn, hanem egyszersmind önmaga által is, ez, fertőző természetével kapcsolatban, a városban való terjedését megfejt; azonban a lakosoknak egymással való sokszoros érintkezésénél fogva felettébb bajos a betegség haladási útját figyelemmel kísérni.

19) Nem tudjuk, vajjon a hasi hagymáz fertőző anyagának vannak-e csírszálai, szaporodhatik és elenyész-e, mint ezt szervi erjesztőknel látjuk, — észlelés által csak annyi bizonyos, hogy a hasi hagymáz ugyanazon törvények szerint terjed, mint a cholera és a vérhas.

20) Tapasztalásból tudjuk, hogy, valamely helyen a betegség létrehozására és fenntartására szolgáló tényezőket bizonyos pontig elnyomhatjuk. A szerző évek hosszú során át tett kutatásai nyomán azon meggyőződésre jutott, hogy a hasi hagymáz tartóssága helybeli körülményektől függ.

21) A községek előjáróságának kötelezve kellene lennie, hogy az árnyékszékeket és csatornákat akként készíttesse, miszerint a

tisztatlanságok a talajba ne hatoljanak és azt be ne szennyezzék; ezeket egyszersmind lehetőleg leggyorsabban el kellene távolítani és a városokat oly vidékekről jövő forrásvízzel ellátni, hol emberek nem laknak. De nem elég hogy a közegészségügyi közegek kötelességeiket teljesítsék, hanem szükséges, hogy azok teljesítésében a lakosság által támogattassanak. A háztulajdonosok és a lakóknak az egészségügyi követelményeket pontosan kellene teljesíteni és lakásaikban a legnagyobb tisztaságra felügyelni, valamint azon meggyőződéstől áthatva lenni, hogy a lakások és a levegő tisztasága a hagymáznak legjobb óvszere. Ezen szabályokat kivált a szállodákban és a kocsmákban kell végrehajtani. Ily házakban hagymázos kúteget megtérni nem szabad, ha pedig a házat el nem hagyhatná, a legtökéletesebb elszigetelés elmulaszthatlanul szükséges. /

LAPSZEMLE.

(-h-n) A legnagyobb hideg befolyása az idegrendszerre.

A Med. Tim. and Gaz. 1867-ki 880, 881 és 882 sz.-ból.

A legnagyobb hidegnek az idegrendszerre való befolyását Mitchell Philadelphióban, Richardson pedig Londonban kísérletileg tanulmányozta. Az egyik buvárnak a másik kísérleteiről mi tudomása sem volt, mind a mellett az eredmény egyező. A következőkben a Richardson által találtakat röviden közöljük.

A hideg hatása a környi idegekre.

A hideg az idegek működését mindenekelőtt csökkenti, még pedig különböző fokban a behatás terjedelme és gyorsasága szerint. Azon hideg, melynél az emberi test megfagyhat Fahrenheit szerinti 16° ($-8^{\circ}/_{9}$ C. sz.); némelykor azonban azt alább szállíthatjuk a nélkül, hogy ebből megfagyás következne. A szerző a hőmérséketet F. sz. 6° -ig ($-14^{\circ}/_{9}$ C. sz.) látta alásüllyedni, de ha ezen esetben megfagyás következik be, az először F. sz. 16° -ra hág, mely az emberi szövetek fagypontjaként tekinthető. Ezen viszony azzal, mit a víznél tapasztalunk, megegyez, mert ha azt sikerül F. sz. 32° -on (0° C. sz.) alul kihűtenünk, anélkül, hogy folyó állapotát megváltoztatná, midőn szilárdá lesz, azaz megfagy, azon fokig, mely fagypontját képezi, melegszik.

Midőn a hideg élőszövetre hat, ez legelőször megvörösödik, égető érzés támad és az érzékenység növekszik; azonban Fahrenheit szerinti 16° -nál ($-8^{\circ}/_{9}$ Celsius szerint) ezen tünetények elenyésznek, de azonnal megjelennek, mihelyt a hőmérsék magasabbra emelkedik, mely változatokat borégénységűnek (æther) a bőrre való irányása által tetszés szerint előidézhetni. Richardson abból következteti, hogy a mint a hideg az idegekre hat, erre mindjárt kezdetben az edények pillanatnyi kitágulása következik, mi rövid időn nagyobb meleg kifejléssel van egybekötve; ha pedig a hideg befolyása tovább tart, azon több meleg igen hamar elfogy és a szövet egészen megfagy. Ennélfogva mindig van időszak, melyben a vértörődás a megfagyást megelőzi, s azt ellenhatásinak vagy előkészítőnek kell neveznünk.

A megfagyás hőfoka a különböző állapotok szerint változik. A galamboknál a fagypont F. sz. 10° ($-12^{\circ}/_{9}$ C. sz.), sőt néha a hőmérséklet egész 0° -ig ($-17^{\circ}/_{9}$ C. sz.) alászállíthatni; de ha a megfagyás bekövetkezik, a hőmérsék Fahrenheit szerinti 10° -ra mindig felhág. A hideg vérű állatoknál, melyek közé tartozik a béka is, a megfagyasztást nagyobb gyorsasággal eszközölhetni, mely tény nagy fontosságú, mennyiben azon tünetényeket megfejtí, melyeket némely hűdéseknel nemkülönbén vén embereknél tapasztalunk, midőn tudni illik a bőr egyszeri borégénységűgártól rögtön színtelenné lesz, anélkül hogy az ellenhatási időszak magát mutatná. Ezen esetekben az edények izomidegei a nélkül sem lévén működésben, a hideg első behatásakor hűdésük folytán az edények jobban ki nem tágulhatnak, ekként pedig a vér bővebb odafolyását és a hőmérsék emelkedését nem eszközölhetik. Richardson egyébként úgy látszik vélekedni, hogy az idegek működésük közben meleget kötnek meg, mi a hideg behatásakor kiszabadul.

A hideg hatása az ideg törzsekre.

Ezen kísérletekre legalkalmasabb a könyökideg. Ha reá valahol fagyasztó hideget bocsátunk, egész lefolyásában fájdalmas érzés támad, az akarat azonban még mindig nyilvánulhat, mennyiben a tőle függő izmok tetszés szerint összehúzódhatnak, s még akkor is,

midőn az ideg a hideg alkalmazása folytán úgy szólván halva van, a mozgékonyság nincs megszűnve.

Ha az ideget egy vagy két ujnyi hosszúságban megfagyasztjuk, az érzékenység azon pont alatt, hol a lehűtési művelet történt, fel van függesztve. Ha pedig az ideget a megfagyasztás művelete közben lecsupasztatjuk, annak első eredménye az ideg edényeinek megteléséből áll; midőn azonban egészen megfagyott fémfényű lesz, valamint tapintáskor fémkeménységűnek érezzük azt. A megfagyasztott ideg jó villamvezető, tehát a villamosságot átbocsátja, midőn az idegfolyamat, illetőleg az érzést többé nem vezeti.

A hideg hatása az agyra.

Megfagyasztáskor az agyban ugyanazon tünetények vehetők észre, melyek más szöveteken mutatkoznak, csak hogy az egész sokkal lassabban megy véghez. Az elhalaványulás igen rövid időszaka után élénk vértörődás támad, mire a megfagyás következik, midőn az agy tökéletesen fehér lesz, ha pedig a kihűtés abbahagyatik a vértörődás és az ellenhatás újból fellép. Ekként az álat agyát kemény tömeggé lehet át változtatni, s mindamellét az rendes állapotát könnyen visszanyeri. Richardson-nak galambja van, melynek agyát negyvennél többször megfagyasztotta; egy ízben pedig az érzéstelenség hét órán keresztül tartatott fenn. Valamely állat agyának megfagyasztásakor kezdetben sajátságos nyugalom lép fel, melyet csekély izgatottság kísér, mi később nagyobbá vál, míg végül eltompulás és teljes érzéstelenség jön létre. Ezen tünetek egészen olyanok, melyek a hangy halvag általi bódításkor mutatkoznak, s két állat összehasonlításakor, melyek egyike hangyhalvag, másika pedig hideg által érzéstelenített, a kettő között különbséget nem igen tehetni. Ha a megfagyasztott agyu állatokat alacsony hőmérsékben tartjuk, a rendes állapot tökéletesen visszatér; ha azonban az ellenhatás gyors, gyakran rángatózások támadnak. Midőn az agy meg van fagyva, abból nagy darabok eltávolíthatók, a nélkül, hogy valami hatás mutatkoznék; de a csikolt testekbe történő metszések a galamboknál előre törekvő mozgásokkal kötvék egybe, mint ezt Magendie leírta és Mitchell is észlelte, madarakon, melyek agyát rig-holen által megfagyasztotta. Az agyacsra való hatást igen nehéz észlelni, mindamellét azonban Richardson a kezdetbeli izgatottság, tompulat és az ellenhatás alatti izgatottság időszakait különböztette meg. Madaraknál hátrafelé történő mozgások keletkeznek, míg a nyulaknál látszat szerint a mozgások rendezése nagy mértékben hiányzik.

A hidegnek a gerinc- és a nyúltagyra való hatása.

A nyúltagy megfagyasztása majdnem mindig fulladással jár, melyet rángatózások előznek meg. Végére megszűnnek a légvétel, mire halál következik, egészen úgy mint átmetészetése alkal-mával; a szív működése azonban folytonosan tart és a gerinc-vagy nyúltagyban nincs idegközpont, melynek megfagyasztása által a szívmozgásokat meg lehetne szüntetni.

A hidegnek a gerinczagyra való hatása oly tünetényeket von maga után, melyeket bajos egybefoglalni. Midőn pedig az ellenhatás igen gyors, derme és nehézkórszerű rohamok szoktak fellépni.

A kísérletekből a következő eredményt vonhatjuk ki: 1) Az idegcsövet élő állatoknál Fahrenheit szerinti 16° -nál (C. szerinti $-18^{\circ}/_{9}$) fagy meg; 2) megfagyáskor a hatás első sorban az edényekben mutatkozik, mennyiben az edények kitágulnak, erre második sorban a tétlenség, illetőleg az ideiglenes helybeli élettelen-ség időszaka következik, míg végül jön az ellenhatás, mi a működés növekedése által kísértetik; 3) az idegállomány, mely a hideg által az érzés tovaterjesztésére képtelenné lett, a villamosságot még vezeti, ha azonban az egészen megfagyott, megszűn a villamosság vezetője lenni; 4) az élő állat agyát megfagyaszthatjuk, mely állapotban az eszmélet elvesz ugyan, de a szervi élet többi működése szabadon történnek, s ilyenkor az mesterséges téli alvásban van, mitől szabadabbá lehet.

(-h-n) Légenysavas ezüst pornak befuvása gége croupnál.

A gégeroup gyógytanának története felettébb érdekes, magában foglalván az minden kísérleti hibát, a jelzés minden bizonytalanságait, nemkülönbén a türelmetlen vágyat minden apróság-ból messzekiható következtetéseket vonni, mi azután úgy az orvos-nak mint a nagy közönségnek bő alkalmat szolgáltat a kételkedésre és a nyers tapasztalati próbálgatásokra. Egyedül a szerek elősoro-

lása, melyek ezen félelmes betegségben használtattak, legalább húsz lapot venne igénybe. Száz és száz szer kísértették meg, melyekről a legnagyobb szerénységgel azt állították, hogy a croupot csakúgy meggyógyítja, mint a kinal a malaria lázokat vagy a higany a bujakórt. Mindennemű származású és színű gyógyszerek a legnagyobb buzgósággal megkísértettek, így a kiürítők, lobellenesek, görescsillapítók, luganyok, a higanyos és a kénes készítmények; azonban ha a véletlen egyszer másszor sikert is mutatott, a későbbi tapasztalatok azon szereket valódi becsértékükre csakhamar alászállították, s valóban nem is érdemelték egyebet a nyers tapasztalás ezen kalandorvitézzei, melyeket csak a hiszékenység karolhatott fel, az észszerű kísérlettevés pedig mint haszontalanokat száműzött. Ekként megvolt ideje a pézsmának, a hamanykéneknek (kalium sulfuratum), az ammonhalvagnak (ammonium chloratum), nemkülönben a büzenynek (bromium) és így tovább. Végére előbb-utóbb mégis odajutottak, hogy ne saját szereket keressenek, hanem az időszerinti javulatoknak iparkodjanak eleget tenni. Ezen eljárások között figyelemre méltó helyet foglal el a légenysavas ezüst porának befuvása a gégebe, mely a többi kezelési módokat nem zárja ki, ezek a croupnál szükség szerint számosak lévén.

Mackenzie a légenysavas ezüstöt mint hatalmasan változtató helybeli szert már igen régen ajánlotta, s azt utánna számos orvos valóban használta is. Későbbben a gégecroupnál porának befuvását megkísértették. Ezen eljárást Guillon hozta először javaslatba, s ezen célból olyszerű eszközt ajánlott, milyent Loizeau használt csereny (tannin) vagy timsó porának a gégebe való fuvására. Guillon nyomán indulva Montet légenysavas ezüstöt három crupos beteg gégejébe fújta be, még pedig kettőnél meglepő eredménnyel. Az első eset tárgya hároméves gyermek volt, ki a croup utolsó szakában szenvedén, az eredménytelenséget a használt szer hatástalanságára róni nem lehet.

A két sikeres esetben a croup jelzése biztosan megállapítottatott, s a fenyegető tünetek mindjárt a befuvás után nagy mértékben enyhültek, a javulás annyira nyilván való lévén, hogy ezt csakis az alkalmazott szernek lehetett tulajdonítani. Moutet azonban korántsem akarja, hogy a légenysavas ezüst saját szernek tekintessék, valamint nem hiszi, hogy alkalmazása által más egyéb, különösen pedig a hánytatók kizárhatók lennének. A légenysavas ezüst porának befuvása kivált akkor van helyén, midőn a gyakorló orvos a belső szerek sikertelensége és a drámai gégesíp-metszés szükségessége között ingadoz. Kevés még az esetek száma, hogy a gégecroupnál a légenysavas ezüst befuvása felett határozott ítéletet mondani lehetne, de az eddigi eredmény a további kísérletek tevésére észszerűen mindenesetre feljogosít. (G. h. de M. et de Ch. 1867, jul. 5.)

(—h—n) A villamosság értékéről a viziszonynál.

Midőn valamely szer sikertelenségét közöljük, ez által véleményünk szerint az orvostannak és a betegnek szolgálatot teszünk, mert ekként a veszélyes ingadozásnak és a kísérleteknek, melyekből gyógyulás úgy sem következhetik, elejét vehetjük.

Nagyon természetesnek látszik, hogy Volta hazájában, Olaszországban a villamosságot a viziszonynál megkísértették. Először Rossi vette azt igénybe ezen évszáz elején Turinban, s siker esetét közölte, mely azonban némi kétséget hagy fenn. Másik sikeres esetet Németországban közöltek; azonban úgy látszik, hogy az ebből következő reményeket a Milanóban Giovanni Clerici elnöklése alatt levő bizottság megsemmisíti, legalább ez idő szerint. A milánói kórházban viziszonyban szenvedő egyénekben az állandó villamosságot négy esetben alkalmazták, mindannyiszor siker nélkül. Daniell-féle elemek (12—20) használtattak. Az egyik villamsark a homlokra, míg a másik a talpakra helyeztetett. A bőr és az érzéskörök között sós vízbe áztatott nyomfoltok voltak. A villamozás a beteg szenvedéseinek némileg enyhít ugyan, de a gyászos kimenetelt meg nem akadályozhatja.

Helyesebbnek látszik újabb és sikeresebb eljárás után látni, mintsem a villamosság alkalmazásával időt vesztegetni. (Annali universali di medicina. CLXXXIX, fascicolo di marzo, 1867.)

(—h—n) A hamanybüzeg a nehézkórnál.

A nehézkórnál már sok szert megkísértettek, még pedig nem egyszer állítólagos sikerrel, s míg Baldinger, Dehaen, Hufeland és

mások az ártatlan narancslevelektől csodás eredményt láttak, voltak, kik az ebvésmagot, a mirenyt és a könenyszénleveget (acidum hydrocyanicum) egekig magasztalni nem győzték. Alig van új szer, melynek köteleltsége nem lenne, hogy többek közt a nehézkórt is meggyógyítsa.

Igy van ez a hamanybüzeggel (kalium bromatum) is.

Ezen szernek kétségkívül vannak bódító tulajdonságai, az idegizgatottságot csillapítani és az izgékonyt csökkenteni képes, ezen jeles sajátságok azonban sokakat ki nem elégítenek, mert a szóbanlevő szerből látványt csinálnak, melynek diadalutát akarnak készíteni oly hegyeken keresztül, hol annak szekere bizonyosan, összetörik. Namias azon férfiú, ki elhatározta, hogy a hamanybüzegnek a nehézkórt is meg kell gyógyítania, még pedig minden áron. Ha kicsiny mennyiség nem használ, adni kell nagyobbbat. Ily módon naponkinti 14 gramme-ig (több mint három nehezék) ment s azon buzgalmában, hogy a nehézkórt meggyógyítsa, a nehézkórost egészen feledni látszik.

Azután valahányszor olvassuk, hogy a nehézkórt ez vagy amaz a szer meggyógyította, mindannyiszor gondolkodóba esünk a felett, hogy a jelzést miként csinálták. Jól-e vagy rosszul? (G. h. de M. et de Ch. jul. 5.)

(—h—n) A lavanyéleg (lithion) és a szénsavas lavany értéke a húgysavas kövek és lerakódások eltávolításánál.

Minthogy a lavany a húgysavval oldható só képez, Garrod tudor, vegytani szempontból kiindulva, azon tételt állította fel, hogy a lavanyéleg vagy a szénsavas lavany (lithium carbonicum) jó sikerrel lenne adható, midőn húgysavas húgyhomok, húgykövek és köszvényes lerakódások vannak jelen. Való ugyan, hogy a húgysavas lavany hatvan rész vízben oldható és hogy a húgysavas kéreggel bevont porcz, lavanyélegben ázva, azon kérgét elveszíti; azonban méltán kérdezhetjük, vajon ugyanazon hatás lesz-e érezhető, midőn a lavanyéleg vagy még inkább a szénsavas lavany, a gyomron át vagy talán a bőr alá fecskendezve, 6—30 centigramme-nyi naponkinti mennyiségben jut a szervezetbe. A kórodai tapasztalatok, s egyedül csakis ezek dönthetik majd el, vajon a szóban levő szerek oly mennyiségben, hogy a testnek ártalmára ne legyenek, a húgysavból álló köveket, homokot és lerakódásokat oly könnyen feloldják-e, mint ezt teszik, midőn azokkal a szervezeten kívül nagy mennyiségben közvetlenül érintkeznek. Ekkorig méltán kérdezhetjük, vajon a lithion titokszertű nevének az ajánlásra nem volt-e némi befolyása, mint annak idejében a parietaria és a saxifraga nevei befolytak, hogy ezen növények oly esetekben használtassanak, melyekben mostanság a lithion hasznosnak mondatik. (G. h. de M. et de Ch. 1867, jul. 5.)

(—h—n) Öt eset, melyekben nagyobb részt a hómaljalatti és a kulcsalatti üterek tágulata miatt a kulcsalatti ütér lekötöttetett.

W. Parker idevonatkozólag a következő öt észleletet írja le, melyek ekkorig sehosem közöltettek:

1) A hómaljalatti ütér megsértése folytán nagy vérzés állott be, minélfogva a kulcsalatti ütér lekötöttetvén, tökéletes gyógyulás következett.

2) A hómaljalatti ütér kitágulva lévén, a kulcsalatti ütér lekötöttetett. A műtét a műtét utáni ötödik napon meghalt.

3) A hómaljalatti ütér ki volt tágulva, miért a kulcsalatti ütér lekötése fogantatba vétetett, erre pedig a beteg meggyógyult.

4) A hómaljalatti ütér nagy térfogatú tágulata miatt a kulcsalatti ütér lekötöttetett, mire a daganat felényire megkisebbedett.

5) A hómaljalatti ütér tágulata volt jelen. Lekötöttetett jobb oldalon a kulcsalatti, a közös fej- és a gerinczütér. A beteg műtét után egy hónap múlva meghalt. (The Medical Record. Új-York 1867, május 1-je.)

(M) Porlasztott aether, zsábáknál.

Az aether porlasztás, mely újabb időben többféle műtételeknél alkalmaztatott helybelileg, a végett hogy a fájdalomnak eleje vétessék, a lyoni orvosok által a zsábák leküzdésére is megkísérlettetett. A porlasztás addig történt, míg az illető testrészt, az aether elpárolgása által okozott hideg folytán fehérré s egyszersmind érzéstelené lett. Az eredmény eddigéig azonban azt mutatta, hogy idő múlva a zsábás fájdalom újra visszatér. Így történt ez egy

húgycsözsábanál, hol a tag hosszán s egy gyomorzsábanál, hol a szivgödörre irányoztatott az égénysugár. Az utóbbi beteg, ki egyszersmind minden ételt kihányt, azt megtartotta ugyan mind azon napokon, midőn a porlasztás körülbelől egy órával az étkezés előtt alkalmaztatott, mindamelllett visszatért, midőn azt abbahagyták. (Journal de med. de Lyon. B. d. Th. 1867, 12. sz.)

(—h—n) A borlang általi bódultság (carus) ellenszerre.

Marchant körülményesen leírja, hogy a borlang általi mély bódultság ellen, midőn egyszersmind fuladási jelek mutatkoznak,

miképen lehet a levegőnek a tüdőbe való befúvását czélszerűen és sikeresen alkalmazni, ezen eljárást egyszersmind igen melegen ajánlván. (G. h. de M. et de Ch. 1867, jul. 27.)

(—h—n) Két szer a remegő téboly (delirium tremens) ellen.

Fonssagrives megemlíti, hogy legközelebb a remegő téboly (delirium tremens) ellen két szerrel tettek kísérletet, még pedig jó sikerrel. Azon szerek egyike a narcein, másodika pedig az indiai kender festvénye (tinctura cannabis indicae.). (G. h. de M. et de Ch. 1867, jul. 27.)

T Á R C Z A.

Kir. magyar természettudományi társulat.

A társulat 1867-ki évi jul. 17-én tartott közgyűlését az elnök, Stoczek tnr. következő beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt közgyűlés! — Mindenekelőtt szerencsém van királyi biztos ő Nagyságát Kammermayer tanácsos ur személyében bemutatni.

A kir. m. term. tud. társulat nyári közgyűlését ezennel megnyitván és a tisztelt tagtársakat szívéből üdvözlőlvén, tiszteli kötelességünkhöz híven, szerencsénk lesz társulatunk ügyeinek állapotát átnézetes vázlatban ime előterjeszteni.

Azon meggyőződésből indulva ki, hogy nem csak a tagok iránti figyelem és méltányosság, hanem magának az egész társulatnak érdekei megkívánják, időszakonként gondoskodni arról, hogy azon tisztelt férfiak, kik mint társulatunk tagjai, a közös czél előmozdítására közreműködtek, koronként alkalmat nyerjenek a társulat fejlődésének mozzanataival megismerkedni — ezen meggyőződéstől ugyanis vezérelve, intézkedett a választmány arról, hogy a társulat történetének leírása, mely a múlt évben már megkezdett, egész a jelenkorig kiterjesztessék. Titkár ur díszre nem szoruló szokott buzgóságával e feladatnak már megfelelt.

Társulatunk közlönye a felolvasott és a kiadásra méltóknak talált értekezések közlésével az előbbi években rendszeren hátralékban volt; leverőleg hatott ez a munkás tagoknak működésére, és nem kevésbé lankasztólag vidéken lakó ügyfeleink részvételének nyilvánítására. A jelen év ezen eljárásnak ellenkező és továbbra is követendő példáját mutatja fel, mert nem csak hogy a múlt évekből fennmaradt hátralék értekezések közzé vannak téve, hanem már a jelen évből elfogadott értekezések is, — majdnem havonként megjelenő füzetekben a közönség kezeibe jutottak.

Társulatunk működése ellen nem ritkán hallatszott azon többé kevésbé jogos panasz, hogy a természettudományok különböző ágaival nem foglalkozik egyaránt, s hogy különösen a természetrajz az újabb időkben mostohán van képviselve. A jelen év munkásságát e szemrehányás nem érheti. Állat, növény és ásványtani értekezések egyaránt váltakoztak a természettani, csillagászati, vegytani és erőműtani dolgozatokkal.

S mit az előbbi évek közlönyeiben fájdalmasan kelle nélkülöznünk, — a nevezetesebb felfedezések időszerű megismertetését, — abban az utóbbi füzetek örvendetesen gazdagok.

A társulat ügyeiben követett gyors és eleven kezelésnek következménye gyanánt tűnik elő magának a pénztárnak is kedvező állapota. Valamint a pénztárról úgy a könyvtárról szóló részletes jelentések alább fognak előterjeszteni; itt csak fölemlíteni akarom hogy az újabb időben nagyobb számmal kiadott füzetek költségeinek daczára 1606 frt. áll rendelkezésre.

Ezen örvendetes jelenségeknek, a választmányi tagok buzgóságán kívül legnagyobb előmozdítója, társulatunk érdemes titkára.

Midőn mind ezért magam, a választmány, s úgy hiszem a közgyűlés nevében, neki köszönetet szavazni kedves kötelességemnek ismerem, fájdalmasan esik, s csak a legnagyobb sajnálattal jelenthetem ki, hogy társulatunk e buzgó tisztviselője állásáról nem sokára lemondani kénytelen.

Pártfogóval nem bírván jelenleg a társulat, időszerűnek mutatkozik, hogy a tagok választásán kívül e közgyűlés egy pártfogó megválasztására is kiterjeszse figyelmét. Erre nézve ha a tisztelt közgyűlés óhajtja, a választmány bátorodik ajánlatot tenni.

A lefolyt félév ügymenetének részleteiről a titkár úr lesz szives jelentést tenni.

Titkári jelentés

a kir. magyar természettudományi társulat 1867-ik évi január — július első félévi működéséről.

Tisztelt közgyűlés! — Azon eredmények rövid vázlatát lesz szerencsém ezennel a t. közgyűlés elé terjeszteni, melyek most folyó társulati évünk mai nappal bezáruló első felében a kir. magyar természettudományi társulat körében felmerültek.

Folyó 1867-ik évi január 16-ka óta, mint a mely jelen évi működésünk kezdetét nyitotta meg, társulatunk 11 szakgyűlést és 4 választmányi ülést tartott.

a.) A szakgyűlések febr. 6-ikán és 20-ikán, Mart. 6-ikán és 20-án, April 3-ikán és 17-ikén, Május 1-sején és 15-ikén, június 5-én és 19-én és végre jul. 3-án tartottak.

Ezen szakgyűléseken időszerűen rendezten értekeztek:

Fölsér István ur a gyorsulás változásának törvényéről a legkisebb négyzetek elmélete szerint.

Schindler Emil ur a levegő gépekről.

Nendtvich Károly ur az ammonniak élelybeni elégéséről kísérlettel.

Preysz Mór ur üveg étetési készítményeit mutatta be.

Ugyanó saját kísérletei nyomán a borkó oldatok sűrűségéről.

Papp Márton ur a természettudományok középkori történetéről.

Bielek Miksa ur a mechanikai eszközök czélszerű alakjáról és alkalmazásáról.

Stoczek József ur a légsúlymérővel történő magasság mérés képletéről.

Kruspér István ur a mart. 6-án véghezment napfogyatkozásról, különösen a napfogyatkozási számításokról.

Than Károly ur a Thomas-féle számoló gépről a gép bemutatásával.

Lengyel Béla ur a chlorderlég előállításáról kísérlettel.

Ginter Károly ur a szőlőmust és bor természetesen javításáról, és az ország borműipara és borkereskedése emeléséről.

Kriesch János ur a Runge-féle növény táplálkozási elméletéről.

Girólkúti Ferencz ur a magyar dinnyetermelés jelen állapotáról.

Szabó József ur, állítólag gyökerekből készült, olcsó s ennél fogva inség idején kenyér pótlék gyanánt használható lisztet és kenyert mutatott be.

Kondor Gusztáv ur a hulló csillagok és az üstökösök összefüggéséről.

Molnár János ur a budai mészmárga vegyalkatáról.

Fehér Ipoly ur helyett *Somogyi Rudolf* ur a szél hatásáról kéményeinkre.

Wartha Vincze ur helyett *Szily Kálmán* ur adalékok a minőleges vegybontáshoz.

Nendtvich Károly ur az oraviezei paraffin gyár terményeiről szines graphicus rajz bemutatása mellett.

Preysz Mór ur a kelések ellen a sziksós fürdők jótékony hatásáról.

Molnár János ur a budai meleg vízben foglalt nyálkás testek vegyalkatáról és a Margit szigeten fűrt artézi kút vizében lerakódott kénről.

Lengyel Béla ur a gázok átömléséről colloid anyagokon.

Szily Kálmán ur a Graham-féle gázdialysis nagy horderejéről.

Abt Antal ur az egyetemi ásványgyűjteményben levő egyhajlású földpátok jegecsorozatairól.

Nendtvich Károly ur hazánkban egy újabb feltalált növényéről.

Krenner József ur egy új selensavas kettős só jegecsalakjáról.

Kriesch János ur az ősalatok s jelesen az ázalagok körül tett újabb tanulmányozások eredményeiről.

Eddig a szakgyűlések, melyekhez az időközben felmerült kisebb-nagyobb eseményekről titkári apróbb közlések járultak.

Választmányi gyűlések az intézkedést kívánó folyó ügyek számára képest 4 ízben, u. m. január 24-én, febr 6-án, május 15-én és július 17-én tartattak.

Tárgyalásaiknak nevezetes részét képezték mindjárt az év elején, nevezetesen január 24-én a társulati pénzek eihelyezésére tett intézkedések, melyeknek erejénél fogva azon szempontból indulva ki, hogy nemcsak kellőleg biztosított és kamatozó, de bármely perczben is újra kézhez vehető állapotban legyen a pénz, a befizetett alapítványi pénzek 3754 frt 81 kr-ra menő összege a rendes évi tagdíjakból 3800 frtra, a 2566 frt 2 krból álló Schuster-féle alapítvány szinte a rendes évi tagdíjakból 2600 frtra kerek számmal kiegészítetvén, a Bugát- és Seitovszky-féle alapítványokkal együtt 5—500 frtos földhitel-intézeti papirokba fektetett.

Társulatunk t. elnökének a f. évi január 16-án tartott közgyűlésen tett azon közakarattal elfogadott indítványa következtében, miszerint „társulatunk javára országos segélyezés kieszközlése végett az országgyűléshez alázatos kérelem intéztessék“ a választmány kedves kötelességének ismeré gondoskodni arról, hogy a kebelében általános helyesléssel elfogadott kérvényt — mely közlőnyünk VII-ik kötetének élén lenyomatott — ne csak egyszerű kérvény alakjában vegye a magyar törvényhozó testület, hanem úgy, hogy abból meggyőződhessék, miszerint nem méltatlanokra fogná pazarolni pártfogását. S így lön, hogy azt közlőnyünk ép akkori időben megjelent VI-ik kötetének nem csupán tudományos, de egyzersmind közérdekű munkálatokat is szép számmal tartalmazó 2-ik füzeté elé lenyomatva, az egyes képviselők közötti kiosztás végett 365 példányban bocsátá rendelkezésére a képviselő ház elnökének.

Társulatunk első s ennél fogva ez ideig egyetlen pártfogójának országunk egykori nádorispánjának István főhercegnek f. évi febr. 19-én Mendone-ban történt elhunytával alkalmával sietett társulatunk pártfogója elköltözése feletti részvétét kifejezni az üdvözült testvérének József főhercegnek, ki is társulatunkhoz intézett levelében részvétünket legbensőbb és legforróbb hálával fogadta. Az ide vonatkozó levelek különben még e gyűlésben a t. társulat elé fognak terjesztetni.

Ős tagjaink egyike KanyaPál ur még jelen társulati évünk elején egy indítványt terjesztett a választmány elé az iránt, hogy társulatunk, a mennyiben újabb időben emelkedésnek indult pénzügyviszonyai megengedik, gondoskodnék egy természettudományi naptár kiadásáról, melynek pontos csillagászati naptáron kívül a természeti tudományok haladását vázoló szemle képezné főtartalmát, s ha netán társulatunk erre egymagában elégtelen lenne, csatlakoznék ez ügyben a magyarhoni földtani társulattal, mint a mely rokon rendeltetésű társulatnak egy ilyen, a jövő évben már megjelenendő naptár kiadása szinte érdekében állana. — A választmány maga részéről kívánatosnak tartaná ugyan, a mennyire lehetséges volna, különösen olyan szélesebb alapon szerkesztendő naptár kiadását, mely nem csupán tagtársaink számára lenne írva, de min-

dennemű természettudományok jelen állását és előhaladását ismerető dús és változatos tartalmával utat törne a nagy közönség közé is — mivelhogy azonban társulatunk jelen, a mult évekhez viszonyítva, valaminél bővebb jövedelmeit a szintén élénkebb pezsgésnek indult társulati munkálkodások kiadásai ép úgy igénybe veszik mint azelőtt, a választmány ez ügyet — elvileg különben magáévátévén — elhalasztandónak vélte mindaddig, míg az országgyűléshez benyújtott kérvényünkre kedvező válasz adatik. Kanya Pál tagtársunk beadványát mindamellett véleményes javaslatlattel és egy kis előrajz készítése vegett Jármay Gusztáv, Kondor Gusztáv és Somogyi Rudolf urakból áll bizottmányának adta át, mely bizottmány véleményét jövő alkalommal szerencsénk lesz a t. közgyűlés tárgyalása alá bocsátani.

Nemkülönbén a t. közgyűlés elé leszen terjesztendő egy másik indítvány is, melyet egyik közelebbi, nevezetesen jun. 19-kén tartott szakgyűlésünkön gr. Eszterházy Kálmán ur tett, t. i. hogy a közlőnyeinkben megjelent értekezések, munkálatainknak a külfölddel megismertetése tekintetéből, kivonatban idegen nyelven elkészítve az illető külföldi folyóiratoknak megküldetnének.

A horvátországi körösi gazdasági és erdészeti tanintézet igazgatósága az év elején kiadványaink egy példányának megküldésére kérvén meg a társulatot, az a választmány határozatából annak idején elküldetett. Ugyazint kiadványaink egy példányával határozá megtisztelni választmányunk Horváth Mihály püspök ur ő méltóságát, Sztoczek József ur elnökle mellett Than Károly, Kátai Gábor és Somogyi Rudolf tisztviselőiből álló küldöttséget bizván meg, hogy adnák át azt a hazába csak újabb időben visszatértnék, ki 1845. óta tagtársunk.

Végül midőn felemliténem azt, hogy utolsó közgyűlésünk óta munkálatainknak három füzeté jelent meg, nevezetesen a közlőny VI-ik kötetének 2-ik és 3-ik s a VII-ik kötetnek első füzeté, mely utóbbi két füzetnek t. tagtársaink közötti kiosztása épen most van folyamatban, nem mulasztatom el, hogy örömmel ki ne fejezzem a felett, miszerint választmányunknak különösen újabb időben kifejtett abbéli buzgólkodása, hogy a társulatunk kebelében tartott értekezések t. tagtársainknak a lehető leggyorsabban kezeibe jussanak, ez idő szerint teljes sikerrel van koronázva,

Ezután az első titkár a pénztárnok jelentését olvasá fel, melyből kitűnt, hogy a rendelkezésre álló készpénz összege 1606 forint 93 krajczár.

Majd a könyvtárnok jelentését olvasá fel az első titkár, melyből tudomásunkra jutott, hogy könyvtárunkban 601 munka van 1633 kötetben, mint szinte az is, hogy a társulat jelenleg 45 tudományos intézettel áll csereviszonyban, tehát 3-szor annyival, mint három évvel ezelőtt.

Arra nézve, hogy a közlőnyünkben megjelent eredeti dolgozatokkal a külföldi is megismerkedhessék, elhatározottat, miszerint az értekezések, ha szerzőik által idegen nyelven kivonatban kiállittatnak, a társulat által megbíráltatván a szerző és választmány által megállapítandó külföldi folyóiratoak a társulat költségén és nevében ki fognak küldetni.

Azon külföldi társulatoknak kiküldendő közlőnyeinkhez pedig, melyekkel csereviszonyban állunk, a mennyire lehetséges lesz, a kiküldött értekezések fordításairól külföldről nyerendett külön lenyomatok fognak mellékelteni.

A magyar orvosok és természetvizsgálók által Rimaszombatban a jövő hónapban tartandó nagy-gyűlés meghívója olvastatott, mire nézve határozottatott, hogy a kik mint társulatunk küldöttéi szándékoznak a gyűlésben részt venni, ezen szándékukat aug. elejéig a társulat első titkáranál jelentsék be.

Az első titkár a társulat pártfogójának István főhercegnek elhunytakor József főherceg ő Fenségéhez intézett részvét iratát s az arra vett választ olvasá fel.

Az elnök felhívására Szabó József ur mint az illető bizottmány tagja bemutat egy gyökérlisztből készült kenyeret, mely inség idején kenyér pótlék gyanánt volna használható, mely apró részletekben megkostolás végett a tagok közt kiosztatott. Minthogy pedig feltalálója ezen kenyér pótlék hasznos voltáról a társulattól bizonyítványt kér, a közgyűlés azt határozá, hogy ha a bizottmány az eddig még teljesen be nem végzett vizsgálatból, bizonyos szükséges alkatrészek jelenlétééről meggyőződend, azt azon arányban a társulat részéről lehet ajánlani.

Ekkor az elnök előterjeszti, miszerint István főhercegnek f. évi febr. közepén történt elhunytá óta társulatunknak nincs pártfogója. S megkérdi a közgyűlést, hogy beleegyeznek-e abba, hogy pártfogót a választmány ajánljon. Mibe a közgyűlés általánosan beleegyezvén, az elnök kijelenté, hogy a választmány pártfogóul Jozsef főherceg Ő Fenségét, boldogult István főherceg testvérét ajánlja, mit is a közgyűlés általános és teljes megegyezéssel s ismételt éljen kiáltással és élénk lelkesedéssel fogadott.

Ezután tag választásra kerülén a sor, rendes tagokul választattak: Hidegh Kálmán, Boroskay János, Dier Lajos, Handtken Miksa, Kodolányi János, Kunsz Adolf, Klepeicz József, Tanárky Gedeon, Medveczky Ferencz, Balogh István, Hamaliár Károly, Severlay Károly, Somoskeőy Károly, Ujházy Lajos, Pallér Kelemen, Bolgár Mihály, Gróf Bathiany Ferencz, Szabó Antal, Dapsy László, Dr. Mocsáry Antal, Bak Izráel, Jankai József, Trajanovics Ágoston, Podhraczký Ferencz, Vass István, Lederer Ábrahám, Szabó Imre, B. Kemény Zsigmond, Illucz Oláh János, Gschwind Mihály, Dr. Kövér Gábor, halasi Spanyol József, Dr. Wiener Salamon, Dr. Tátray Gergely, Maszlaghy Xav. Ferencz, Steinbach Antal, Skoff Ferencz, Csákós Elek, Mersits János, Ludányi István, Losonczy László, Schön József, Szász Károly. Levelező tagul: Reithammer Antal Emil pettaui gyógyszerész.

Káta i Gábor
társ. első titkár.

Felhívás.

Azon magyar orvosok és természetvizsgálóknak, kik a Rimaszombatban tartandó XII-ik nagy-gyűlésre Miskolczon át szándékoznak utazni, sietek e következőket tudomásukra juttatni.

1. Intézkedés fog történni a hatóságok részéről, hogy az átkelő vendégek, megérkezések estvéjén aug. 10-én a város lelkes polgárainál minél kényelmesebben elszállásoltassanak.

2. Gondoskodva lesz a tovább szállításról Miskolczról Rimaszombatig, annyiban, hogy az utazók egyrészt a fuvarosok zsarolásának, más részről azon kellemetlenségnek ne legyenek kitéve, hogy tömeges megérkezés esetén kellő számban fuvar ne legyen rendelkezésükre.

Mindezekről a magyar orvos és természetvizsgáló urakat tudósítani szerencsém van, kérem egyszersmind őket, ne terhelhetnének erre jöveteli szándékukat velem mi előbb, — legkésőbb aug. 1-éig — posta útján tudatni, és pedig azért, hogy a kiállítandó fuvarok számára nézve magunkat tájékozhatassuk, s az elszállásról gondoskodás is meg legyen könnyítve.

Az előleges bejelentés biztosítja az illetőket mindkettőről.
Miskolcz július 14. 1867.*) **Dr. Bódogh Albert**
t. Borsod megye főorvosa, a borsodi orvosgyógyszerész egyesület elnöke.

Vegyések.

Pest, jul. 19-én. — A m. orvosi könyvkiadó társulat részére fizettek lapunk szerkesztőségénél 1867-re Halász János tr. 8 frt; új tag Ivanovics Pál tr. Baján 1866 és 1867-re 20 frtot.

— Jelentjük a társulat t. tagjainak, hogy úgy Stellwag szerkesztete mint Fresenius minőleges vegybontása fordításának első fele elkészült valamint e kiadásokhoz szükségelt fametszetek is az eredeti művek kiadói által megküldettek. Mind a két munka, s ezeken kívül két kisebb monographia Erlennayertől — a bőr alá fecskendés és az agyüterek emboliája — nyomtatás alatt vannak.

— A *molnártó* a sótéren, aldunasor, hová a kórodák építtetése terveztetik a vállalkozó által szerződése ellen nem homokkal és épület törmelékekkel, hanem cserhéjjal és söpredékekkel — tehát rothadó szerves anyagokkal nagyrészt töltetett ki. — A városi hatóság a kútviz és levegő ezen mérgezésének meggátlása iránt, mint olvassuk, intézkedett. Hogy mennyire szükséges volt ez, mutatja a feldunai új pompás házsor az akadémia felett, hol nem csak a kutak vize minden ügyelet dacára élvezhetlen, hanem nagyobb vizállásnál még veszélyes betegségeket is okoz.

— A pesti egyetemnek sebészi kórodáján vizsgálat alapján díjazott műtőnövédeknek Jeneý és Thanhofer, ex propriis Fischer és Iszlay trok neveztettek ki; végre tanáreggédé ifjabb Verebélyi József tr.

*) Tisztelettel kéretnek minden hazai lapok tekintetes szerkesztői ezen felhívásnak becses lapjaikban helyt adni.

— *Pest városa képviselőse* a Szt. Róchus kórházban alkalmazott tevékeny Molnár János gyógyszerész törvényszéki vegyésznek nevezte ki 200 frt. évi díjjal. Ez intézkedés úgy az ügy fontossága és annak czélszerű kezelése mint a megválasztott szakember tekintetében teljes előismerésre méltó. Kivánatos, hogy a boncznoki állomás is hasonló módon jeles egyéniség által töltsék be, s hogy törvényszéki vegyészek általán az illető hatóságoknál alkalmaztassanak.

— *A m. tad. akademia* math. és természettudományi osztálya f. hó 8-án tartott ülésében Schenzl Guidó tanár a delejes lehajlás abszolút méréséről; Szabó József tanár a történelmi és geológiai halmokról; végre Han K. tanár egy általa fölfedezett új gázzal — mely egy egy parány széneny, éleny és kénből áll — értekezett. Alkalmunk lesz azt bővebben ösmertetni.

— Hegedűs János tr. műtő, fősebésznek neveztetett ki ideiglen a budai kórháznál, míg a képviselők végleg nem határoznak

* *Pest Pilis és Solt megyék egészségügyi bizottmánya tagjainak névsora*: Balassa János, Bókay János, Kovács S. Endre, Pólya József, Argenti Döme, Halász Géza, Poor Imre, Steszl Lajos, Bakos Ferencz, Mátray Miklós, Buzinkay Gyula, Csájághy Béla, Vári-Szabó János, Schmidt János, Korányi Frigyes, Lumniczer Sándor, Hirschler Ignác, Lippay Gáspár, Patrubby Gerő és Rózsay József orvos-tudorok; Kiss Károly, Sztupa György gyógyszerész; és a megye rendes főorvosai fősebésze és járás orvosai: Beöthy Lajos 1-ső alispány, Nyári Pál, Kandó József bizottmányi tagok; Dalmady, valamint Szentkirályi jegyzők, Horváth Döme tisztí ügyész.

* Gombos ur, mint olvassuk, a kereskedelmi (?) ministerium részéről engedélyt kapott tinctura stomachico-hepaticájának árulására. Eszerint azt lehet várnunk, hogy ő méltósága nem sokára Themistól bucsút veend, s Mercurius zászlójához szegődvén philanthropicus (?) titkos szere terjesztése végett boltot fog nyitni.

† Sir William Lawrence Baronet, a királyi társulat tagja, a királyné seborvosa, Angolországnak annak idejében egyik legkitünőbb sebésze élete 84-ik évében meghalt.

— *a* — *Rómában* június 27-én a *cholera*-ban húszan haltak meg. Azóta a járvány mindinkább félelmesebb mértékben terjed.

— *a* — *Párisban* szinte fordult elő néhány choleraeset, azt azonban még nem mondhatni, hogy járvány van jelen. Sok idegen van ugyan jelen, de azért a város tultelve nincs, mert a párisiak közül sokan a falusi levegőt élvezni mentek.

Hetiki mutató

a pestvárosi közkórházban 1867. július 12-től egész 1867. jul. 18-ig ápolt betegekről.

1867.	felvett			elbocsátott			meghalt			visszamaradt					
	beteg		összeg	gyógyult		összeg	beteg		összeg	beteg		szülőnő	gyermek	elmekör	összeg
	férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő				
Juli. 12.	19	13	32	13	21	34	3	1	4	277	424	3	6	23	733
" 13.	20	15	35	10	11	21	3	1	4	282	426	3	8	24	743
" 14.	16	22	38	13	36	49	4	2	6	281	411	3	7	24	726
" 15.	10	13	23	15	4	19	2	1	3	275	422	3	7	20	727
" 16.	24	23	47	12	17	29	—	6	6	287	422	3	7	20	739
" 17.	18	9	27	16	13	29	—	—	—	299	404	6	8	20	737
" 18.	21	22	43	24	12	36	1	2	3	285	420	6	9	21	741

Betegforgalom és létszám mint múlt héten. Legtöbb az ivar- és emésztő szervekben beteg. Hagymázás 65. Himlős 6.

Pályázatok.

A Pozsonyi m. k. országos közkórháznál az egyik másod orvosi állomás megürülvén, ennek betöltése végett a magas m. k. belügyministerium 1867. év május 26-án 6406 szám alatt kelt rendelete folytán ezennel pályázat nyitattik.

Ezen 400 frt. évi fizetéssel, szabad lakás és fűtés élvezetével összekötött állomásra folyamodhatnak azon orvostudorok, kik a magyar és német nyelvet tökéletesen bírják és a tót nyelven is képesek a betegek kihallgatását eszközölni.

A kellő okmányokkal felszerelt kérvények f. é. augusztus hó 15-éig nyújtandók be a kórház igazgatóságához.

Pozsonyban, 1867. július 14.

A pozsonyi orsz. kórház igazgatósága.

Máramaros megyebeli Técső korona-város orvosa dr. Sziklász Lajos urnak tek. Szabolcsmegye bizottmánya által, azon megye orvosává lett megválasztatása folytán, e város orvosi állomása — melyhez 420 a. é. frt. évi fizetés, — egyszeri beteglátogatás és halott szemleért az illetők által fizetendő 35 kr. — jutalék van kapcsolva — megüresülvén, az erre nyitott pályázat jelen hirdetmény keltétől számítandó 30 napra meghosszabbítottatik.

Pályázni kívánók sajátkezűleg irt s kellőleg felszerelt folyamódásokat a kitűzött idő alatt ezen város tanácsához nyujtsák be.

A pályázótól politikai és erkölcsi jó magaviseletén kívül megkívántatik: hogy orvostudor legyen; a magyar nyelvet bírja; azonban előnyére leendő, ha a német és orosz nyelvet is érti s beszéli.

Ezen orvosi állomás alapításakor meghatározott alapszabályok a városi tanácstól akar levelezés által megtudhatók, akár a városi irodába személyesen bármikor megtekinthetők.

Kelt Técsőn az 1867-ik évi jun. 29-én tart. városi közgyűlésből.
Erdő Bálint Farkas Tamás
polgármester. városi jegyző.

ANGLIA. Londoni kiállítás. TISZT. ÉREM. 1862.	FRANCZIAORSZÁG. GYÓGYSZER. ISKOLA PÁRISBAN. TISZT. MEGEMLÉKEZÉS.	PORTUGAL. Oportói kiállítás. 1-ső R. ÉREM. 1865.
--	--	---

TOROK-BAJOK,
SZÁJ-GYULADÁSOK.

DETHAN LEPÉNYKÉI
(Pastilles de Dethan)
BERTHOLLET-SÓBÓL
(Kali chloricum).

Ajánlják Páris és Belgium kórodáinak orvosai a torokbajok, torokgyík, hártás lob, a száj fekélyei s gyuladása ellen. Visszaadják a gégeének hajlékonyságot, a hangnak az üde csengést, megszüntetik a rossz lehetetet, véget vetnek a dohányzás szülte ingerlésnek s ellen-súlyozzák a higanynak a szájra gyakorlott veszélyes hatását.

☞ Ara egy doboznak 2 frt.

DETHAN FOGPÉPJE (Opiat de Dethan) Berthollet-sóból (Kali chloric.) Különösen ajánlatos e mézzel készült száj-szer oly egyéneknek, kiknek foguk inog vagy lóg, ínyök vérzik és a kik higanyval élnek. ☞ Ara 1 frt. Ezen fogkészítmények megtartják a fogak fehér színét, eloszlatják a gyuladásokat, felüditik a szájat s mérséklék és rendessé teszik a nyál-elválasztást.	FOGPOR és FOGELIXIR (Élixir et Poudre) Berthollet-sóból (Kali chlor.) Illatuk, kellemes szaguk, zson-gító és üdítő tulajdonságuk be-csessé teszik e szereket az öltöz-ásztalnál, s nélkülözhetetlenné a száj épentartására. ☞ Ara 1 frt 50 kr.
--	---

ORVOSI MEGJEGYZÉSEK.

»A Kali chloricum a torokgyuladás és fekélyei ellen saját-szer gyanánt hat és azokat öt-hat nap alatt visszaesés nélkül gyógyítja meg.« *Blache*, gyermekkórházi főorvos Párisban; *Herpin és Chanal*, Helvéziában; *Henoch*, Németországban; *Hunt és West* Londonban; *Barthez*, a császári koronaherceg orvosa; *Trousseau*, a Hôtel Dieu kórház orvosa Párisban sat.

»Ezen szer azonnal enyhíti és gyorsabban gyógyítja meg a száj-türeg fekélyeit, mint bármely más szer.« *Bergeron*, a St. Antoine kórház orvosa.

»Határozottan mondhatom, hogy a higanyos nyál-folyás saját-szere fel van fedezve.« *Demarquay*, a Dubois-féle gyógyintézet orvosa.

»Ezen só a higany által előidézett káros hatásoknak elejét veszi, s azokat meggyógyítja, a nélkül, hogy ezen szer gyógyerejének ár-tana.« *Ricord*, Napoleon herceg orvosa.

»Dethan lepénykéi Berthollet-sóból a legbiztosabb és legkevesbé kellemetlen óvó szer a higanyos szájlob ellen.« *Diday és Rollet*, a lyoni kórház orvosai.

RAKTÁRAK:

Párisban: **Adh. Dethan** pharmacien, Fauburg St. Denis No. 90.
Magyarországi főraktár: **TÖRÖK JÓZSEF**, gyógyszerész, ki-rály-utca 7. szám. — Bécsi főraktár: Franz Wilhelm, Materialist.
Budán: Wlasek gyógyszerész; Pozsony: Pisztóry gyógyszerész.
Prága: gyógyszerész a fehér angyalhoz; Tokaj: Krötzer gyó-gyszerész; Grätz: Hutter gyógyszerész; Triest: Serravallo gyógyszer; Velence: Bötner gyógyszerárában.
(5-*)
Megszerezhetők: Európa minden kitűnő gyógyszerárában.

Iblanyt és büzenyt (Brom u. Jod)
nagy mérvben tartalmazó
CSÍZI ÁSVÁNYVIZ.

A csízi ásványviz vegyi szerülete.

	Tartalma 1000 rész vízben:	A vegysulyok aránylagos száma:
Szikeny (Natrium)	6.1383	88,53 Na.
Mészeny (Calium)	0.2990	4,95 Ca.
Kesreny (Magnesium)	0.1635.	4,52 Mg.
Hamany (Kalium)	0.2191.	1,86 K.
Lavany (Lithium)	0.0026.	0,13 Li.
Vas (Ferrum)	0.0008.	0,01 Fe.
Halvany (Chlorum)	10.3232.	96,46 Cl.
Szénvavas (Széneny)	0.0556.	3,08 CO ₂ .
sókban: {Élenny (Oxygenium)	0.2222.	
Büzeny (Bromum)	0.0531,	0,22 Br.O
Kovasavas (Kovany (Silicium)	0.0045.	0,21 Si ₃ .
sókban: {Élenny (Oxygenium) 0.00057.		
Iblany (Jodum)	0.0308.	0,08 J.
Kénsavas (Kén (Sulphur)	0.0020.	0,05 (CO ₂ .)
sókban: {Élenny	0.0041,	
A szilárd alkatrészek összege	17.5245.	
Szabad szénsav	0.2471.	5,40 (CO ₂ .)
" " 1000 térfogatban =	127,23 térfogat.	

Ezen elemzésből látható, hogy a csízi ásványviz igen jelentékeny mennyiségű Iblanyt és Büzenyt tartalmaz és ennek következtében az ezen nemű gyógyszerek legjobbjaihoz és legkitűnőbbjeihez számí-tathatik. — Pest mart. 29. 1865. *Than Károly* tr., magyar királyi egyetemi vegytanár.

Bizonyítványok.

Az eddigi vizsgálatok nyomán jod és brom tartalomra gazdag csízi viz általában javaltatik és kórházi mint magán gyakorlatban is igen si-keresnek bizonyult: 1-ör. A görvélykór minden alakjában, a mirigy beszü-rödesektől egész a csontbántalmakig. 2-ör A heveny lobok után visszama-radt lobterményeknél a mirigyesszervekben, izületekben és csontbántalmakban. 3-szor: Különbféle szervek tultengéseinek és daganatainak, valamint az ezak-tól feltételezett fehér folyásnál (külsőleg is alkalmazva). 4-szer: A másod és harmadlagos bujakórbán, különösen higany használata után. 5-ör: Buja-vagy görvélykóros eredetű borbajok ellen. 6-ör: Az idült csús és köszvény több alakjaiban. — Kelt Pesten martius hava 29-én 1865. Dr. Kovács **Sebestény Endre** s. k. orv. seb. tudor, a budapesti m. k. orvosegyet el-nöke, a Szt. Róchus kórház elsőd orvosa stb.

Alólirt bizonyítom, hogy a jod és brom tartalomban gazdag csízi ásványviz mindazon gyógyhatásoknak megfelel, miket föle említett alkatrészeinél fogva várni lehetett, s e részben kitűnő gyógyszernek bizonyult. — Pest, martius 29 én 1865. **Balassa** tr, tanár a m. k. tud. egyetemen.

A csízi ásványviz, mely nagy mennyiségű iblanyt (Jod) és büzenyt (Brom) tartalmaz, a következő betegségek ellen kitűnő eredménnyel alkalmazzatik: 1) A mirigyek, külbőr, nyákhártyák s a csontok görvélyes bántalmainál. 2) Azon lobterményeknél, melyek a méh-, petefészkek-, herék- és düllmirigyekben visszamaradnak. 3) A csontok- és csontbántalmakban fészkelő bujakórnál. — Pest, martius 30-án. 1865. **Wagner** tr. a m. kir. tud. egye-temen a „gyakorlati orvostan“ rend. tanára.

A csízi ásványvizet a görvély-kór bántalmainál több esetben megki-sérlettem, s igen jó gyógyhatásnak találtam, ezért mint hathatós gyó-gyszert ajánlhatom is. — Bécs, april 1-jén 1865. Dr. **Zsigmondy** a „bécsi általános kórház“ elsőd orvosa.

A csízi ásványviz kapható: Pesten minden ásványviz kereskedésben.

Közvetlen megrendelések: *A csízi Jod és Brom tartalmu ásványviz-forrás kezelőjéhez Pusztá-Szabadkán — utolsó posta Rima-Szombat (Gömör megyében) — intézendők.*

25 üveggel telt láda ára Pesten vagy Miskolczon 6 ft. o. 6.
(1-*)

Blumenthal József.

Előfizetési ár: helyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr., vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesítendők.
Hirdetésekért soronként 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében várczi utczán Drasche-féle házában.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizenegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos **Markusovszky Lajos** tr. Főmunkatárs **Balogh Kálmán** tanár.

Tartalom: Balassa János tnr. Közlemények a sebészi gyakorlat köréből. II. Az állandó hideg vízfürdő haszna zúzott sebeknél. — A bujakór gyógyítása higany által. Vége. — Könyvismertetés: The English and their Orgin. By Luke Owen Pike. — Lapszemle Légenysavas ezüst vérhasnál. — Az orr nyákhártyájának felhasználása, hogy rajta keresztül a szervezetbe gyógyanyagokat kebezzünk be. — A szivburok megcsapolása, midőn abban savó van felhalmozódva. — A franciaországi népségi mozgalom.
Tárca: Marhavész és cholera. — Londoni levél. — Jean Civiale emlékezete. — Vegyesek. — Pályázat.

Közlemények a sebészi gyakorlat köréből.

BALASSA JÁNOS egyet. tanártól.

II. Az állandó hideg vízfürdő haszna zúzott sebeknél.

Az újabb kori művelődésnek folyománya, hogy a zúzott sebeknek azon fokai és alakjai mai nap hasonlíthatlanul gyakoribbak, melyek folytán az illetők nemcsak tagrészeiktől megfosztatnak, hanem életük is számtalanszor veszélybe döntetik. Elég erre nézve a folyton haladó iparművészetnek eszközeire, a gépekre tekintünk, hogy azon romboló hatást megmagyarázhassuk, mely azoknak gyors és hatályos mozgásban levő kerekeik, horgaik és hengereik által a közeljök jutott testrészeire eszközöltetik. A lágy részeknek szétzafatolt volta, az izmok és inaknak kiszakgatott állapota, a köztakarónak messze kiterjedésben való lefejtettsége, a csontok széttördelése stb., mind megannyi alakjai ezen veszélyt jelző sérelmeknek. A mennyiben ilyen gyorsan és nagy erőszak által létrehozott sebzések sem jelentékeny vérzést, sem tetemes fájdalmat a sértettnek nem okoznak, ő ennél fogva a bajnak nagyságát felfogni nem képes, ennél fogva az előrelátó sebész által javallott tageltávolításra, az emberi kedély természetsszerű mivoltánál fogva gyakran nem disponálható. Másrészt ismét, a mennyiben ily nemeinél a sebzéseknek a szembeötlő alak a sérelem foka és kiterjedésének megbírálásához nem nyújt mindannyiszor kellő alapot, mi sem vagyunk mindig képesítve a gyógyulási folyamatnak leg egyszerűbb és ily körülmények között aránylag legbiztosabb tényezőjét, t. i. a csontkítást dictálhatni, minél fogva gyakran történik, hogy ily nemű zúzódások és zúzott sebek kórfolyamának minden veszélyeivel szembe vagyunk állítva.

Tudvalevő dolog, miszerint a zúzódás által a sértett részeknek életviszonyai, az edények, szövetek és idegek szétroncsolása folytán megsemmisíttetnek; hogy tehát azok különböző, többnyire nagyobb kiterjedésben elhálnak. Ott pedig, hol az élet megszűnik, a természet törvénye szerint tüstént érvényre jut a felbomlásnak — rothadásnak — folyamata. És itt rejlik a sebzettre nézve a bántalom mivoltából származó legelső, legtetemesebb veszély. Mert a rothadt részeknek terménye megfertőztetvén a környi szöveteket, azokban heveny, szétterjedő rothasztó lobra ad alkalmat, melyet nagy fokú láz kíséretében szoktunk ily kórfolya-

moknak első napjaiban észlelni. Minden gyakorló sebész tudja, mily pusztító hatálya van ily gerj-anyagnak akkor, ha újból sebzett és könnyen átjárható szövetekkel jönnek érintkezésbe. Napi renden forgó példákat nyújtanak erre a húgy- és bélsár-beszűrődések; ezekhez hasonló gerjanyagot képez a rothadási ev zúzott sebekben, hol a megbénított szöveteknek rendesen nincs eléggé élénk sejtermelő képessége arra, hogy az ép részeket ezen anyaggal közlekedéstől, s a nyirkedényeket annak felvételétől elzárja.

Elterjedt szétszakadások és egybe zúzatásoknál a visszérbeli vérkeringés rögtön tetemes zavart szenved. Ennek szükségképeni folyománya, hogy nagy mennyiségű nedv ömlik ki és pang a bántalmazott szövet közében, mely a fölületen létrejött rothadásnak gerjét csakhamar tovább terjeszti; mire vagy az egész, nagy mértékben megdagadó tag üszkösödése, — vagy az összes kötszövetnek messze menő elgenyvedése jön létre. Ily körülmények közt aztán a vérnek veszélyteljes fertőzése sohasem szokott kimaradni, mely veszélylyel a gyakorlat csakis egy módszert, mely szinte kétes, t. i. a fertőzött tagnak mielőbbi levételét tudja szembe állítani.

Az imént vázolt eves fertőzése a vérnek a tagrészeknek mai nap oly gyakran előjövő zuzódásainál és szétszakadásainál, kétségen kívül az azokat követő legveszélyesebb következmény, mely mögött a szinte ily nemű sebzéseknel gyakran jelentkező utóvérzések és az utólagos tovább terjedő lobok fontosságukra nézve jóval hátra maradnak.

A szóban forgó sebzéseknél szükségképeni folyomány, a megszakított nedvforgalom és anyagcsere következtében, a kisebb vagy nagyobb kiterjedésben létrejövő szövet-elhalás, melyet meggátolni nem áll hatalmában a gyógyművészetnek; azonban az elhalt részek rothadása által közvetített helyi és általános veszélyeken uralkodni igenis képes az, ha a rothadási folyamatot erélyesen megakadályozza. — A mennyiben a levegő és a meleg azon tényezők, melyeknek befolyása alatt életnélküli szerves anyagok szétbomlásnak indulnak, ez utóbbiaknak hatályától szükség távol tartanunk a zúzott sebeket főleg azon ideig, míg az életben maradt részeknek határára, a külről jövő károsat elszigetelő sejtképzés — sarjadzás — nem fejlődött ki teljesen.

A főnebbi irányokban különváltan régidő óta működött már a sebészi gyakorlat, és mióta Rust meg Kern kezdeményezései folytán a sebészek gyógykezelése körül a hideg viznek alkalmazását honosította volna meg a bécsi iskola, úgy, mint midőn főleg a francia sebészek a sebeknek a légtől való elzárását hozták alkalmazásba, a zúzott sebeknek lefolyásai körül kevésbé kedvezőtlen eredmények nyilvánultak volt. Azonban a használatba vett módszerek mivoltánál fogva, ott a levegőnek, emitt a melegnek távol nem tartása miatt, még mindig elég pusztító mérvekben mutatkoztak az illető kórfolyamatok arra, hogy mind a két rothadási tényezőnek, t. i. a légnak és melegnek elhárítását egyesítő módszernek kitalálása után ne látott légyen a gyakorlat. E részben már 1843-ban volt alkalmunk Roux kórodáján a hideg vízzel folytonos lecsurgatás (irrigatio) alakjában, első tekintetre igen ajánlkozó gyógymódszert észlelni; azonban a folyton tartó vízfolyamnak éjjel-nappal való fenntartása, meg a beteg ágyának e mellett való szárazon maradása annyi ügyyel-bajjal járnak, hogy az irrigatio ezeknél fogva olyan gyakorlati hasznavehetőségre nem tehetett szert, mint a milyent a főnebbi czélokra nézve a hideg víz-fürdő, azaz az illető tagrésznek hideg vízbe való mártása és bennetartása nyújt. E gyógyszer Major által ajánlva, Németországban gyakrabban alkalmaztatott, melynek meleg vízfürdőre való módosítását Langenbeck tanár dicséri egy a „Deutsche Klinik“-ben 1855-ben közzétett cikkében.

Nekünk a folyó tanévben volt alkalmunk azt első ízben megkísérteni, a czafatolva zúzott végtagbéli sebészek egyik legsúlyosabb alakjánál; és miután az eredmény legvérmesebb reményeinket föltűlmutta, nem késünk azt, valamint az azóta észlelt eseteket tisztelt ügyfeleink tudomására juttatni.

A malomkerék által bal alkarján szétzúztatást szenvedett beteg harmad napján a létrejött sérelemnek hozatott kórodánkra, mikor a nagy mérvű és messze terjedő lobfolyamatnak, a különben a sértés minősége által első tekintetre javallott elsődleges csonkításra többé nem lehetett gondolni, és nála az alkarcsontok összetördelt volta, a bőrnek szétszakgatott állapota és az izmok, meg inaknak részint egy-egy mállasztott, részint kiczafatolt mivolta miatt elkerülhetleneknek láttuk a zúzott sebek főnebb említett veszélyes esélyeit azon időközben, míg a hasznavehetlenné vált tagnak utólagos csonkítását lehetendett javallatba hozni. Teljesen alkalmasnak mutatkozott tehát az eset a fennemlített vízfürdőnek alkalmazására, mely mellett sem a helyi, sem az általános gyógyfolyami zavarok nem következtek be, s míg a helyi kórfolyamat hosszabba nyúlón bár, azonban rázkódás nélkül ment végbe, az általános ellenhatás mérsékelt fokú volt, úgy hogy 5-ik hetében a súlyos bajnak alkalmazni lehetett a csonkítást. A kórfolyamnak mivoltára nézve megjegyezzük, hogy a sebszinen az ily sérelemnél megjeleni szokott természetszerű változások majdnem észrevétlenül mentek végbe és hogy a jóval későbbben fellépő sarkadzás nagy lebenyű, kásaszerű, halvány piros seboríték gyanánt jelent meg; végre hogy a geny szétmálló, czafatszerű csapadékkint találtatott mindannyiszor a seblapra tapadva.

A készülék, melyet használtunk, a könyök szerint meghajtott, felső végén félholdszerűn kikerített szélű, hosszad, egy láb mélységű vályú volt bádogból, melybe az alkar és a fölkar alsó harmada kényelmesen beleillettek, és midőn az edény a fölkar kivájlás karimájáig vízzel

töltve volt, az említett végtagbéli részek teljesen a víz szine alá jutottak. A vizet mindannyiszor megújítottuk, valahányszor kelleténél kevésbé hideg volt vagy zavarosnak mutatkozott. A víznek mérséklete eleinte 15° volt, később a beteg érzése szerint 22°-ig emeltük azt fel. Egészben 2 1/2 hétig volt a kar víz alatt; ez idő után éjjelre kivettük és csak nappalra tettük azt néhány órára a fürdőbe.

Ime az idevágó esetek:

1. *Balkar sing- és orsócsontjának szálkás törése a lágyrészek szétszakgatott voltával. Állandó hideg víz-fürdő; utólagos csonkítás; gyógyulás.*

Gruchmann Tamás, 50 éves, Nagykáta pestmegyei születésű, molnár, balkarján szenvedett sérülések miatt 1866. november 5-én kereste fel a sebészi kórodát, baja keletkezését következőképpen adván elő: November 2-án ruhájánál fogva a malomnak fogas kerékei közé sodortatott, s testének több helyén apróbb, balkarján pedig tetemes sérüléseket szenvedett, mire karját képtelen volt lecsüngő helyzetéből fölemelni, s a jelentékenyen vérző tagrészt nagy ügyyel-bajjal hideg vízzel töltött dézsába tette; és miután a vérzés elállott, eleinte hideg borogatások, aztán kemény papir lapokkal támogatott kötés illesztetett sebzett tagjára, melylyel harmadnapra a kórodán megjelent. Kórelőzményeiből közlé, hogy 20 éves korában váltólázban szenvedett, 25 éves korában pedig himlőzött.

Sérelemnek képe következő volt: A balkar a fölkar felső harmadától kezdve lefelé egész hosszában mégegyszer oly vastagra dagadt, bőrszine szennyes sárga, itt-ott kékes, tapintatra feszült, ruganyos, mindazáltal a benyomott ujj helyét egy ideig megtartó; az ujjak nagy mértékben dagadtak. Az alkar külső felén két éles szélű folytonossági hiány látható; az egyik 3 ujjnyira a könyökizület alatt 2" hosszú, 1 1/2" széles, tojásdad alaku, karimái egyenletes szélűek, keskeny, szederjes udvartól környezvék, a köztük fekvő hám nélküli tér duzzadt külemű és szennyes sárga csapadékkal borított; a másik az alkar alsó harmadától lefelé terjed 4" átmérőjű, kerekded, az alkar felső, külső és alsó lapszínét fűdi el, csupán a belsőn hagyván 3 ujjnyi ép bőrrészt, az előbbihez hasonló szélekkel és sebszinnel; az utóbbi térben szétszakgatott izmok és inak, edények és idegek, több csontdarabakkal és a singcsontnak fölülről lefelé álló törvége láthatók; nyomásra a mélyből bő mennyiségű szennyes barnás folyadék ürül ki; az egész seb a bőr színvonalán kiemelkedett. A középkéz hátán egy tenyérre átható, rendetlen szélű, az előbbiekhöz hasonló folytonosságihiány van jelen. Az alkar tetemesen meg van rövidülve és tompa szöglet alatt be- és lefelé hajolva. A singcsontnak kiálló felső törvége mellett a sebben csontszálkák érezhetők. — A csontnak megfelelőleg, annak közép harmadában és az alsó harmad felső részén a hosszant csúztatott ujj mélyedéseket talál, hol rendellenes mozgékonyosság és recsegés van jelen. A kézfe hátnál és belső színén lévő átható folytonossági hiány mélyében a negyedik középkéz csontjának törvégei és a szálkái érezhetők. Itt szinte rendellenes mozgékonyosság van jelen. Mind három sebből bűzös szennyes-sárgás folyadék ömlik ki. A beteg közép testalkatu, gyengén táplált, bőrszine szennyes-sárga, gyakori köhögéssel nyákot vet ki; kontatás semmi rendellenest, a hallgatódzás érdes légzési zörejt észleltet, érverése 94, étvágya rendes.

A már is nagy mérvben kifejlődve volt lobdag, meg a végtagnak messze menő beszűrődése miatt, a kikerülhetlen csonkításnak javallatát nem lehetvén felállítanunk; de másrészt az életképesség és hasznavehetőséggel bírónak határát ily szövődés mellett

a tagrészen nem lévén képesek kijelölni, az állandó hideg vízfürdőt javallottuk oly gyógyközeggé, mely az utólagos csonkításnak kivihetéseig átvezesse betegünket a félelmes kórfolyamnak veszélyein. E célból egy rögtönzött bádoggal vályúba illesztettük a beteg alkarját, mely a belétöltött 15° hideg víz által a fölkarnek alsó harmadáig befödött; és rendeltük, hogy a víz naponta gyakrabban főcskendővel kiszivatván, megújittassék és a sebek kifőcskendeztessenek. A nyugalom, hideg és tisztaság befolyása alatt a fájdalom néhány óra múlva tetemesen enyhült; a lobos tünetek, névszerint feszültség és a tömött összeállás 4 nap folytán annyira alábbszálltak, hogy a beteg érzése is így jelezvén, a víznek mérsékletét fokoztuk. Ez idő alatt a fölkarra elterjedő daganat savós beszűrődésüvé alakult, s csakis a sebtérek környékén maradt tömött összeállású dagadtság. Ily módon még 14 napon át történt az állandó fürdő alkalmazása, mely idő után eleinte naponta 2—3 órára, azután egész éjelre kivételtük a fürdőből a kart és nedves ruhába burkoltan vánkossra illesztettük; mire a tagnak nagy fokú vízenyős beszűrődöttsége is jobbadán eltűnt annyira, hogy decemb. 21-ére a fölkarnek és az alkar felső felének területe és összeállása az épéhez majdnem hasonlónak lett. Az alkar alsó felén és a kézfejen a szövetek nagy mértékben tömültek és duzzadtak voltak ugyan, de már nem mutatták a lobos tevékenység jellegét. A sebtérek, melyekből ismételten távolították el csontszálkák és szövetfoszlányok, lassankint halványpiros, a beivódott víztől nagyobb, szemcsés, burjánzó sarjadzástól fedettek be, széleiken 1/2—1 ujjnyi hegeképződés jött létre.

Az egész kórfolyam alatt láz alig volt jelen; az érverés száma, mely a fölvetelkor 94 volt, két nap múlva 80-ra szállott le, csupán estve emelkedett 90-ig. A harmadik hét vége felé azonban egyforma arányban, a mint betegen kimerültség és vérszegénység tünetei mutatkoztak, a nappali érelkés 100-ra, az estvél 104—108-ra emelkedett, s így tartott az mindaddig, míg a csonkítás megtörténte után a nedvvesztés forrása megszűnt, s a táplálkozás javult, a mikor az 75-re szállott le.

A csonkítás december 21-én vitett véghez az alkar közep-harmada alsó részében, egy belső hosszabb, egy külső rövidebb lebennyel, melyeknek egyesítése, a lágy képletek tömött beszűrődöttsége miatt csak a szögleteken nem sikerült. Műtét után 2 napon át hűvös borogatások alkalmaztattak, hűsítő italul borkősavoldatot vett beteg. Aztán pamutkötés illesztetett a csonkra. A műtét utáni 100-ra menő érverése estve 106-ra emelkedett, mely számot a rá jövő napokban sem haladta meg. Az egyesített sebszélek gyors hegedés után, a sebszögökön térek sarjadzással gyógyultak be. Ez idő alatt tápláló étrend mellett bort, kinalt, aztán vasat vett beteg, a mi mellett napról-napra javult külleme és erőbeli állapota, valamint a bokái körül mutatkozott savós beszűrődések is eltűntek; úgy hogy január 22-én gyógyultan hagyhatta el a kóródat.

A bujakór gyógyítása higany által.

(Vége)

Igy tehát a higany nem gyógyít, hanem csak tisztít, minek oka talán abban van, hogy miután annak gyógyító tulajdonságait elősmerni nem akarják, ha azt más jobb szer hiányában adják is, ezt habozva elégtelen mennyiségben és nem eléggé hosszú ideig teszik, minélfogva a visszaeséseken és a sikertelenségeken csodálkozni nem lehet. Egyébként örvendetes tudásunkra szolgál, midőn ellenségeink szájából halljuk, hogy a higany bujakóros betegeiket megtisztítja, még pedig a rendelkezésükre álló szerek között leginkább hat tisztítólag. Látják és nem tagadhatják a higanynak ére-

lyes és biztos, igen sokszor valóban sajátos hatását; de hogy ezt nekik valamiképp be ne kellessék vallani, keresnek és kutatnak oly szert, mely véle legalább is egyhatású legyen, s ez alkalmul szolgáljon annak elnyomására, gyógytanból való kiküszöbölésére, azonban minden fáradságunk sikertelen és ez bosszantja őket. Bosszankodnak, hogy a két-krómsavas hamany a higanyval nem mérközhetik, hogy a hamanyiblag nevezetes eredményeket vonhat ugyan maga után, de csak a tünetek egészen más rendjét küzdheti le, mint melyet a higany legyőz, melyet nem pótolhat, hanem bizonyos esetekben ennek társ-szeréként tekinthető.

Az elsőleges, sekély, kevésbé kemény fekélyek sokszor magukban is meggyógyulnak, de ez még gyorsabban megy véghez, midőn higanyt adagolunk; azonban ezen szer nélkül nem boldogulhatunk a mély, kemény és főleg a fityma alatti fekélyeknél, melyek sokszor ráknövedékeként mutatkoznak és nem egyszer ilyeneknek jeleztek. Megkísérlettek ellenükben mindent, még a kést is, de a mony csonkításának sem lévén kedvező eredménye, végre azon eszmére jöttünk, hogy talán bujanövedékekkel van dolgunk és jó volna higanyt adni, mi azután néhány nap alatt meggyógyította azon bántalmat, mely más szereknek makacsul ellenállott, s a kés általi kiirtás után visszatért. J. Rollet a monybeli és ajakbeli bujanövedékek ily eseteit látta, ezen sorok írója pedig egy ajak- és egy nyelvbeli bujanövedéknek volt szemlélője, melyek szabad szemmel tekintve rákórként néztek ki. Rollet az ilyen betegeket a legsebbe sikerrel higanyval kezelte, valamint higanyval kezelt olyanokat, kiknek ajkából a fekélyedő bujanövedékeket késsel irtották ki, mert minden szernek ellenállva, ráknak tartották. Ezen műtéltre visszaesés következett, min a higany segített.

Azután ha a Saint Louis és az Antiquaille kórházak történetét fürkesszük, honnét jelenleg a higany ellen a legmakacsabb viadorok kerülnek ki, alig találunk orvosra, ki a bujakóri kiütéseknél arra nézve habozott volna, hogy higanyt használjon. Sőt azon körülményt, valjon a higany alkalmazásának volt-e sikere vagy sem, a jelzésnél annak eldöntésére értékesítették, hogy a kiütés bujakóros természetű volt-e vagy sem. S még mai nap is, midőn beteg megy azon kórházakba vagy máshová, kinek bőrében mély fekélyes, göcsös, toवालadó, szóval súlyos kiütések vannak, még szívesen időznek azon gondolaton, valjon azok nem bujakóros eredetűek-e? Mert ha így van, legalább oly hatalmas szerek állnak rendelkezésünkre, milyen a higany és a hamanyiblag, míg ha más természetű bőrbetegséggel van dolgunk, a bőrgyógyászatban használni szokott számtalan szerek daczára a jövő felettébb kietlen. Midőn pedig az ilyen kiütéseket bujakórosoknak lenni ohajtják és ohajtjuk, ezt bizonyára nem azért tesszük, hogy tétlenül várakozunk, vagy mindenféle vényeket megpróbáljunk, hanem hogy a tapasztalás által jóknak talált és mint ilyeneket szentesített saját-szereket alkalmazzunk.

Nincs ez másképp, ha a sebészetieknek tartott bujakóri betegségekre vetünk pillanatot. Tekintsük például a herebeli bujanövedéket (sarcocèle syphilitique). Ennek kifejlődése mellett a here elsorvad, húsos sarjadékok jönnek létre, s mint a borék felettük elgenyed, egészen szabaddá lesznek. Nem egyszer ráknak tekintették s mint ilyen kiirtották, anélkül, hogy visszaesések, vagy inkább újbuli kifejlődések ellenében biztosítást értek volna el. Ha azonban ilyen alkalmakkor idejekorán higanyhoz folyamodunk, a bujanövedék általában véve elég gyorsan elenyész és a here, ha nem is mindig egészben, de legalább részben mentve marad.

Mióta pedig a bujakóri növedékeknek a májban, vesékben, tüdőben, és különösen az idegrendszer központjaiban való előjövételét ősmernjük, midőn ezen zsigerek szervi bántalmaival van dolgunk, ohajaink ugyanazok, melyeket fenntebb a bőr kiütéseire nézve megjegyeztünk. J. Rollet megvallja, hogy összes gyakorlatában csak hat nehéz kórosat gyógyított meg, melyek mindegyike bujakóros volt. Hasonlóképpen bujakór elleni szerekkel sikerült féloldali és mindkét oldali hűdéseket meggyógyítani, melyek várakozás vagy más egyéb szerek mellett menthetlenül halálos kimenetelűek lettek volna.

Ilyen és hasonló érvek ellenében mindig csak azt hangoztatják: a betegeket, a diathesist nem gyógyítottátok meg, hanem egyedül a tüneteket nyomtátok el.

Mi a diathesis?

Ezen kérdésre azok tudnak legkevésbé kielégítő feleletet

adni, kik azt legtöbbször mondják ki. Az olyan lidércz, melyet szárnyra bocsátanak, mihelyt valahol megakadnak és tovább menni nem tudnak, hogy az vezérelje őket bolygásával valamerre és így valamiképp megmenekülhessenek.

Ha a diathesis alatt a vérnek bizonyos kóros állapotát értik és gondolják, hogy a higanynak arra hatása nincs, felettébb csalatkozunk. A higany az egészséges szervezetre igen mélyen változtatólag hat ugyan, azonban nem egyszer láthatunk vérszegénységben szenvedő bujakórosokat, kiknek táplálkozása higany használása mellett lényegesen megjavúl.

Ha pedig a diathesis alatt azt értik, hogy midőn a bujakórnak szabadon észlelhető tünetei nincsenek, az a szervezetben lappanghat, még akkor is bátran mondhatni, hogy a higanynak, illetőleg a hamanyiblagnak a lappangó méregre is határozott jó hatása van.

Vannak nők és férfiak, kik bujakórosok voltak, gyógyítottak és már több év óta rajtuk ezen betegség egyetlen tünete sem mutatkozik, azonban házasodnak, s gyermekeket nemzenek, kik bujakórosak. Náluk tehát a bujakór lappangott, mely rajtuk többé nem nyilvánult, hanem ivadékukban mutatta magát. Ha az ilyen szüléket bujakór ellen kezeljük, oda juthatunk, hogy későbbi gyermekeik egészségesek lesznek, már pedig ez csak azért lehetséges, mert a higany és a hamanyiblag a bujakórt lappangásában is leküzdheti. Ez irányban a tapasztalatok igen gyérek lévén, a szorgos kísérletevés és pontos észlelés eléggé nem ajálható.

Nincs egyéb kívánni valónk, csak minden betegségben lenne oly szerünk, mely úgy tudna nem gyógyítani, hanem a higanyellenesek kifejezése szerint tisztítani (blanchir) mint a higany a bujakórban.

Ezen sorok írója kezdetben nem volt higanybarát, hanem az élet csalhatlan tényei készítették azzá lenni, s örömmel elfogadja azok eszméit, kik ezen irányban az igazat elfogulatlanul keresik, így örömmel üdvözölte Rollet J. felszólalását, mely az ez idő szerint a „société impériale de Chirurgie“ üléseiben a bujakór kezelését illetőleg folyó vita ötletéből történt, s a „Gazette hebdomadaire de médecine et de Chirurgie“ 1867-diki 23-dik számában jelent meg, azonban nehogy elfogultsággal vádoltassék Diday szavait idézi, azon tekintélyét, kit Franciaországban a higanyellenesek és a varakozási módszer hívei fejüknek és a higany leghatározottabb ellenségének tartanak. Ő mondja:

„Azon egyének, kik egyszer bujakórosok voltak és azután több éven keresztül minden tünettől mentek maradtak, gyógyítási előzményeik homályos volta esetében minden habozás nélkül bujakór ellenesen kezelendők, ha házasodni akarnak. A tapasztalás bizonyítja, hogy miután az általános jelenségek négy, hat vagy tiz éven át hiányzottak, ugyanazon egyéntől bujakóros ivadékok származhatnak. A kezelés szükségképen azon időszak szerint változik, melyben az orvos segítségét igénybe vették; ez az uralkodó kiindulási pont. A higany használandó, ha illetőnek kemény fekélye volt, vagy másodlagos tünetekben szenved. Ellenben hamanyiblagot kell adnunk, midőn harmadlagos tünetekkel van dolgunk. Mindemellett nem tudom, valjon a tapasztalat által indítottam-e arra, valjon azon számos esetekre való emlékezés, melyekben az egy magában adott higany a családbeli nemzési hibákra, javítólag hatott, viszi-e elmémet akaratlanul oda, hogy a iblany készítményei iránt sokkal kevesebb előszeretettel viseltetem. A megelőző esetekben aszonyra akadunk, ki elvetélésre vagy magzata megfertőztetésére volt kárhoztatva, miután azonban higanyval gyógyított volt, egészséges gyermeket szült, s ily körülmények között mind igen hajlandó volnék azt az iblany készítmények mellett rendelni. (Syphilis des nouveaux-nés, 332 l.)

Hogy pedig a Diday munkájából való ezen idézet kiegészítessék, még azt kell emlékeztetbe hoznunk, mit Moreau az „académie de médecine“ 1834, december 24-diki ülésében a bujakórnak higany nélküli és lobellenes eljárására vonatkozólag mondott: „Annyi örökölt bujakórt sohasem lehetett látni, mint mióta a felnőtteknél a bujakórt bántalmakat lobellenesen kezelik.“ Mig napjainkban, midőn a higanyval való szerelés általánosabb, a szülészeknek oly felkiáltásokra nincs okuk, s nem marad egyéb hátra, mint a bujakórnak higany nélkül kezeléséről lemondani, nevezessék bár ez lobellenesnek, elvezetőnek, Syphilisationnak, himlőoltásnak, egyedüli vagy életrend által segített várakozásnak, vagy végül két-kromsavas hamany adagolásnak. A.

KÖNYVISMERTETÉS.

The English and their Origin; a Prologue to Authentic English History. By Luke Owen Pike, Esq., M., F. A. S. L. London: Longman. 1866.

A ki hatalmas, annak rokonságát sokan keresik, így nem csoda, hogy a britt elemnek mind nagyobb és nagyobb kiterjedése, a világ minden részeiben növekedő uralma és befolyása nemcsak irigyeket szült, hanem némely nemzetben arra való hajlamot támasztott, miszerint közös származást kimutatni igyekeztek. Nagyon természetesen találjuk, hogy azon nemzet iránt, melynek Európában tiszteletre méltó állása van, benépesítette Éjszak-Amerikát, uralkodik Jómény fokán és Kelet-Indián, nagy államokat alkot Ausztráliában, sokan vonzalommal viseltetnek, s magukat véle azonosítani igyekeznek. Így midőn az angolok folyton előbbre haladó fejlődéséről van szó, a németek arról mint a teuton vagy angol-szász műveltség emelkedéséről beszélnek, mint ezt nem régebben Sprüner munkájában is látni lehetett. S a németek nyomán sokan, de igen sokan elhitték, hogy a teuton és a britt egy és ugyanaz, hogy az alatt Nagy Brittanía és az éjszakamerikai egyesült államok népe értendő, s így tulajdonképp a német műveltség üli diadalát, midőn a nevezett két birodalom fennen lobogtatva hordozza szerteszét az igazi szabadság és a valódi műveltség hatalmas zászlaját. Azonban úgy látszik, miszerint az angolok azon állítólagos rokonság által annyira elragadtatva nincsenek, hogy azt feltétlenül elfogadják, hanem ez érveket, melyek nyomán azt vitatják, igen szigorú bírálat alá fogják, mit ha nemis a köteléknek minden áron való lehető legnagyobb lazítása, vagy tán teljes szétszakítása végett tesznek, de legalább mondják, nem kell ott rokonságot hirdetni, hol nincs, a különbséget pedig ki kell mutatni, hol az van. Luke Owen Pike az angolok teuton származásáról való elméletet alapjában támadta meg, s nem pusztán okoskodva járván el, hanem a történetet, nyelvészetet, természettani tulajdonságokat és a lélektani bizonyítékokat egyaránt segítségül véve, azt részben összetörte, részben pedig legalább is erősen megingatta.

Pike munkája egyébkint nemcsak azért nevezetes, mert az angolok german eredete ellen lép fel, hanem kivált azért említésre méltó, hogy a nemzetek közötti rokonság kutatásánál nem elégszik meg a történeti, nyelvészeti és a lélektani érvekkel, hanem a természettani tulajdonságokat ott is jogaikba iktatja, s a bonczani részben oly szabadsággal, és éleselműséggel találkozunk, mi méltán mintául szolgálhat.

Miután a szerző azon valószínűséget érvényesítette, hogy Nagy Britanniában teuton származású nép a római származás előtt nem találtatott, nem tartja elfogadhatónak, mintha a kevés számú római annak aránylag nagy számú népességére lényegesen befolyhatott volna. A bevándorolt szászok számát is kevésre becsüli, s int, hogy azoknak nagynak hirdett bevándorlásaira ne sokat adjunk. Midőn az írók arról beszélnek, közönségesen Gildat tekintélyére hivatkoznak, ki nem látott dolgokat ír le, hanem csak külföldön hallottakat, minélfogva azok szerfelett hiányosan advák elő. A dánok pedig kevésbé ártottak a britt elemnek, hanem inkább a kevesebb számú szászok pusztultak általuk; s mi a normannokat illeti, a nép valódi jellemét azok hódításai sem változtatták meg. Szóval mindent, mit a történet hitelest nyújt egybe foglalva, igen valószínűen állíthatni, hogy a számos betörés és hódítás daczára a britt elem mind végig túlnyomó maradt. Angolország középkori történetének kezdetét regéből és képzelés útján alkották meg, s így az úgy nevezett szász betörésnek sokkal nagyobb fontosságot tulajdonítottak, mint milyen valóban volt. Pike azt egészen jelentéktelennek tartja.

A szász és az angol azonos eredetére nézve azonban a nyelvészeti bizonyítékot tartják legtöbbet érőnek, minthogy az angol nyelvben a germán eredetű gyökök és szavak túlnyomóan képviselvék; de a szerző szerint ezen érve sokat semmiképp se adhatni, minthogy együtt élés által, egészen különböző törzsbeli emberek egy és ugyanazon nyelv használatát fogadhatják el, még pedig sokszor a nagyobb számú a kisebbét. A mórok és az ezektől különböző gótok Spanyolországban latin eredetű nyelvet beszélnek, noha az igazi római elem ott kevesebb volt, mint azon nemzetek akármelyike. S hogy Jamaikában a congói néger és a britt angolul beszél, ebből ezen két nép azonosságát semmi esetre be nem

bizonyíthatni. Végül, ha az angolok sok teuton eredetű szavat használnak is, azok nyelvében kymber származását szinte találhatni s a kymber kiejtés általában véve el fogadtatván, ez az angol és többi teuton származású nyelvek között lényeges különbség alapjául szolgál. S az összehasonlító nyelvészeket, kik különböző nyelvek gyökei és szavai között való hasonlóságból azon nemzetek rokonságára akarnak következtetni, kik azokat beszélnek, eléggé megróni alig lehet. Különböző népeknek ugyanazon törzsbéli származását kimutatandó, a nyelvrokonság nemcsak nem elég, de még csak nem is irányadó. A rómaiak meghódították Galliát, melyet azután a germán eredetű frankoknak átadni kénytelenítettek, s noha Róma vesztett és kiüzetett, mindamellett midőn a kelta őslakók a germán frankokkal egy nemzetűek voltak, a határozottan latin eredetű francia nyelvet alkották, de azért a romai és a francia között valami alapos rokonságot fel nem állíthatni. A „latin nemzetek“ kifejezés csak pusztán szólam, mit egyes emberek rendes úton el nem érhető céljaik kiküzdésére felhasználhatnak, de oly kevéssé van alapja, mint azon állításnak nincs, mely az angolok teuton eredetét vitatja, azon okból, hogy a kelta nyelv a néhány százsz kalandor, de egyszersmind győző nyelvének kevésbé tudott ellenállani, mint oroszországban a szláv nyelv a waraegek szinte germán eredetű nyelvének ellenállott.

L. O. Pike hathatósan vitatja és méltán, hogy midőn különböző népek rokonsága felett itéletet akarunk mondani, első sorban bonczani alapon kell mozognunk, mit ő valóban nagy szakavatottsággal tesz is.

Ha az angolok haját tekintjük, úgy találjuk, hogy a germán népektől már annak színére nézve is lényegesen eltérnek. Az éjszaki germánok, különösen pedig a szászok, kikből az angolokat származtatják, közönségesen világos szőkék, míg Beddoe tudor, nemkülönben Prichard és mások számításai után az angolok közül körülbelül 80% sötéthaju, a valódi szőkék vagy igazi barnák egyaránt ritkák náluk. Worsaac állítása igaz ugyan, hogy Angolország éjszaki tájain a haj világosabb színű mint délén, de ez a közép arányra nincs befolyással; egyébként pedig az éjszaki lakók a germánokhoz inkább hasonlóak. Egy nemzet között sincs annyi szőke hajú mint az éjszaki németek és a skandinávok között s már a rómaiak előtt ősméretes volt, hogy azok a britteknél világosabb hajúak, kik hajának fekete színe a feketesség 70%-át képezi.

A két nép közötti különbség azonban még nyilvánvalóbban és határozottan kitűn, ha a britt koponyát a germán koponyával összehasonlítjuk. Ezen összehasonlításnál legcélszerűbben Retzius osztályozását, ki az embereket hosszú- és rövid fejűkre (dolicho- et brachycephali) osztotta, használhatni. Hosszu fejűek azok, kiknél a koponyának mellülről hátramenő átmérője nagyobb, s az agy az agyacscon túler; míg rövidfejűeknek azok mondatnak, kiknél az agy lebenyei az agyacsot legfeljebb fedik, vagy még ennél is rövidebbek. A németek hosszufejűek ugyan, de a brittek koponyái még is hosszabbak, s ezen tekintetben a keltákkal mindenképp egyeznek. Wiltshire-ben például az emberek oly hosszufejűek, mint Európában sehol. Beddoe szerint az ottani fejek a koponya sorozat 79 számát mutatják. Az angol fejek hosszúság és keskenységre az irekéivel, nemkülönben a celtákéival megegyeznek, mint a több helyen feltalálható koponyamaradványok mutatják. A németek hosszú fejei ellenben szélesek. Más részről Pike a kymber és a britt fejeknek a görög fejekkel való hasonlóságát kimutatja. A Görögök szinte hosszú fejűek voltak, mint ezt a belvederei-i Apolló szép fején is láthatni, ez pedig a kymber mintafejhez mindenben hasonlít. Felvehetni, hogy hét görög koponya közül hat hosszú volt, mely arány a britt fejeknél is előfordul.

Midőn Pike a lélektani különbségeket tárgyalja, kiemeli, hogy az eredmény által nem azt akarja kimutatni, mintha az egyik nemzet a másiknál jobb volna, hanem azáltal is csak azt iparkodik bebizonyítani, miszerint az egyik a másiktól különbözik. A német írók azonban a szerző következő nyilatkozata által magukat szerfelett sértve érezték. „Az angol férfiak és nők közönségesen szerények, anélkül, hogy magukat arra erőtetnék, míg a szárazföldiek dicséretes erőlködésekkel visznek véghez azokul látszatni, de siker nélkül.“

Az embertani vizsgálatokra nézve Pike munkája nagy horderejű, mert csak az általa követett rendszer által lehet az összehasonlító népművelésnek elkövetni szokott tévedéseket kiküldeni és kimutatni; csak oly módon lehetséges a ferdeségeket kiigazítani, melyeket különösen a nyelvészek, de mások is elkövettek. A-

LAPSZEMLE.

(—h—n) Légenysavas ezüst a vérhasnál.

A légenysavas ezüstöt allövetben a vérhas ellen már több év óta használják, s különösen Delieux Savignac fehérnye-ezüstös allövetei ősméretesek, mindamellett ezen eljárási módot még igen kevesen vették igénybe, hatása iránt sokan kételkedéssel viseltetvén, minélfogva minden idevonatkozó adat ezen szer használásának elterjedésére nézve szolgálhatot tehet.

Gestin, kinek a vérhas különös tanulmányát teszi, Brestben igen heves vérhas-járvány tanúja volt, mely ezen év elején dühöngött. Ő a légenysavas ezüstből álló allöveteket, abból egy grammot 250—300 gramme vízre számítván, eleinte oly vérhasnál rendelkezte, mely hajlandó volt idültté válni; majd látván, hogy az hevenyebb esetekben is jó sikerrel alkalmazható, később mindjárt a vérhas kezdetén mint elhajtó szert (moyen abortif) vette igénybe, még pedig igen súlyos tünetekkel járó esetekben. Első észleletei három egyénre szorítottak, kik igen súlyos vérhasban szenvedtek, a mindjárt kezdetben alkalmazott légenysavas ezüsttel allövetek után azonban gyors javulásnak indultak; későbbi tapasztalatai ellenben már harmincz egyénre terjednek ki, s az első észleletek alkalmával elért jó sikert mindenben igazolják. Gestin mindemellett nem meri a légenysavas ezüstöt minden vérhas elején feltétlenül ajánlani, mert szerinte a siker függ a betegség egyéni és járványi jellemétől, nemkülönben ezen vagy más tünet túlnyomóságától és a járványnak an egyik vagy másik szer iránti fogékonyságától sat. sat. Szóval a siker elérésére oly bonyolodott tényezők folynak be, melyek ez id szerint elemekre szabatosan még szét nem szedhetők és pontosamag nem mérlegelhetők, mely okok folytán a vérhasnál a légenysavas ezüst javalatait még kellő határozottsággal meg nem állapíthatni, s e felett csak újabb kísérletek dönthetnek, ezek tevésére pedig az eddig elért eredmény nemcsak feljogosít, hanem egyszersmind buzdítólag is hat, (Archives de médecine navale, május).

(—h—n) Az orr nyákhártyájának felhasználása, hogy rajta keresztül a szervezetbe gyógyanyagokat kebelezünk be.

Az orr nyákhártyáját ekkorig azon tekintetben egészen elhanyagolták, hogy rajta keresztül a szervezetbe gyógyanyagokat kebelezzenek be. Gyógyszerekből azonkívül, hogy izgatása által tüsszenetetőleg hassanak, igénybe nem vették.

Raimbert bűzös orrban (ozéne) szenvedő betegnek, higanyhalvacsból, vörös higanyélecsből és fehér czukorból álló port fuvatván be, tapasztalta, hogy néhány nap mulva nyálfolyás következik be, miután pedig ezt több ízben tapasztalta volna, magától jött azon gondolatra, hogy az orr nyákhártyáját, mint a gyógyanyagok felvételére alkalmas felületet a fej fájdalmas bajainál és némely szem-bántalmaknál igénybe vegye.

A szerző hurutár (grippe), nátha, szemgödörfeletti zsábák, arczzsába, fényiszony és más hasonló betegségek eseteit közli, melyekben a következő por felszippantásának igen jó sikerét látta.

Rp. Morphii hydrochlorici granum unum,

Sacchari albi grana octodecim,

Fiat pulvis. Misse exactissime.

DS. Naponta háromszor, négyszer szippantani, mint ezt a fájdalom megkivánja. (Académie des sciences. Séance du 24. juin 1867).

(—h—n) A szivburok megcsapolása, midőn abban savó van felhalmozódva.

Aran a szemes és merész orvos mondotta: „A szivburkot veszély nélkül nemcsak megcsapolhatni, hanem az olyan egyszerű és könnyű művelet mint a mellkas és a has megcsapolása.“ A szivszomszédsága ezen műtétet drámaibbá teszi ugyan, de ez nagyobb veszedelmet nem okoz, s a nehézségeket egyáltalában nem növeli, ha a jelzés biztos, midőn pedig a fuladási tünetek fenyegetők, akkor késni épen nem szabad, hanem cselekedni kell. A műtétet szabatosan végezhető és általa sikert arattak akkor midőn minden egyéb eljárás eredménytelen maradt, minélfogva azt oly esetekben, melyek valóban igénylik, ezentúl elmulasztani nem lehet. A gyógyeljárásokban a tartózkodás csak úgy lehet gyilkoló vagy segítő, mint a cselekvés, azonban az előbbit inkább követik, részint az előidézhető veszélytől félelem, részint a szellem

gyengésege, részint pedig sikertelenség esetében a felelősségtöli irtózás miatt. A jelszót „primo non nocere“ közönségesen igen rosszul értelmezik, mert az csak annyiszor szül tétlenséget mint ügyetlen vagy czélszerűtlen közbevetést.

Legközelebb Albutt és Wheelhouse angol orvosok elég bátrak voltak, hogy általános csúz esetében, midőn a szivburokban sok savó halmozódott fel, megcsapolják, s műtételüket a legszebb siker követte. (G. h. de M. et de Ch. 1867, jul. 5.)

(—h- n) A franciaországi népségi mozgalomról.

Broca a franciaországi népségi mozgalomról értekezvén tanulmányai eredményét a következőkben foglalja együvé:

1) A franciaországi népesség folytonosan szaporodóban van, az emelkedés azonban az utóbbi 30 év óta tetemesen lassabbodott.

2) A születések feltétlen száma folytonosan növekszik ugyan, azonban a népesség emelkedő számához viszonyítva kevesbedik.

3) A halandóság tetemesen csökkent és a közép életkor ezen évszáz kezdetétől fogva szakadatlan növekedésben van.

4) Az ujonczozásnál mostanság a test magassága és a betegségek miatti kivételek csekélyebbek mint bármikor.

5) A jelenlegi ujonczozási rendszer az egyenlőségnek és az igazságnak meg nem felel. Az ujonczozási illetéket a járások képessége, nem pedig az összeirott fiatalok feltétlen száma szerint kellene felosztani.

6) A kivételi feltételeket újból át kellene dolgozni. A követelt test magasság alászállítandó, vagy egészen eltörleendő lenne. Némely kivételeknek, melyek bizonyos betegségek folytán engedtetnek meg, mi értelmük sincs. Olyan betegségek: a fogak elvesztése, egy szem hiánya, ludláb stb.

7) A katonákat hét évig kötelező nőtlenység a népség gyarapodására ártalmas. (Académie de médecine. Séance du 2 jul. 1767).

T Á R C Z A.

Pest, jul. 27-én 1867.

— Olvassuk a lapokban, hogy a marhavész itt-ott ismét felüti fejét, vesztességgel fenyegetvén nemzeti vagyónkat. Pestmegye gyűlésén is szóba hozott a veszély s hiányossága azon intézményeknek, melyek a baj elhárítására eddig alkalmaztattak. A megye ez irányban intézkedni határozott, valamint közzé fogja tenni a ministeri rendeletet, mely az egészségi bizonyítványokra vonatkozik.

Ez mind igen rendén van s megtörtént akárhányszor már más alkalommal is, de nagy haszna nem igen volt, még pedig sem a régi két részű birodalom, sem az egységes Austria idején. Talán sikerülend e tekintetben is, valamint sok másban, jobb eredményre jutnunk most a felelős kormány vezérlete alatt és a népek egymással szabad és nemes versenyzésénél; de hogy ez eredményt elérjük, haladnunk kell ugy a Lajthán innen mint azon túl.

A főadat megoldása első sorban kétségekívül minket illet. A marhavész útjában keletről nyugotra csak Magyarországon vagy Galiczián át juthat a német örökös tartományokba, s ha mi nem vagyunk képesek azt feltartóztatni, természetesen fogjuk találni, hogy Austria önvédelmére kelvén, zárlatot állit fel határain, mi iránt illető hatóságai e napokban csakugyan tanácskoztak is.

Hol az egyes ragályzott házaknál, gazdaságoknál, az egyes községekben vagy megyékben nem sikerül elejét venni a bajnak, ott a tartományoknak és birodalmaknak kell szükségképen magokat elszigetelniök, mi önkényt érthetően nemcsak sokkal költségesebb, hanem bizonytalanabb és súlyosabb eljárás is.

Nem lehet szándékunk a tárgyat bőven fejtegetni, csak érinteni akarjuk az okokat, melyek, a betegség álnok természetén kívül, eddigelé a sikert valószínűen meghiusították. Első az, hogy a legjobb rendszabály is nagyrészt csak a papiroson marad, nem effectuáltatik, mert nincs arra való szakértő vagy lelkiismeretes közeg; egy másik oka az, hogy a rendszabályok csak félrendszabályok, s mint ilyenek inkább csak zaklatják a népet, de nem háríthatják el a bajt, minél fogva bizalmatlanságot keltvén egyáltalán minden rendőri intézkedés és azoknak haszna iránt, a lakosság részéről kellő pártolásban nem részesülnek; harmadik oka, hogy az állam nem tekinti a marhavész dolgát oly közügynek, mint a milyennek azt nemzetgazdászati szempontból tekintenie kellene, s vonakodik oly pénzázdozatokat hozni már kárpótlás fejében is, a milyenek a baj elfojtása tekintetéből okvetlenül megkívántatnak; végre a negyedik ok a közegészségügy rendezetlen volta hazánkban.

Hogy mit kell tennünk, ez okokból önkényt kiderül. Tisztában kell lennünk a czél iránt, s ha csakugyan szándékunk azt elérni,

kellő erélylyel és szigorral is alkalmaznunk az eszközöket. Ez irányban a porosz — eddigelé a legsikeresebbnek bebizonyított eljárás — példányképen szolgálhat. Gondoskodnunk kell szakértő lelkiismeretes kiviteli közegekről, s azokat a fontos feladathoz képest méltóan díjaznunk, buzdítanunk, s az erélyt és sikert még külön jutalomban s kitüntetésben is részesitenünk. Továbbá állat-gyógyiskolánkat is, melynek egyedüli haladása korunkban úgy látszik abban áll, hogy új házat szerzett, a tudomány és nemzetgazdászatumk színvonalára kell emelni, tanárok kiképzetéséről gondoskodni, a tehetleneket eltávolítani s általán azt oly reformnak alávetni, hogy az állatorvos hivatása és tudományánál fogva diszes állást foglalhasson el a társadalomban. — Végre a közegészségügy szervezendő hazánkban ugy ezen mint minden más téren is, még pedig törvényhozás útján; erre az fontosságánál fogva igényt tart, s ez egyedül képes biztosítani számára azon befolyást és engedelmisséget, a melytől intézvényei sikeres kivitele legnagyobbbrészt függ.

A cholera hasonlóképen mutatkozik, nem ugyan még a birodalomban, mennyire tudjuk, hanem csak határszélein. Olaszországban kivált erősen dühöng, úgy hogy a lombardiai tavak nyári lakói mind Sweiczba menekültek. Bécs városa már is teszi előintézkedéseit, s nekünk sem szabad elmaradnunk, nehogy ez idén is oly készületlenül találjon a baj, mint tavaly. Ha menttek maradunk, annál jobb; a cholera ellen létesítendő intézkedések szinte mind olyanok, melyek a közegészségnek bármi körülmények között hasznára vannak, s az, mi ez intézkedések folytán létre hozatik, mind oly természetű, hogy annak hiányával máskülönben sem kellene lennünk.

London, 1867. július 15.

Valóban zavarba jövök, midőn jelen sorok irásához fogok. Nehéz a választás: mivel kezdjek? — mit irjak le előbb? mikor itt mind oly idegen, oly sajtáságos, hogy minden egyes orvosi intézményről iveket lehetne összeirni. Azért engedje meg t. szerkesztő úr, hogy egyelőre tájékozó pillantást vessek a londoni orvosi viszonyokra, a mint azokkal az idegen érintkezésbe jő.

Londonban számtalanok a kórházak. Akármely irányban szelje át az idegen omnibus tetején a várost egy-két angol mértföldnyire, biztosan két-három „Hospital“-ra akad, s ritkán egyre, melyen nem volna azon szép fölirat, hogy „supported by voluntary contributions“ (önkéntes adakozások által föntartva). A kórházak kétfélék; vannak nagyobb, általános kórházak, 150–700 ágygyal, egyszersmind tanintézetek, hol mindegyik osztályos főorvosnak rendes orvostanhallgatói vannak; ilyenek University College Hospital, Kings College H., Bartholomew's, Guy's, George's, St. Mary's, Thomas's, London Hospital sat. Mindegyik bonczteremmel, kórboncztanai, itt-ott igen érdekes gyűjteményekkel, könyvtárral sat. bir; s ezek nem parádés gyűjtemények, melyek

minden évtizedben egyszer mutattatnak egy odavetődött idegennek, hanem nyitva vannak reggeltől estig s meg vannak népesedve tanulókkal, kik a leghabzárabb módon használhatják fel a készítményeket, könyveket; mi természetesen nem kis hasznára válik a készülésnek. Mindegyik ily kórházban az orvosi és sebészi osztályokon kívül van egy nőgyógyászati is; szülészeti osztályok azonban nincsenek, de sőt a külön szülészeti szükházak száma is igen csekély. E hiány más intézet által pótoltatik: szegény szülőknek t. i. a tanulók által lakásukon kezeltetnek, a tár és segédjei felügyelete alatt, hasonlóan mint ez egyébként is történik kisebb német egyetemeken (Poliklinik, városi klinikum). — Az orvostanhallgató köteles egyik vagy másik ily tanintézetet (vagy fölváltva) négy évig látogatni, hol a theoretikus tárgyakban is nyer oktatást, de azonnal a beteg ágyhoz is vitetik.

A kórházak másik neme — s ezeknek száma légio — kisebb, szaktudományos kórházak 20—80 ágygyal. Így vannak szülészeti kórházak gyermek, női betegségek, szem-, mell-, sziv-, gégebajok, rákosok, gümösök, kő-betegek, tébolyodottak sat. számára. Ezekben nem tanítanak, de a műtétek mindig nyilvánosan történnek, majdnem kiválóan idegen orvosokból álló kis hallgatóság előtt. Nagyonbízott két-három osztályból állanak, külön osztályos főorvosokkal, úgy hogy egy-egy orvosra igen kevés beteg jut. Az ovariectomiák nagy mesterének, Spencer Wellsnek p. a Samaritan Hospital-ben alig 6—8 beteget van közvetlen kezelése alatt. S ez így van a nagyobb kórházakban is, hol a tanárok nagyobb osztályain kívül a segédorvosok is külön kis osztályokkal bírnak, melyeket egészen külön kezelnek. Az anyag mégis minden kisebb osztályon aránylag nagy, azon egyszerű okból, mivel csupán bizonyos nemű betegségben szenvedők s általában csak oly betegek vétetnek föl, kiknek baja tárgya lehet a gyógyításnak, a gyógyíthatlanok külön kórházakban vagy ápolókban kezeltetvén. S ez intézmény kétségkívül főképezzé az angol sebészeknek és specialistáknak, ez magyarázza, hogy vergődhetik Londonban fiatal orvos rövid idő alatt önállóságra s hírnévre (igy Morell Mackenzie, Meadows, Bryant, Forster, Durham sat.). Hiszen eléggé ismeretes, mennyivel többet tanul az ember egyetlen egy kórosétn, melyet önállóan s egész ügyszeretettel s odaadással kezelt, mint ha három-négy esetet csak egy felügyelet alatt észlelt volna. — A londoni kórházakba ajánlat utján juthatni, ámbár egyszerű személyes bemutatásra is szívesen fogadtatik az idegen. Legzélsebb az illető orvosokat lakásukon keresni fel, hol aztán megmondják, mely napokon találhatók a kórházban. Sehol se találtam oly szíves és előzékeny fogadtatást, mint Londonban. Sajátságos, a pusztá formászerű udvariasságtól annyira elütő, komoly férfias előzékenység az, mely oly kedvesen lepi meg az idegent ebben az óriási városban. S ez nem csupán az angol orvosokról szól. Dr. Althaus, Londonban gyakorló német orvos, kihez idegen létemre tanácsért fordultam, legnagyobb készséggel vezetett be hat-nyolcz kórházi orvosnál.

Csalódik, a ki azt hiszi, hogy itt oly szabadon s oly terjedelemben lehet használni a kórházakat mint egyébutt. Az idegen orvos, mint vendég, az operatiókra s az ezekkel összekötött beteglátogatásra (inpatients), különben pedig az ambulantiára van szorítkozva (out-patients). Mindegyik osztályos orvos egyszer hetenként tartja nagy beteglátogatását s illetőleg operál, s szintén egyszer fogadja járó betegeit. Ez utóbbi intézmény oly elterjedt, hogy nem ritkán kétszáz járó beteg jut egy orvosra, s ez egyszersmind jó alkalmat nyújt az idegennek a vizsgálásra. Legnagyobbbízott igen pontosan vizsgáltnak a betegek s rendes könyv vezetetik kóroseteiről, így Greenhalgh, Hewitt, Meadows sat. betegeinél; ámbár itt-ott oly módon is végeztek ez ambulancia, mely kissé a gyári munkára emlékeztet. — A műtétek kevés kivétellel ugyanazon időben történnek, déli 12 és három óra között, s így a kórházak egymástóli távolságát tekintetbe véve, fájdalom csak nagy ügygyel-bajjal lehet egy napon kétféle kórházban a műtétéknél jelen lenni. A nagy kórházak műtét-termei világosságukat mind felülről kapják, nem nagyok, de a helyett magasak. A néző hely igen meredek, s magas fokú amphitheaterből áll, erős vastámlákkal; így a legmagasabb fokon állók is jól szemléltetik a műtét menetét. A beteg vitelére vagy két rud közt kifeszített erős lepedő, vagy kis taliga szolgál, melynek nagy két kereke guttaperchával van bevonva, hogy minél kevesebb neszszel járjon. A műtétek nagy egyszerűséggel vitetnek véghez, ha csak az itt-ott szokásban levő

elaltatási modort ki akarjuk venni. Ez ugyan gyakran igen bonyolódott készülékekkel történik, s alig van kórház, mely nem bírna külön „Inhalations“-apparatusával. Nem ritkán történik aztán, hogy p. a chloroformgőzzel s levegővel telt zsák, melyből a beteg légzik, az elaltató hátán egészen összelapult s a beteg még messze van a narkosistól, úgy hogy végtére egyszerű eszközhöz kell nyulni. Mily csekély előnyű lehet az ily komplikált eljárás, mutatja az is, hogy a legjobb műtevők, p. Fergusson (Kings College) egyszerű ruhadarabot használnak, melyre a chloroform reá csöppentetik. Csupán Baker Brown-nál láttam, hogy a beteg narkosisban hozatik a műtét-terembe; míg Protheroe Smith csinos készülékével a „tetrachloride of carbon“-nak iparkodik pártot szerezni, s e célból a hol csak szeret teheti, mindegyik idegen orvost azzal fogadja, hogy — elaltatja. Az elaltatás alatt a műtő nehány szóval adja elő az esetet. Műtétnél minél kevesebb segéd használtatik, így nagyobb operációknál is, p. ovariectomiánál, az elaltatón kívül az, ki közvetlen a seb körül segédkedik, s egy másik, ki szükség esetében a hasfalakat összenyomja. Kötésekkel a műtét után ritkán bajlódik a műtő: ha a seb egyesíthető, egyszerűen összevarrja s minden egyéb kötés nélkül elviteti a beteget, különben pedig egy olajba mártott „lint“-et nyom a sebbe, s azzal vége. Előáll aztán egy másik s harmadik műtő, s fölváltva végzik el az egész héten át összegyűlt műteendőket.

A kórházi beteglátogatás többnyire lelkiismeretes vitetik véghez, kivált kisebb osztályokon. Így péld. Graily Hewitt nőgyógyászati osztályán (University College), — igaz, hogy ez csak hat ágyat tartalmaz, — mindegyik beteg medencezűre nagy könyvben schematicen rajzoltatik le a kórtani változásokkal, a mint ez szabatos vizsgálat szerint lehetséges; ekként a betegség lefolyásának egyes korszakai rajzban igen tanulságos módon vannak ábrázolva.

A mi a londoni kórházakban egyetlen, — az a tiszta, jó levegő. A kis kórházokról itt nem is akarok szólni; ezek tisztaságra nézve vetélkednek akármelyik uri lakházzal. De a nagy kórházakban az ember valóban hajlandóvá lesz hinni, hogy az angolok külön monopoliummal bírnak tiszta levegőre. Láttam Wunderlich kitűnően fölszerelt osztályát s Crede új szülészeti Lipcsében, a gazdag Köln példás szerkezetű polgári kórházát, bámultam a fűvészert mellett fekvő s Boulevardokkal körülvett brüsseli Hópital St. Jean pazar bőkezűséggel történt fölszerelését; mindenütt az a leírhatatlan valami van a levegőben, mi az orvost behunytt szemekkel is megengedi ismerni: ez kórház. S itt, az ódon füstös falak mögött, elláthatlan hőztömög közepett, semmi egyéb ventilációval mint a mit ablak s ajtó nyújt, mégis meglepett a különbség. Hej! hát mekkora lehetne még a különbség, ha az ember egy-két pillanatban átvarázsolhatná magát a mi Rókus-kórházunkból a londoni Kings College Hospital fehér márvány lépcsőzetére? Dr. K.

† Jean Civiale.

Jean Civiale, 1792-ben született Salihés-ben, mely helység Aurillac-tól (Cantal) húsz kilométer-nyire esik, s meghalt élte 75-ik évében 1867-diki június 18-án Párisban. Utolsó betegsége három napig veszedelmes váltóláz volt, mely tüdőbeli vérbőséggel és izületi közsvényes lerakódásokkal bonyolódott. Baját gyönyörű garches-i birtokán, mely Saint Cloud közelében (Seine-et-Oise) fekszik, kapta meg, hol a tó szélén horoggal több óráig halászott.

1820-ban lett orvostudor, s tagja volt a tudományok akadémiájá ak, továbbá az orvosi akadémiának, továbbá a Necker-féle kórházban a húgykövesek osztályán mint rendes sebész működött. A következő kitüntetésekben részesült: elnyerte a becsület legio tisztségét, feldiszipített a svéd sarkcsillag, nemkülönb a porosz fekete sas renddel; a tudományok akadémiája által kétszer koszorúztatott meg, 1826-ban 6000, 1827-ben 10000 frankos jutalmat nyervén.

Munkái ezek voltak:

- 1) *Lettres sur la lithotritie*. Páris 1827—1848, 8-rét, ábrákkal. Ebben a húgykövek szétmorzsolásáról szól.
- 2) *Discussion sur ta taille et la lithotritie*. Páris 8-rét. Ezen vita a húgyhólyagmetszésről és a kőmorzsolásról 1847-ben történt a francia királyi orvosi akadémiában.
- 3) *Parallèle des diverses méthodes employées pour quérir les calculs*. Páris, 1836. 8-rét, ábrákkal. Ebben a különböző kőmetszési

műtételek és a különböző kőmorzsolási módok, valamint azok előnyei és hátrányai, a betegek állapota szerint, adatnak elő.

4) *Du traitement médicale et préservatif et de la gravell.* Páris, 1840. 8-rét. Ezen munkában a cystinből álló kövek is körülményesen tárgyaltnak.

5) *Traite pratique et historique de la lithothritie.* Páris, 1847. 8-rét, 600 lap, 8 táblával.

6) *De l'urethrotomie.* Páris, 1849. 8-rét. 125 l., egy táblával. Ez a húgycső szorainak némely tágitási módjáról szól, melyek kevésbé ösmeretesek.

7) *Traite pratique sur les maladies des organes génito-urinaires.* Harmadik, tetemesen öregbitett kiadás. Páris, 1858—1860. 8-rét, 3 kötet, ábrákkal.

Civiale ugy Európában, mint az atlanti Oceanon túl, Amerikában igen nagy hírnévként örvendett, mit magának a húgykövek morzsolása által szerzett; azonban ezen műtételi módot nem ő találta ki, mint ezt elhitetni akarta, s a tudós akademiák és társaságok ebbeli elsőségét nem is ösmerték el soha. Gruithuisen volt az első, ki 1813-ban kőmorzsoló eszközöket mutatott be, melyek a megfogásra alkalmas három ágból és az átfúrásra való részletből állottak. Azután pedig boldogult Marjolin tanár előadásai alkalmával a kőmorzsolás tökéletesített módszerét igen tisztán és rendszeresen közölte. Civiale ezen előadásokon jelen volt s miután a kövek hólyagban való feloldásának ábrándos módját abbahagyta volna, ő volt az első, ki az eszközt a húgycsövön keresztül bevezetve, a kőmorzsolást élőnél vérzés nélkül először végezte. Ezen eljárás által, mely azóta tökéletesített, a húgyhólyagban levő követ összetörhetni.

Az elhúnyt azon napkeleti közmondásnak: „Beszélni ezüst, hallgatni arany“ ösztönyszerűleg hódolt. Neve alatt ugyanis sokan irtak, s mindannyian ösmeretesek. Így Ledain, Jourdan, Baisseau, Bégnin, Bricheteau sat. Midőn pedig Bricheteau-t és Jourdan-t ismételve és nyilvánosan kérdezték, hogy miben áll voltaképen a dolog, melyről vádoltatnak, nem tiltakoztak, valamint ezen ügyben Civiale is hallgatott, mert néki lehetetlen volt Jourdannel és Baisseauval ellenkezőt mondani.

1828-ban keresztül vitte, hogy a Necker-féle kórházban a húgykövesek számára külön osztály állíttassék fel, melynek élén maradt kezdetől fogva egészen haláláig, mi a betegek, kivált pedig önmagára nézve egyaránt üdvös volt. A közegészségügyi igazgatás tőle 30000 franknyi összegét elfogadott, mely azon osztály fenntartására van szánya; de úgy látszik, hogy a hagyományozás vagy ennek fejtegetésének kételműsége azt tarthatlanná teendi és a húgyköves betegek a sebészeti osztályokon szétszórva fognak kezeltetni, mi észszerűbb és tudományosabb is.

A.

Vegyések.

Pest, jul. 28-án 1867. — A m. orvosi könyvkiadó társulat részére fizetett lapunk szerkesztőségénél Farkas Balázs tr. 1867-re 8 forintot.

— A m. k. egyetem vegytani intézete, mint annak idején jelentettük, a tudomány fontosságához illő módon fog felépíttetni és berendeztetni. Ő Felsege ezen célra a közoktatási minister előterjesztési folytán 70,000 frtot engedélyezett, örömet fejezvéni ki egyúttal a felett, hogy egyetemi tanintézetek végre valahára a tervezés stadiumából a valóság terére kerülnek. Az orvosi és természettudományi intézetek számára felállítandó új épületekre az országgyűlés úgy hisszük szintén örömet meg fogja szavazni a megkívántató költséget. A tudomány követelte sürgős változtatások kórodáinkon azonban már most is lehetőleg orvosoltatnak. A közoktatási minister ugyan is, mint értesülünk, megengedte, hogy az orvosi belkóroda külön tanteremmel szaporíttassék, mely a tanulók számának szaporodása folytán nélkülözhetlenné vált; ugyan e tanteremben fogják végezhetni a növendékek a görcsői és vegyi kórvizsgálatokat. A sebész belkóroda is nyer térben és vizsgálati eszközökben. Mindezen változtatásokat örömmel kell üdvözölnünk, mert ugy vagyunk meggyőződve, hogy a tanlasi vágyat, a szabatos ösmeretet és a haladást sokkal inkább emeli és biztosítja az intézetek czélszerű volta és a taneszközök könnyű felhasználhatása, mint bármily szigoru tanrendszer és részletes vizsgálatok. — A dékáni hivatal a kórodákon történt változtatások folytán ideiglen magán háznál fog elhelyeztetni.

— Az orvostanári kar a jövő tanévre dékánnak Jendrassik tanárt, jegyzőnek pedig Korányi tanárt választotta meg.

— A dijnélküli műtőnövendékek jegyzékénél közlésünkben Kéry tr. kifejejtetett, ki eddig Batizfalvy tr. intézetében másodorvos minőségében működött.

* Pest belváros kerületi főorvosa kétszeri szavazás után újra megválasztatott.

† Mayer tr. főorvos Pozsonyban meghalálozott.

— Beküldetett lapunk szerkesztőségéhez két kis munka Schindler tr. marienbadi (előbb b. füredi) fürdőorvostól; egyike utmutató a marienbadi gyógyviz használásánál, a másik annak hatását adja elő az elhizottság ellen.

— B. Fűreden a vendégek száma július 11-ig 457-re ment. A szénsavas fürdők berendezése által a gyógyhelyismét egy jeles gyógyhatánnyal szaporodott

— α — A mostani párisi világkiállítás alkalmával következők kaptak orvosokat érdeklő kitűnőbb jutalmat: A sebészeti eszközök részére kitűzött nagy jutalmat Mathieu nyerte el, Párisban. Mathieu nevét, mint kitűnő műszerkészítőt már többször volt alkalmunk hallani. — Nagy jutalmat nyert továbbá Brunetti tr., Páduában, ki a boncztanai képzelmények fenntartásának új módját közölte, melynél fogva azok az életbeli szint, térfogatot és kinézést meglepően megtartják. — Pasteur, az ünnepeit vegyész, szinte nagy jutalmat kapott azon jeles eljárásáért, hogy miként lehet a bort megtartani.

— A „Revue des deux Mondes“ szemlélet tart a francia fiatal-ság felett. Szerinte 325,000 fiatal ember közt van 18,106, kik a már többször leszállított katonai mértéknél kisebbek és köztük sokan csak akkorák, mint az egykori kis dobos fiúk, aztán következik 30,524 mellbeteg, 15,988 sánta vagy zsugorban szenvedő, 9100 púpos és ludlábú, 4108 fogatlan, 5114 sok dobzódás által teljesen kimerült, 2529 bőrbeteg, 5213 golyvás és görvélyes, 2150 nyavalyatörős, buta vagy őrült, végül 8236 más különféle betegségben szenvedő = összesen 109,000, tehát egy harmada a korosztályoknak a katonai szolgálatra képtelen (egészséges 216,000).

— α — A londoni „Registrar General“ kimutatása szerint a június 29-kével végződő héten Londonban cholera-ban és cholera hasmenésben hárman haltak meg. Két eset, a betegség kifejlésétől számítva, huszonnégy óra alatt halálosan végződött.

Hetiki-mutatás

a pestvárosi közkórházban 1867. július 19-től egész 1867. jul. 25-ig ápolt betegekről.

1867.	felvett			elboosított			meghalt			visszamaradt					
	beteg		összeg	gyógyult		összeg	beteg		összeg	beteg		szülönő	gyermek	elnekör	összeg
	férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő				
Juli. 19.	19	16	35	8	18	26	3	1	4	294	417	7	9	19	746
” 20.	17	15	32	16	9	25	1	—	1	293	421	9	10	19	752
” 21.	16	25	41	34	22	56	3	1	4	271	422	10	11	19	733
” 22.	13	24	37	15	10	23	1	1	2	270	433	12	11	19	745
” 23.	12	30	42	20	24	44	1	3	4	261	434	13	12	19	739
” 24.	19	26	45	19	16	35	3	3	6	258	438	15	12	20	743
” 25.	23	15	38	15	13	28	2	2	4	263	434	17	14	21	749

Betegforgalom és létszám növekedett. Legtöbb az irvar- és emésztőszervekben beteg. Hagymázás 50. Himlős 5.

Pályázat.

A Pozsonyi m. k. országos közkórháznál az egyik másod orvosi állomás megürülvén, ennek betöltése végett a magas m. k. belügyministerium 1867. év május 26-án 6406 szám alatt kelt rendelete folytán ezennel pályázat nyitattik.

Ezen 400 frt. évi fizetéssel, szabad lakás és fűtés élvezetével összekötött állomásra folyamodhatnak azon orvostudorok, kik a magyar és német nyelvet tökéletesen birják és tót nyelven is képesek a betegek kihallgatását eszközölni.

A kellő okmányokkal felszerelt kérvények f. é. augusztus hó 15-kéig nyújtandók be a kórház igazgatóságához.

Pozsonyban, 1867. július 14.

A pozsonyi orsz. kórház igazgatósága.